

KOULUKODIT ESIRIPUN TAKANA

Koulukodit ammattilehtien artikkeleissa ja tieteellisissä julkaisuissa

Sami Kihlman

Tomi Rautiainen

Erityispedagogiikan

pro gradu -tutkielma

Syyslukukausi 2010

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kihlman, Sami ja Rautiainen, Tomi. KOULUKODIT ESIRIPUN TAKANA. Koulukodit ammattilehtien artikkeleissa ja tieteellisissä julkaisuissa. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2010. 75 sivua, 1 liite.

Koulukodit ovat olleet osana suomalaista lastensuojelujärjestelmää jo 1820-luvulta lähtien, mutta pitkästä historiasta huolimatta niistä tiedetään varsin vähän ja usein ihmisten mielikuvat koulukodeista ovat syntyneet niihin liittyneen negatiivisen julkisuuden myötä. 1960-luvulla koulukoteja alettiin arvostella voimakkaasti. Koulukodit ovat kuitenkin säilyttäneet asemansa kaikkein vaikeahoitoisimpien lasten kuntouttajina, mutta kritiikki ei ole poistunut. Yhtenä koulukotien kehittymisen esteenä on pidetty koulukotitutkimusten vähäistä määrää ja tutkimustiedon puuttuessa koulukotitoiminta on ollut helppo leimata sisäpiirin puuhasteluksi, josta puuttuvat yhteiset kehityslinjat ja tutkimustietoon perustuvat tavoitteet.

Koulukodeista tehdyt harvat laajemmat tutkimukset ovat kuvailleet koulukotinuorten kokemuksia ja koulukodin jälkeistä yhteiskuntaan sopeutumista, mutta yhteiskunnan suhtautumista koulukotiin instituutiona ei ole juurikaan tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä koulukodeista kirjoitetut artikkelit ja tutkimukset ovat käsitelleet ja millaisena instituutiona koulukoti on näiden julkaisujen kautta näyttäytynyt. Tutkimuksen aineistona oli seitsemän eri ammattilehden koulukotia käsitelleet artikkelit vuosilta 1960–2009 sekä kaikki Suomessa julkaistut koulukoteja käsitelleet tieteelliset tutkimukset. Tutkimusmenetelminä käytettiin määrällistä aineistoanalyysiä, analyttistä diskurssianalyysiä sekä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joista jälkimmäiseen liittynyt aineiston teemoittelu oli tutkimuksen kannalta keskeisin.

Tutkimus osoitti sen, että vähäisen tutkimuksen lisäksi alan ammattilehdet ovat käsitelleet koulukoteja artikkeleissaan niukasti. Sosiaalialan lehdet ovat kirjoittaneet koulukodeista selvästi opetusalan lehtiä enemmän. Koulukotitoiminnan sisällöistä on kirjoitettu ammattilehtien artikkeleissa eniten, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana kirjoitukset ovat käsitelleet entistä enemmän koulukotinuoria ja heidän kokemuksiaan. Myös uusimpien tutkimusten keskittyminen koulukotinuoriin kertoo siitä, että koulukotikeskustelussa on siirrytty rakenteista kohti yksilöä. Tutkimus vahvisti myös sitä käsitystä, että koulukodit ovat kehittäneet toimintaansa verkkaisesti ja ilman yhtenäistä linjaa. Tuore kehittämisstrategia kertoo siitä, että koulukodit ovat kuitenkin tiedostaneet ongelman ja pyrkivät vihdoin yhtenäistämään tavoitteitaan ja perustelemaan näin asemansa suomalaisessa lastensuojelujärjestelmässä.

Asiasanat: lastensuojelu, koulukoti

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 LASTENSUOJELUN KEHITYS SUOMESSA	8
2.1 Lapsipolitiikan synty	8
2.2 Lastensuojelu ja lapsipolitiikka nykyisin	12
3 KOULUKODIT	15
3.1 Koulukotien historia Suomessa	17
3.2 Koulukoteihin kohdistunut kritiikki	21
3.3 Koulukotien vastaus kritiikkiin	23
3.4 Koulukotitoiminnan uusi murros 1990-luvulla	26
3.5 Nykyiset koulukodit ja niiden perustehtävä	28
3.6 Lasten ja nuorten kasvatuslaitokset ulkomailla	29
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	34
4.1 Aineiston kerääminen	34
4.2 Aineiston esittely	36
4.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi	41
4.4 Tutkimuksen luotettavuus	44
5 TULOKSET	46
5.1 Teemat lehtiartikkeleissa	46
5.2 Teemat vuosikymmenittäin	51
5.3 Teemat ja niiden esiintyminen eri ammattilehdissä	53
5.4 Koulukodeista tehdyt tieteelliset tutkimukset	57
6 POHDINTA	61
LIITTEET	76
LIITE 1. Tutkimusaineisto	76

KUVIOT

KUVIO 1. Koulukodit ja niiden hallinnointi.....	17
---	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Aineisto artikkeleiden määrän mukaan.....	39
---	----

TAULUKKO 2. Koulukoteja käsitelleet tutkimukset.....	41
--	----

TAULUKKO 3. Tutkimusaineisto teemojen esiintymisen mukaisesti.....	48
--	----

TAULUKKO 4. Tutkimusaineisto lehdissä esiintyvien teemojen mukaisesti 1960–2000.....	54
---	----

TAULUKKO 5. Tieteelliset julkaisut koulukodeista.....	58
---	----

1 JOHDANTO

Sompin (1960) kirjoittamassa kirjassa *Pienet veljet* (ks. Jahnukainen, Kekoni & Pösö 2004,14) koulukotien elämänpiiri nähdään suurelle yleisölle vieraana. Se käväisee ihmisten mielessä silloin, kun lehdissä kerrotaan koulukotikarkureista, tuomittavista kasvatukseen menetelmistä tai nuorisorikollisuudesta. Kirjan takakannen teksti on kirjoitettu viisi vuosikymmentä sitten. Tämän tutkimuksen keskeisimpänä aineistona olivat ammattilehtien artikkelit juuri kyseiseltä ajanjaksolta. Koulukotien elämänpiiri on edelleen vieras, jopa koulukoteja ulkopuolelta tarkasteleville ammattilaisille. Koulukodeista kirjoitetaan verrattain vähän ja uutiskynnys ylittyy nykyisinkin usein samoista syistä kuin Sompin kirjaa esittelevässä tekstissä. Mitä koulukodeille kuuluu ja miten koulukodit näkyvät tutkijoiden sekä alaa lähellä olevien ammattilehtien kirjoituksissa?

Tässä tutkimuksessa tutkittiin sitä, mitä ja miten koulukodeista on kirjoitettu vuosina 1960–2009 sosiaali- ja opetusalan ammattilehdissä. Tutkimus luo katsauksen myös kaikkiin niihin tieteellisiin julkaisuihin, joissa koulukoteja on käsitelty. Lehtiartikkeleiden sekä tieteellisten julkaisujen kautta tutkittiin myös sitä, millaisena koulukodit ovat näyttäytyneet yhteiskunnallisessa keskustelussa viiden vuosikymmenen aikana. Tutkimus koulukoteihin liittyvästä lehtikirjoittelusta ja tutkimustoiminnasta sai alkunsa keväällä 2010. Molemmat tutkimuksen tekijät työskentelivät aikaisemmin yhdessä valtion koulukodissa erityisopettajina. Tutkimuksessa pyrittiin tietoisesti tarkastelemaan koulukotirakenteita yhteiskunnallisesta näkökulmasta – olihan järjestelmä tehnyt itsensä tutuksi tekijöille jo työntekijän näkökulmasta. Koulukodeista tehdyissä tutkimuksissa ei ole aikaisemmin käsitelty koulukoteja osana yhteiskunnallista keskustelua. Lisäarvoa tutkimukselle tuo myös se, että aiemmat tutkimukset eivät sisällä tietoa siitä, kuinka paljon valtion koulukodeista on todellisuudessa kirjoitettu eri julkaisuissa. Tieteellisiä tutkimuksia koulukodeista on tehty, mutta aikaisemmin koulukotia ilmiönä ei ole tuotu esille tutkimuksemme näkökulmasta.

Aiemmissa tutkimuksissa on keskitytty pääsääntöisesti nuorten koulukotikokemuksiin, asiakkuuteen sekä heidän sosiaalistumiseen, kuten Kitinoja (2005) tutkimuksessaan Kujan päässä koulukoti: tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Koulukodeista on kirjoitettu myös historiikkeja, viimeisimpänä Haikarin (2009) *Latu auki elämään – Sippolan koulukodin historia 1909–2009*. Aiemmin yksittäisten koulukotien historiaa on käsitelty esimerkiksi Vehkalahden (2004) Vuorelan koulukotia käsittelevässä teoksessa *Kissanpäiviä ja koulunkäyntiä* sekä Korven (2004) Limingan koulutuskeskuksen vaiheita läpikäyvässä kirjassa. Koulukodin tehtävää ja toimintamuotoja on selvitetty Salmisen (2001) koulukotityön sisältöjä ja laatua käsittelevässä tutkimuksessa. Uusimpana tutkimusalueena on koulukotien erityinen huolenpito, jota Kekoni, Kitinoja ja Pösö (2008) tarkastelevat aihetta koskevassa selvityksessään.

Suomen ensimmäiset koulukodit perustettiin jo 1800-luvun alkupuolella, mutta laajemman keskustelun aiheeksi koulukodit nousivat vasta 1960-luvulla, kun ne saivat julkisuudessa osakseen voimakasta kritiikkiä. Koulukodit vastasivat kritiikkiin muuttamalla vähitellen kasvatuskäytänteitään. Koulukodit muuttuivat kuitenkin varsin eri aikaan, eikä niillä ole ollut selvää yhteistä kehitysohjelmaa. Tähän viittaa myös Pösö (2004, 44) huomauttaessaan, että koulukotien ”toimintaideologian arkisissa sovellutuksissa on kirjavuutta”. Nykyisellään valtion koulukodeilla on oma strategia, joka yltää vuoteen 2015 saakka. Koulukodit näkevät oman toimintansa tärkeänä osana vaikeahoitoisten lasten ja nuorten sosiaalistamisessa. Tutkimuksemme johtopäätösten pohjalta näkemykseen on helppo yhtyä.

Koulukodeista on kirjoitettu eri julkaisuissa, mutta verrattain vähän ja paikoin kirjoitusten sävy on ollut hyvinkin kriittistä. Usein kritiikkiä ovat seuranneet myös puolustuspuheenvuorot, joiden esittäjinä ovat olleet koulukotien johtajat. Koulukodit ovat edelleen tutkimuksen tulosten valossa ajoittain voimakkaan kritiikin kohteena. Tästä johtuen, tai tästä huolimatta koulukodit jatkavat edelleen olemassaoloaan, samoin kuin yhteiskunnallinen keskustelu koulukotien ympärillä. Koulukotien herättämää keskustelua ei ole kuitenkaan aikaisemmin tutkittu. Koulukotien taival pahantapaisten

lasten kasvatustieteistä nykyisyyteen on jo historiallisesti merkittävä. Tästä syystä uudenlaiselle tutkimukselle oli olemassa selkeä tarve.

Tutkimuksen aineistona oli seitsemän eri ammattilehden koulukotia käsitelleet artikkelit vuosilta 1960–2009 sekä kaikki Suomessa julkaistut tieteelliset tutkimukset, joissa tutkimuskohteena on ollut koulukoti. Aineistoon valikoidut ammattilehdet olivat Opettaja, Sosiaalitieto, Lapsen maailma, Erityiskasvatus, Tesso, Psykologia ja Kasvatus. Artikkeleita oli yhteensä 103 ja aineistosta nousi esille 13 eri teemaa. Kouluteihin liittyviä tutkimuksia oli aineistossa 154. Tutkimustoiminta koulukoteihin liittyen on ollut pääsääntöisesti yliopisto-opiskelijoiden varassa, sillä 85 % tutkimuksista oli yliopistojen opinnäytetöitä. Sen sijaan laajempia tutkimuksia koulukoteihin liittyen on tehty varsin vähän ja väitöskirjoja aineistossa oli ainoastaan kolme. Tutkimusaineistosta nousseiden teemojen kautta tutkittiin koulukotikirjoittelun sisällöllisiä ulottuvuuksia. Tutkimusmenetelmänä käytettiin määrällistä aineistoanalyysiä, analyttistä diskurssianalyysiä sekä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Tutkimustehtävät olivat seuraavat:

- 1. Mitä ja miten koulukodeista on kirjoitettu ammattilehdissä vuosina 1960–2009?**
- 2. Millaisia eroja koulukotikirjoittelussa on eri julkaisujen välillä?**
- 3. Mitä Suomessa julkaistut koulukotitutkimukset ovat käsitelleet?**

2 LASTENSUOJELUN KEHITYS SUOMESSA

Ihminen syntyy samanlaisena kuin tuhansia vuosia sitten. Lapsuus muodostaa jokaiselle ensimmäisen ja tärkeän elämänvaiheen. Biologinen, psykologinen sekä sosiaalinen kehitys on kehitysvaiheen aikana nopeaa. Ei ole samantekevää, miten tätä elämänvaihetta suojellaan ja tarvittaessa turvataan koviltakin tuntuvilla järjestelyillä. (Bardy 2009b, 17.) Suomalainen lastensuojelu on kehittynyt lakiin sitoutuneeksi säädöskokonaisuudeksi kansainvälisen sekä kansallisen kehityksen kautta. Kansainvälisessä yhteydessään lastensuojelu liittyy vahvasti teollistumiseen sekä sen vaikutuksiin yksilön ja yhteisöjen kohdalla. Kansalliset ominaispiirteet ovat kulkeneet historiallisen kehityksen mukana tuoden lastensuojelun kysymyksiin omat lisähaasteensa. Nykyisen lastensuojelulain tarkoituksena on 1§:n mukaan turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Räty 2008, 17.) Lastensuojelutoimintaa ohjaa lastensuojelulaki ja toimintaa harjoitetaan lastensuojelun ammattilaisten toimesta. Lastensuojelun kehitys on tuonut mukanaan täysin uusia ammattiryhmiä sekä yksityisiä ja julkisia palveluntuottajia. Ymmärtääksemme nykyisyyttä on ensin luotava katsaus siihen, miten vallitseva lastensuojelun tila on saavutettu.

2.1 Lapsipolitiikan synty

Suomessa päävastuun heitteille joutuneista lapsista ja nuorista sai keskiajalla kantaakseen kirkolliset instituutiot ja uskonpuhdistuksen jälkeen 1500-luvulla myös seurakunnat. Kaupunkien- ja maalaisköyhälistön määrällinen lisääntyminen sekä köyhien perheiden kasvavat vaikeudet huolehtia lastensa kasvatuksesta ja toimeentulosta 1600-luvulla ovat lastensuojelun historiallisen kehityksen lähtökohtana. Lastensuojelun kehittymisen edellytyksenä oli perheen ulkopuolisen lastenkasvatuksen sekä huolenpidon järjestämisen mahdollisuus. Vaikka Suomen ensimmäinen lastenkoti toimi 1750–1760-luvulla Suomenlinnan rakennustyömaalla, oli yhteiskunnallinen

lastensuojelutyö toteutettavissa vasta, kun valtion rooli toiminnan ylläpitäjänä oli mahdollista. Tämän edellytyksenä oli riittävän kehittynyt valtionhallinnon rakenne. (Pulma & Turpeinen 1987, 12–13, 19; Pulma 2004, 11.)

Oikeudellisessa mielessä lapsia kohdeltiin Suomessa samanvertaisina aikuisten kanssa aina 1800-luvulle saakka. Tällöin alkoi voimistua vaatimus, jonka mukaan pahantapaisia lapsia tulisi kohdella omana ryhmänään erotuksena aikuisista rikoksen tekijöistä. 1800-luvun alussa lapsille alettiin yleisesti vaatia omia kasvatustaitoksia. Siihen asti nuoret rikosentekijät, kuten rikoksia tehneet lapset, tuomittiin yleisiin vankiloihin aikuisten rikollisten sekaan. (Pösö 1993, 40; Mikkola 1994, 15.) Salmisen (2001,5) mukaan kehitys kohti lasten erityisasemaa alkoi jo 1700-luvulla, jolloin sen taustalla oli valistuksen individualistinen ihmiskäsitys ja siitä herännyt lasten parantamis- ja hoitoajatus. Mielenkiintoista on, että jo 1500-luvulla käytettiin *lapsuuden* käsitettä (Harrikari 2004b, 23) mutta vasta lähes 300 vuotta myöhemmin se ulottui rikosoikeuden piiriin. Lasten rikosoikeudellisesta asemasta kertoo osaltaan se, että vanhempiensa fyysisen koskemattomuuden loukkaamisesta säädetty kuolemantuomio poistettiin vasta vuonna 1826. Todettakoon, että vielä 1700-luvun lopulla lapsi voitiin tuomita kuolemaan vanhempiensa herjaamisesta. (Harrikari 2004a, 67,107.)

Vuosina 1808–1809 käyty Suomen sota sekä sen jälkeen syntynyt lama hankaloittivat kansalaisten elämää suuruhtinaskunnassa. Köyhäinhoidon tilasta tehty selonteko toi esille ongelmat ja sen pohjalta haettiin myös ratkaisuja. Ehdotelmät korostivat työn merkitystä kasvatustaitostoiminnassa. Marraskuussa 1813 perustettiin lisäksi lapsihuoneviljat. Viljatynnyreitä jaettiin julkisen hallinnon taholta avustuksina niille perheille, jotka ottivat kasvatettavakseen suojattomia lapsia. Valtion viljatuen saaneet valikoi paikallinen papisto. Suojattomien lasten hoitoa tuettiin myös muilla toimenpiteillä. Sijaisvanhempina toimivien ei tarvinnut maksaa sijaislapsesta palkollisista maksettavaa veroa. Hoidossa olevat lapset velvoitettiin kuitenkin olemaan isännällään töissä tietty ajanjakso. Alle kolmevuotiaana hoitoon tulleen lapsen kohdalla se tarkoitti työvelvoitetta aina 21-vuotiaaksi saakka. (Pulma & Turpeinen 1987, 29–30.)

Vuosien 1830–1850 välisenä ajanjaksona valtionapujärjestelmä ja seurakunnan valvontavastuu kehittyivät kasvattilasten hoidossa. Edelleen ensisijaisina avunsaajina pidettiin suojattomia lapsia. Sijoituksia tehtäessä korostettiin pitkäaikaisen sijoituksen roolia kasvatustyössä. Tämän seurauksena seurakunnan tukea oli nyt mahdollista saada 14-vuotiaana kasvatiksi otettuihin lapsiin. Vuonna 1852 tukeen oikeutettujen lasten ikäraja korotettiin 16-vuoteen. Kaupunkien kasvu 1870-luvulla aiheutti laajenevia lastenhuolto-ongelmia. Yhteiskunnallisen lastensuojelun rooli korostui entisestään teollisen työn kehityksen myötä. (Pulma & Turpeinen 1987, 31.)

Oikeudelliset toimet ja sitä kautta lapsipoliittiset linjaukset saivat alkunsa lapsityövoiman rajoituksiin liittyvistä säädöksistä 1800-luvun loppupuolella. Samaan aikaan alkoivat pahantapaisiin lapsiin kohdistuneet interventiot jakautua kahteen toisistaan poikkeavaan päälinjaan. Myöhemmin on alettu käyttää nimityksiä skandinaavinen ja chicagolainen kehityslinja. Kehityslinjat olivat peruslähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan samankaltaisia ja perustuivat 1800-luvun lopussa vallinneeseen moraaliseen optimismiin. Molemmat painottivat lasten erityisasemaa rikoksentehtäjinä sekä lievempiä seuraamuksia verrattuna aikuisten tekemiin vastaaviin rikoksiin. Käytännön ratkaisut lapsen erityisaseman huomioon ottamisessa olivat kuitenkin erilaiset. (Pösö 1993, 41–43.)

Amerikkalaisten vastaus olivat nuorisotuomioistuimet, joista ensimmäinen aloitti toimintansa Illinoisissa 1899. Skandinaviassa sen sijaan kehitettiin kunnallinen lastensuojelujärjestelmä lastensuojelulautakuntineen. Skandinaviassa lastensuojelun suunnannäyttäjänä toimi Norja, joka ensimmäisenä maana maailmassa säätöi lastensuojelulain vuonna 1896. Amerikkalaisten oikeusmallissa keskitytään edelleen lähinnä lapsen teon vakavuuden arviointiin ja rangaistusten määräämiseen, mutta skandinaavien kehittämässä huoltomallissa ollaan kiinnostuneita siitä hoidosta ja tuesta, joita nuoret ongelmiinsa mahdollisesti tarvitsevat. (Pösö 1993, 41–43.) Huoltomallin mukaisesti Suomessa pyrittiin myös estämään työvoiman kuluttaminen loppuun liian aikaisessa vaiheessa. Toiminnan haasteena nähtiin kuitenkin lasten ja nuorten liiallinen vapaa-aika, joka johtaisi helposti pahantapaisuuden lisääntymiseen. Ajatusta seurasi

lasten yhteiskunnallisen kasvatuksen olemassaolon tarve. Yhteiskunnallisen kasvatuksen kautta erotettiin lapset muista oikeusjärjestelmään piiriin kuuluvista kansalaisista. Taustalla voitaneen nähdä lastensuojelun kuntoutuksellisen näkökulman syntyminen 1900-luvun alkupuolella tai jopa aikaisemmin. (Mikkola & Helminen 1994, 15; Korpinen & Pösö 2007, 41.)

Vuonna 1907 G.A. Helsingius kirjoitti kirjan, joka käsitteli yhteiskunnallista lastenhoitoa sekä suojelukasvatusta. Kirjassa esiteltiin ennaltaehkäisevää köyhäinhoidon rakennetta. Yhteiskunnallisen lastenhoidon ja kasvatuksen käsitettä laajennettiin Helsingiuksen teoksessa koskemaan kaikkia niitä toimenpiteitä mitä lasten kasvatukseen tehtiin yhteiskunnan taholta. Yhteiskunnalliset tukitoimet jaoteltiin kahteen eri osaan, jotka olivat kotikasvatuksen tukeminen sekä lapsen erottaminen kodin vaikutuksen piiristä, mikäli kodin ilmapiirin katsottiin turmelevan lapsen kehitystä. Helsingiuksen esityksen pohjalta laaditut toimenpidemallit pääsivät myöhemmin kunnallisen rahoituksen joukkoon ja näin ollen ne muodostuivat osaksi kunnallishallintoa lastensuojelun osalta. Valtion ja kunnallisen suojelukasvatuksen osalta organisoitiin ensin kriminaalipoliittinen puoli. Alaikäisenä tehdyt rikokset katsottiin parhaaksi sovittaa niille erikseen varatussa laitoksessa. Näin pyrittiin siihen, että lapset ja nuoret eivät joutuisi tarpeettomasti rikollisten aikuisten vaikutuspiiriin. Tämän seurauksena perustettiin erillisiä kasvatustaitoksia, jotka toimivat vankeinhoitolaitoksen alaisuudessa. (Pulma & Turpeinen 1987, 86–116.)

Kasvatuksellinen näkökulma sai entisestään jalansijaa 1910-luvulla.

Kasvatushenkilökunnan työhön ja koulutukseen kiinnitettiin huomiota aiempaa enemmän. Koulutuksellinen näkemys korosti psykologista sekä kasvatusopillista osaamista. (Pulma & Turpeinen 1987, 86–116.) Mikkola & Helminen (1994, 15) mukaan tärkeässä osassa oli myös lasten ja nuorten joutilaisuuden poistaminen kansakoulun kehittymisen myötä. Opillisten tavoitteiden lisäksi koulu vastasi kasvatuksellisiin sekä kurinpidollisiin haasteisiin. Koululaitoksen kehittymisen lisäksi köyhimpien lasten mahdollisuuksia parannettiin esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton sekä Pelastakaa Lapset ry:n organisoiman orpolasten

kasvatustoiminnan avulla. Neuvolatoiminta ja rokotusohjelma laajennettiin myös koskemaan suurempaa väestöpohjaa. Sosiaalipoliittinen näkökulma kehittyi vähitellen tutkimustiedon lisääntyttyä pahantapaisten lasten ja nuorten kasvatustyön vaatimuksista. Kasvatuksellisen näkökulman saatua sijaa valtionhallinto päätti perustaa erillisiä kasvatustilaisuuksia, joiden tehtävänä oli huolehtia niistä lapsista ja nuorista joille ei voitu osoittaa muuta kasvatusympäristöä. (Pulma & Turpeinen 1987, 86–116.)

2.2 Lastensuojelu ja lapsipolitiikka nykyisin

Lapsuutta edistetään nyky-yhteiskunnassa oikeudellisin keinoin. Ongelmat ovat usein samoja, mutta kuitenkin erilaisia. Aina on löydettävissä uusi näkökulma, joka on otettava laissa huomioon. Lastensuojelussa on yleisellä tasolla ensisijaisesti kyse lasten hyvinvoinnin sekä oikeuksien edistämisestä ja turvaamisesta. Lapsen kannalta paras tilanne on se, että lapsi saisi kasvaa omassa kodissaan, mutta aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. Turvattomuuden sekä pysyvyyden puuttuminen kodeissa aiheuttaa usein lastensuojelun tarpeen. (Bardy, 2009a, 11; Mahkonen 2003, 21; Kalland 2004, 136; Rätty 2008, 3). Mikkolan (2004, 61) mukaan lastensuojelu voidaan nykyisin käsittää osana yksilö- ja perhekeskeistä sosiaalityötä, jonka päämääränä on vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneiden lasten ja perheiden tukeminen siten, että he saisivat mahdollisuuden tasapainoiseen elämään.

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimus antaa käsityksen siitä, mitä oikeuksia lapsilla tulee yleismaailmallisesti olla. Lapsen oikeuksien sopimus on maailman toiseksi laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan kaksi maata eli Yhdysvallat ja Somalia. (Unicef 2010). Mikkola (1994, 22–23) mainitsee, että Suomi on ratifioinut lastensuojelua koskevia sopimuksia, joista sitovia säännöksiä ovat Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus, taloudellisia, sosiaalisia sekä sivistyksellisiä oikeuksia koskeva sopimus, edellä mainittu lapsen oikeuksien sopimus, Euroopan neuvoston ihmisoikeuskonventio ja sosiaalinen peruskirja, lasten huoltoa ja lastensuojelua koskevat

täytäntöönpanosopimukset sekä pohjoismainen sosiaaliturvasopimus ja sosiaalisopimus. Euroopassa tärkeimmät ihmisoikeussopimukset laadittiin 1950- ja 1960-lukujen alkupuolella. Lapsen oikeuksia koskeva sopimus nousi myöhemmin erittäin merkittäväksi yleissopimukseksi, koska se korosti lapsen ihmisarvoa, perusvapauksia sekä yhdenvertaisuutta ja lapsen huomioon ottamista kaikissa lasta koskevissa oikeudellisissa sekä sosiaalisissa kysymyksissä. (Bardy 2009b, 30; Hollander & Tärnfalk 2007, 90; Korpinen & Pösö 2007, 43; Marshall 2007, 266; Mikkola 2004, 62–64).

Suomessa viimeisen vuosikymmenen aikana lastensuojelun piirissä olevien lasten määrä on vähintäänkin kaksinkertaistunut. Lastensuojeluasiakkaita on noin 76 000. Tämä tarkoittaa sitä, että noin kolme prosenttia kaikista alaikäisistä lapsista kuuluu tähän joukkoon. (Bardy 2009a, 3.) Avohuollon asiakkuudet ovat kaksinkertaistuneet kymmenessä vuodessa 30 000:sta yli 60 000:een. Vuonna 2007 asiakkaita oli enemmän kaupungeissa kuin maaseutukunnissa, kun määrät suhteutetaan alaikäiseen väestöön. Kodin ulkopuolisten sijoitusten kokonaismäärä on sekin lisääntynyt joka vuosi. Vuoden 2007 aikana kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 16 059. Vielä 15 vuotta sitten samassa tilanteessa oli alle 10 000 lasta ja nuorta. Myös huostaanotot ovat lisääntyneet vuosittain ja vuonna 2007 huostaan otettuna oli yhteensä 11 105 lasta. (Heino 2009, 53–54.) Suomalaisen lapsipolitiikan haasteena onkin tällä hetkellä volyymiltään suurenevan lastensuojelutarpeen huomioiminen.

Nykyisin lastensuojelupalvelut muodostuvat avohuollon palveluista, huostaanotosta ja sijaispalveluista sekä jälkihuoltopalveluista. Avohuollon palveluista esimerkkinä voidaan mainita ennaltaehkäisevä perhetyö, jonka tarkoituksena on pyrkiä ratkaisemaan ongelmat ennen voimakkaampaa interventiota. Voimakas interventio voi tarkoittaa avohuollon sijoitusta tai huostaanottoa ja sijoitusta kodin ulkopuolelle.

Jälkihuoltovelvollisuus kunnilla on aina 21 ikävuoteen saakka, mikä tarkoittaa sitä että kunta tukee nuorta tukiasumisen sekä ohjauspalvelujen muodossa tarpeen niin vaatiessa. (Rousu & Holma 2003, 8–21.) Heino (2009, 69–71) tuo esille oikein kohdistetun sekä ajoitetun palvelun merkityksen. Joskus oikein kohdennettu ennaltaehkäisevä työ voi

auttaa perheitä selviytymään pahimmasta. Lastensuojelulaki määrää lastensuojelun järjestämisen sekä kehittämisen. Vaatimustaso on lain pohjalta korkea. Lapsipolitiikassa palvelujärjestelmän kehittäminen ei nykyisin viittaa vain rakenteiden kehittämiseen. Kysymys on aina ensisijaisesti sisältöjen kehittämisestä. Tärkeintä on luonnollisesti se, että sisällöt vastaavat lasten ja nuorten tarpeisiin. Lastensuojelulaki (2007) kuvaa lastensuojelun järjestämistä ja kehittämistä seuraavasti Rädyn (2008, 41) teoksessa Lastensuojelulaki.

Lastensuojelun järjestäminen ja kehittäminen (11§)

Kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittaessa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Olellainen osa lastensuojelupalvelujen nykytilaa on lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Arviointi on luonnollinen osa nykyaikaista ohjausta, kehittämistä sekä johtamista. Asiakaspalvelutehtäviä toteuttava organisaatio arvioi onnistumistaan vain, mikäli asiakaskohtaisesta työstä tuotetaan arvioitavaa informaatiota. Lastensuojelussa ollaan tulosvelvollisia asiakkaille, jotta nuoret ja lapset sekä heidän perheensä pääsisivät sellaisen avun piiriin, mitä he tarvitsevat. Onnistumisen arvioinnin kautta on mahdollista saada tietoa siitä, miten toimenpiteissä onnistutaan. Lastensuojelussa ei kuitenkaan ole mahdollista systemaattisesti tarkkailla asiakasvaikutuksia ja tästä johtuen onnistumisten näkyväksi saattaminen on haastavaa. (Rousu & Holma 2004, 9.)

3 KOULUKODIT

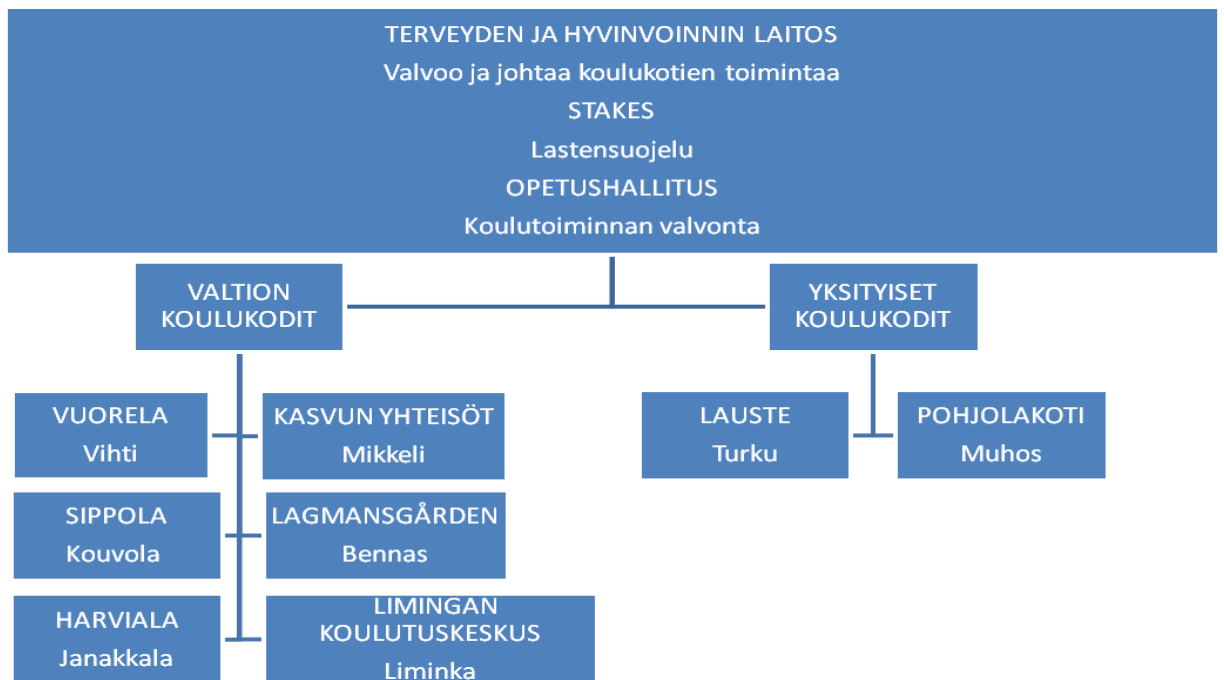
Koulukodit ja niiden toimintarakenteet ovat kehittyneet samanaikaisesti valtionhallinnon kehityksen myötä. Pahantapaisten lasten ja - nuorten kasvatustyön siirtyminen valtiovallan piiriin on luonut historialliset lähtökohdat suomalaiselle lastensuojelutyölle. Nykyisyyden ymmärtäminen vaatii historiallisen perspektiivin kokonaisvaltaista hahmottamista. Pösö, Jahnukainen ja Kekoni (2004, 5) toteavat koulukodin olevan erityinen koulutuksen, sosialisointin, lastensuojelun ja nuoruuden instituutio. Koulukodilla on myös oma kulttuurinen merkityksensä sukupolvien jatkumossa. Sukupolvi toisensa jälkeen on kasvanut tietoisena siitä, että holtiton nuoruus voi johtaa koulukotisijoitukseen. Koulukotien säilyminen osana palvelujärjestelmää kertoo myös omaa kieltään koulukotien korvaamattomuudesta osana sosialisointikysymyksiä. Kirjoittamalla koulukodeista kerrotaan siitä historiallisesta, kulttuurisesta sekä yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta, jossa nuoria kasvatetaan yhteiskuntakelpoisiksi.

Koulukodit ovat valtakunnallisia taloudellista voittoa tavoittelemattomia lastensuojelulaitoksia, ja niiden toiminnasta on säädetty asetuksella valtion koulukodeista (769/78). Asetuksen mukaan valtion koulukotien tehtävänä on kasvattaa sellaisia lapsia ja nuoria, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvattaa ja hoitaa perhekodissa, lastenkodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa. Asetuksen perusteella voikin päätellä, että koulukotisijoitus tapahtuu palvelujärjestelmän loppupäässä. Lastensuojelulaissa (2007, 57§) todetaan seuraavaa: ”Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää tässä laissa tarkoitettua lapsen sijaishuoltoa sekä 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus avohuollon tukitoimena, ovat lastenkodit ja koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset.” Pösön, Jahnukaisen ja Kekonin mukaan (2004, 9) lastensuojelulaitokset poikkeavat muista laitoksista, koska ne korvaavat tai täydentävät lapsen ja nuoren kotia, läheisiä sekä yleisesti ilmaistuna huolta pitäviä ja kasvattavia ihmissuhteita. Koulukotien toiminta-ajatuksena on tarjota nuorille heidän

yksilöllisyyttään tukevaa hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Koulukodit ovatkin lastensuojelulaitoksista niitä, jotka ovat erikoistuneet lapsiin ja nuoriin, joiden käyttäytymistä voidaan pitää yhteisön näkökulmasta ongelmallisena sekä sopimattomana. Kitinoja (2004, 98) kertoo koulukotien olevan lastensuojelun laitoshoidon yksiköitä, minne lapset sijoitetaan pääosin kasvatuksellisista syistä, mutta tällä hetkellä myös psykiatrisin perustein. Kekoni, Kitinoja ja Pösö (2008, 155) toteavat raporttinsa toimenpide-ehdotuksessa, että valtion koulukodit on edelleen säilytettävä valtionhallinnon osana. Näin turvataan niiden toimintamahdollisuudet haasteellisessa lastensuojelun kentässä.

Koulukodeilla on normaalitoiminnan lisäksi myös erityisen huolenpidon osastoja. Erityisen huolenpidon kohteena ovat ne lapset ja nuoret, jotka vaarantavat oman sekä mahdollisesti lähiympäristön turvallisuuden. Kitinoja (2008, 28–35) käsittelee Stakesin raportissa koulukotien erityisen huolenpidon yksiköitä. Nykyisin yksiköitä löytyy Limingan koulutuskeskuksesta, Mikkelin Kasvun yhteisöstä sekä Sippolan koulukodista. Koulukotien toimintaa valvoo ja johtaa Terveystieteiden tutkimuskeskus THL. Koululainsäädännön uudistuksen yhteydessä koulukotien koulut siirrettiin opetustoimen alaisuuteen vuonna 1999. (Opetushallitus 2010a.) Koulukotien hallinnointi ja nykyisin toiminnassa olevat koulukodit on esitetty kuviossa 1.

KUVIO 1. Koulukodit ja niiden hallinnointi. (Opetushallitus 2010b.)

3.1 Koulukotien historia Suomessa

Pohjolassa työlaitosten (kasvatuslaitosten) perustaminen sijoittuu 1600-luvun alkuun. Kerjäläiset koettiin kasvavaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Vastauksena tähän nähtiin työhön pakottaminen sekä eristäminen yhteiskunnasta. Vuonna 1624 Ruotsissa säädettiin laki, jonka tarkoituksena oli ehkäistä sosiaalisia ongelmia. Laki koski myös kadulla kerjääviä lapsia, joten heidät haluttiin pois kaduilta laiskottelemasta. (Salminen 2001, 5.)

Ideologisesti laitoshuolto alkoi kehittyä 1700-luvun lopulla. Tällöin laitostoimintaa ryhdyttiin mieltämään hoidolliseksi ja kasvatukselliseksi toimenpiteeksi. Tämän seurauksena 1800-luvun alussa vaadittiin voimakkaasti sitä, että lapset on saatava pois vankiloista ja tuomitsemisikärajaa olisi nostettava. Yleisesti pohdittiin myös erityisesti lapsille suunnattuja sanktioita. Euroopassa 1800-luvun puolivälissä jalansijaa sai myös hyväntekeväisyys, joka kohdentui pääasiassa lapsiin. Kasvatuslaitokset syntyivät Euroopassa 1840-luvulla ja laitosten toimintaa kuvasi hyvin armeijamainen kuri sekä toisaalta myös perhemäiset olosuhteet. Maaseudulla ja maanviljelyksellä uskottiin olevan positiivinen ja kasvattava vaikutus kaupunkilaislapsien kehitykselle. Laitokset sijaitsivat tästä syystä kaupunkien ulkopuolella. (Salminen 2001, 6.)

Harrikari (2004, 21) toteaa suomalaisen koulukodin historian ulottuvan 1800-luvulle. Historiallisesti ja sosiaalisesti tarkasteltuna olemassaolon pituus riippuu siitä, mitä halutaan pitää olemassaolon kannalta merkityksellisenä lähtökohtana. Salminen (2009, 7) mainitsee koulukotien lastensuojelutyön alkaneen 1800-luvun lopulla pahantapaisten lasten laitoshoidon nimellä. 1900-luvun alkupuolella nimitys muuttui suojelukasvatuksen käsitteeksi. Hyväntekeväisyysliikkeen hiivuttua 1800-luvun lopulla valtion vastuun merkitys rahoituksesta korostui ja suojelukasvatustoiminta siirtyi valtion alaisuuteen. Kutsumustyötä tehneet vaihtuivat ammattilaisiin, joilla oli omat organisaationsa sekä ammatilliset vaatimukset tehdä työtä. (Levin 1996, 54–58 Salmisen 2001 mukaan; Salminen 2009, 7.)

Pulman (1987, 96, 108) mukaan Suomen vuoden 1852 vaivaishoitoasetuksessa todettiin, että valtion kasvatuksellinen tuki olisi erityisesti kohdennettava pahantapaisuuteen taipuviin lapsiin ja nuoriin. Pösö (1993, 57) toteaa, että valtion vastuu pahantapaisista lapsista sekä kasvatuslaitos vastuullisuuden mallina pohjautuvat näihin säädöksiin. Rikoslain perusteella lapsi pystyttiin jättämään tuomiotta ja hänet voitiin siirtää kasvatuslaitokseen. 1800-luvun lopulla käynnistyi kehitys, jossa kasvatuslaitoksia haluttiin eriyttää entisestään. Toiminnan taustalla oli käsitys siitä, että kasvatuslaitosten mahdollisuuksia yksilön muuttajana pidettiin hyvinä. Vankiloissa lasten katsottiin eroavan aikuisista siinä määrin, että heitä varten haluttiin perustaa omia

paikkoja. Lapsille haluttiin tarjota suojaa, kuntoutusta sekä erityistä tukea ja kasvatusta. Lapsille ja nuorille suunnattuja kasvatustaitoksia perustettiin joko osana kunnallista lastensuojelua tai nuorisotuomioistuintenkäytäntöihin sidoksissa olevina. (Salminen 2001, 6.)

Ensimmäinen koulukoti

Koulukotien historia Suomessa on lähes parin sadan vuoden takainen, tosin valtio aloitti kasvatustaitosten perustamisen vasta vuonna 1891. Tätä ennen perustetut laitokset eivät kuuluneet valtion hallinnon alaisuuteen. (Salminen 2001, 4–5.) Suomen ensimmäinen koulukoti Kylliälä perustettiin vuonna 1829 Viipurin läheisyyteen. Nykyään laitos toimii Limingan koulutuskeskuksen nimellä Oulun kaupungin lähetyksillä. (Kitinoja 2005, 72.) Salmisen (2001, 5) mukaan rangaistus, huolenpito ja kasvatustaitokset muodostavat olennaisen osan laitoshoidon historiasta. Suomessa koulukotityö profiloituikin alun perin pahantapaisten lasten kasvatustyöksi.

Kylliälän laitos toimi maamme ainoana pahantapaisille lapsille tarkoitettuna laitoksena aina 1860-luvulle asti. Tämän jälkeen se toimi valtion orpokotina, kunnes se taas 1900-luvun alussa muutettiin suojelukasvatustaitokseksi. Laitoksen muuttuminen väliaikaisesti orpokodiksi liittyy 1860-luvun kato vuosiin ja niistä johtuneeseen laajaan köyhyysongelmaan. (Pulma & Turpeinen 1987, 46–47.) Lapsille tarkoitettujen kasvatustaitosten perustaminen ajoittui laajemmin kuitenkin vasta 1800-luvun loppupuolelle. Tarpeen laitosten perustamiselle loi kasvaneet yhteiskunnalliset ongelmat teollistumisen ja kaupungistumisen myötä. (Harrikari 2004b, 24; Pulma & Turpeinen 1987, 64,76.) Nämä laitokset toimivat vankeinhoitohallituksen alaisina ja niihin sijoitettiin 7–14 vuoden ikäisiä lapsia tuomioistuinten päätöksillä. Tyttöille tarkoitettu Vuorelan kasvatustaitos otti myös joitakin kuntien sijoittamia tyttöjä, mutta sinnekin valtaosa lapsista tuli tuomioistuimen määräyksellä. (Harrikari 2004b, 28, 49.) Voidaan sanoa, että käytännössä kyseiset laitokset olivat rikoksia tehneiden lasten pakkohoitolaitoksia.

Kasvatuslaitosten toiminta perustui aina 1950-luvulle asti kustodiaaliseen kasvatuserinteeseen. Tähän perinteeseen liittyi vahva uskonnollisuus, kuri ja järjestys. Rissasen ja Salorannan (1986) mukaan ”kustodiaalinen laitos toimi yhteiskunnassa, jossa yhdenmukaisuuden paine oli suuri”. Kristillinen arvopohja ja työntekeo rytmittivät laitosten arkea, ja tavoitteena olikin taata nuorille riittävä perussivistys ja ammatti. Vuoden 1936 lastensuojelulaissa (52§) suojelukasvatus määriteltiin seuraavasti:

”Suojelukasvatus tarkoittaa niitä toimenpiteitä, joihin lautakunnan tulee ryhtyä, jos lapsi tai nuori on tehnyt rangaistavan teon, mikä hänen ikänsä tähden tai muusta syystä on jätetty panematta syytteeseen tai rankaisematta tai, jos hän kerjää tai havaitaan muuten irtolaiseksi taikka hänet on tavattu juopuneena eikä häneen nähden ole ryhdyttävä alkoholista säädettyihin toimenpiteisiin lisäksi, jos lapsi laiminlyö oppivelvollisuuslain mukaisen koulunkäynnin taikka käytöksellään rikkoo koulun järjestystä vastaan eikä ole koulun kurinpitokeinoin ojennettavissa.”

Sodan jälkeen uudistusinto oli voimakasta ja valtioneuvosto asetti useita komiteoita miettimään kasvatuslaitosten tilaa sekä lastensuojelun kehittämistä. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että oppilasmääriä tuli pienentää ja oppilaille tulisi tarjota yksilöllisempää kasvatusta. Komiteamietintöjen ainoa välitön vaikutus oli kuitenkin laitosten nimen muuttaminen koulukodeiksi vuonna 1946. Nimenmuutoksella haluttiin irrottautua rangaistuslaitosten maineesta. Koulukotityön sisältöihin ja toimintaan komiteamietinnöillä ei ollut välitöntä vaikutusta. Koulukoteihin sijoitettujen oppilaiden määrä laski hieman 1950-luvulla, mutta kyse oli enemmänkin oppilaspaineen vähenemisestä sotavuosien jälkeen kuin varsinaisesta tietoisesta oppilaspaikkojen karsimisesta. (Siltanen 1990, 102, 142; Vainionkangas 1995, 198–199.)

3.2 Koulukoteihin kohdistunut kritiikki

Koulukodeissa oli ollut erityisesti sotavuosista lähtien käytössä varsin kovaotteiset kurinpitokäytänteet. Osittain tähän oli ollut vaikuttamassa koulukotien työvoimapula ja oppilaiden määrän lisääntyminen. Ensimmäisen kerran koulukoteja ja nimenomaan niiden kovaotteisia kasvatustapojen alettiin kritisoida 1950-luvulla. Asiaa tutkimaan asetetut komiteat päättivät kuitenkin, että ruumiilliset rangaistukset ovat välttämättömiä koulukotien kasvatustyössä. 1960-luvulla laitoksiin ja erityisesti koulukoteihin kohdistunut kritiikki voimistui entisestään. Vuonna 1964 julkaistiin teos *Kosto vai kasvatus*, jossa kirjan kirjoittaja lakimies Herbert Gumpfer kritisoi erityisesti koulukoteja. Hänen mukaansa koulukotien vanhentuneet kasvatustapojet johtuivat kouluttamattomasta henkilökunnasta. Lisäksi hän kritisoi lähes olematonta harrastustoimintaa ja vaati ammattiopetuksen uudistamista. Kritiikillään Gumpfer pyrki pääasiassa herättämään keskustelun koulukotien uudistamisesta. (Vainionkangas 1995, 199–200.)

Muutamaa vuotta myöhemmin kritiikki voimistui entisestään. Tällä kertaa kyseenalaistettiin koko koulukotijärjestelmän olemassaolon mielekkyys. Erityisen paljon kritiikkiä esitti sosiologi Pirkko Sirén. Hänen kriittiset kirjoituksensa saivatkin paljon valtakunnallista julkisuutta 1960-luvun Suomessa. Ne olivat osaltaan vaikuttamassa myös Marraskuun liike- nimisen kansalaisliikkeen perustamiseen. Vuonna 1967 perustettu Marraskuun liike oli aikansa merkittävimpiä yhden asian liikkeitä, jonka perustajina toimivat 1960-luvun alussa perustetun rauhanliikkeen, Sadankomitean, jäsenet. Marraskuun liike, kuten useat muutkin Sadankomitean piirissä 1960-luvulla syntyneet yhden asian liikkeet, otti toimintatavat suoraan Sadankomitealta. Se julkaisi tiedotteita ja artikkeleita, useat jäsenet olivat nuoria opiskelijoita ja puoluepoliittisen sitoutumisen korvasi lievä yleisvasemmistolaisuus. Marraskuun liike erosi muista radikaaleista 1960-luvun liikkeistä erityisesti siinä, että se asetti ensimmäisenä yksilön aseman yhteiskunnan edun edelle. Marraskuun liike nosti poikkeavat omaksi yhteiskunnalliseksi luokakseen ja poliittisiksi toimijoiksi. Marraskuun liike lopetti toimintansa vuoden 1972 alussa. Lopettamisen taustalla vaikutti jo 1960-luvun lopussa alkanut nuorisoradikalismien politisoituminen. Useat

1960-luvun nuorisoradikaalit vaihtoivatkin jonkin yhden asian liikkeen 1970-luvulla taistolaisuuteen. (Metsämäki & Nisula 2006, 209–210, 238; Salminen 2001, 8.)

Marraskuun liikkeen manifestina toimi vuonna 1967 julkaistu artikkelikokoelma Pakkoauttajat. Teokseen kirjoittivat artikkelin mm. Jacob Söderman, Vappu ja Ilkka Taipale sekä Kettil Bruun. Marraskuun liikkeen mukaan rankaisuoikeus oli siirtynyt oikeusviranomaisilta sosiaaliviranomaisille. Pakkoauttajat -teoksen takakannen esittelyssä todettiin, että ”... hoito- ja huoltolaitoksistamme monet ovat jopa vankilaakin pelätympiä ja että perusteita, joiden nojalla ihminen voidaan passittaa laitoshoitoon, usein sovelletaan luokkajakoisesti ja mielivaltaisesti.”

Artikkelikokoelmassa arvosteltiin myös koulukotien vanhanaikaisia kasvatuskäytäntöjä ja eristyneisyyttä muusta yhteiskunnasta. Teoksessa oli jokaisella kirjoittajalla oma laitoshuollon osa-alueensa, johon kritiikkinsä kohdisti. Koulukodissa harjoittelijana ja kesätyöntekijänä työskennellyt Sirèn käsitteli kirjoituksessaan koulukoteja. Vuosisadan alun arvomaailma kaikessa jähmeydessään oli Sirènin mukaan edelleen voimissaan koulukodeissa. Sijoitusaikojen pituus, oppilaiden eristämiskäytännöt ja henkilökunnan ja oppilaiden välinen jyrkkä hierarkia saivat osansa kritiikistä. Kaiken kaikkiaan Sirèn näki koulukotien etäännyneen siitä yhteiskunnasta, johon niiden oli tarkoitus oppilaitaan valmistaa. Lisäksi koulukodeista puuttui Marraskuun liikkeen mukaan ammattitaitoista henkilökuntaa, eikä erityistyöntekijöitä, kuten psykologeja ja sairaanhoitajia, ollut juuri lainkaan. Koulukotien kouluopetus sai myös kritiikkiä. Opetus erosi arvostelijoiden mukaan suuresti tavallisten koulujen opetuksesta. Myös harrastustoiminnan vähäisyyttä ja työnteon liian suurta osuutta päivittäisissä toiminnoissa arvosteltiin. (Eriksson 1967; Mäkelä 1967, 33,56; Siren 1967, Vainionkangas 2000, 166-167.)

Yleisesti kritiikin voidaan katsoa kohdistuneen koulukodin rakenteisiin, mutta silti se kosketti koulukotityöntekijöitä varsin usein myös henkilökohtaisella tasolla. Erityisesti tähän oli syynä se, että kritiikin kohteena oli selkeästi myös työntekijöiden riittämätön koulutus. Julkinen keskustelu ei juuri antanut painoarvoa edes vuosikymmenten mittaiselle työkokemukselle. Aggressiivinen julkisuus näkyi myös käytännön tasolla sensaatiohakuisuutena. Tästä esimerkkiä saatiin Sippolan koulukodissa vuonna 1969,

jolloin TV2:n toimitus teki dokumentin, jolla pyrittiin osoittamaan koulukotien käyttävän edelleen ruumiillista rangaistusta sanktiona. Dokumentti, joka sai nimen Koulukodin kahdet kasvot, tukeutui vuonna 1965 ruumiinrangaistuksen kieltäneeseen lainsäädäntöön. Lisäksi dokumentissa esiteltiin entisten oppilaiden sekä johtajien haastatteluja. Koulukotien näkökulmasta toimittajien toimintaa voitiin pitää tarkoitushakuisena. Oppilaiden haastatteluiden sisällöistä tietämättömät johtajat asetettiin kiusalliseen tilanteeseen. Sippolan koulukodin silloisen johtajan Matti Hallanoron mukaan kokemus turhautti, koska koko toiminnasta jäi kuva, että dokumentin tekijät eivät olleet lainkaan kiinnostuneita koulukodin positiivisista piirteistä. (Haikari 2009, 143–144.)

3.3 Koulukotien vastaus kritiikkiin

Suuri yleisö ja julkinen sana pitivät jatkuvasti yllä koulukoteihin kohdistunutta kritiikkiä, ja koulukotien oli ryhdyttävä puolustuslinjalle. Kritiikki kohdentui esimerkiksi koulukotityön sisällölliseen arviointiin. Koulukodit myönsivät osan kritiikistä aiheelliseksi, mutta niiden mukaan yhteiskunnan oli nostettava laitosten määrärahoja, jotta esimerkiksi henkilökunnan lisäämiseen ja sitä kautta toiminnan laatuun pystyttäisiin vaikuttamaan. Kyppö (1989, 13) kuvailee koulukotien olleen usein väärin kuvitelmien sekä arvostelun kohteena. Toisaalta myös Sirèn totesi kritiikin kohdistuvan viime kädessä yhteiskuntaan ja resurssien puutteeseen. (Vainionkangas 1995, 200–201.)

Kritiikin seurauksena koulukotisijoitusten määrä väheni huomattavasti 1970-luvun alkupuolella. Osittain sijoitusten määrään vaikutti kolmen yksityisen ja kahden valtion koulukodin lakkauttaminen. 1960-luvun kritiikki vaikutti myös siihen, että koulukodit siirtyivät kahta lukuun ottamatta valtion hallintaan. Oppilasmäärien putoaminen 1960-luvun lopun 700:sta 1980-luvun alun alle 400 oppilaaseen johtui juuri koulukoteihin kohdistuneesta kritiikistä ja avohuollon kehittymisestä. Avohuollon toimenpiteillä ongelmiin pyrittiin puuttumaan ennen laitossijoitusta. Huomioitavaa on myös se, että koulukotipaikkojen määrä laski nimenomaan poikaoppilaiden osalta. Tyttöjen

suhteellinen osuus lisääntyi merkittävästi varsinkin 1970-luvulla. Vuoden 1963 reilusta 20 prosentista tyttöjen suhteellinen osuus nousi 1980-luvun alkuun mennessä peräti 41 prosenttiin. Laitoshoidon vastustaminen oli suoraa jatkumoa yleiselle kansainväliselle laitoskriitikille, joka oli alkanut voimistua 1950-luvulla. Kritiikin vaikutuksesta koulukoteihin tehtyjen sijoitusten määrä laski ja Suojelukasvatuslautakunta teki 1970-luvun alussa selvityksen koulukotipaikkojen määrällisestä tarpeesta. Koulukotien samoin kuin oppilaspaikkojen määrä on 1970-luvun alusta lähtien pienentynyt, vaikka voimakkain kritiikki jäikin 1960-luvulle. (Salminen 2001, 8; Vainionkangas 1995, 199–202.)

Kritiikin vähentymiseen vaikutti osaltaan myös koulukotien sisällöllinen kehittäminen 1970–1980-luvulla. Yksi merkittävimmistä muutoksista koulukotien toiminnassa oli siirtyminen työkasvatuksesta vähitellen kohti hoidollista kasvatusta. Uuden hoitoidologian mukaan nuoren oli esimerkiksi saatava tarvitsemansa koulutukselliset ja psyykkis-sosiaaliset palvelut ilman, että hänet siirrettäisiin johonkin muuhun yksikköön. 1980-luvulla alkoikin kehitys, jonka kautta koulukodit muuttuivat vähitellen moniammatillisiksi palvelun tarjoajiksi, joissa nuorten hoidolliseen puoleen kiinnitettiin suurin huomio. (Rissanen & Saloranta 1986, 26–28; Salminen 2001, 8.) Siltanen (1990, 142) käyttää termejä kustodiaalinen- ja terapeutin laitosilmasto kertoessaan koulukotitoiminnan muutoksesta. Kustodiaalisen laitoksen päätehtävä oli hänen mukaansa eristää poikkeavat yksilöt kovan kurin avulla. Sen sijaan terapeutisessa mallissa koulukodit nähdään ”hoito- ja kuntoutuskeskuksina”, joiden tehtävänä on hoidettavien eli sijoitettujen nuorten sosiaalistaminen.

Yksi keskeisin muutos kohti hoidollista kasvatusta oli omahoitajatyön käyttöönotto. Omahoitajatyön ideana oli, että jokaiselle oppilaalle nimetty ”omahoitaja” keskittyy pääasiassa kyseisen oppilaan asioihin ja hoitaa esimerkiksi yhteydenpidon sosiaaliviranomaisiin ja vanhempiin. Omahoitajajärjestelmällä vastattiin massakasvatuskritiikkiin ja pyrittiin takaamaan jokaiselle oppilaalle ainakin yksi pysyvä aikuiskontakti. (Salminen 2001, 8.) Kehitys kohti hoitoa painottavaa koulukotityötä vahvistui entisestään vuonna 1984 voimaan tulleen lastensuojelulain myötä. Lakiin

liittyi myös vaatimus avohuollon tukitoimien lisäämisestä ja laitospäivälastensuojelun vähentämisestä. Koulukodeissa tähän vaatimukseen pyrittiin vastaamaan esimerkiksi siirtymällä perinteisestä laitostasumisesta pienyksikköasumiseen. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että nuoret siirtyivät asumaan koulukotien lähellä sijaitseviin perhekoteihin, josta käsin he kävivät koulukodin koulua ja osallistuivat koulukodin harrastustoimintaan. Ensimmäiset perhekodit perustettiin Muhoksen yksityisessä Pohjolakodissa jo 1970-luvulla, mutta muihin koulukoteihin ne tulivat vähitellen 1980-luvulla. (Korpi 2004, 148; Salminen 2001, 8; Vehkalahti 2004, 218.)

Vuoden 1983 lastensuojelulaissa painotettiin myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä ja koulukodeissa alettiin tehdä 1980-luvun puolivälissä perhetyötä. Siihen kuului kotikäyntejä, perheenjäsenten vierailuja koulukotiin sekä koulukodin henkilökunnan ja vanhempien välisiä neuvotteluja. Joissakin koulukodeissa myös nuorten vanhemmilla oli mahdollisuus asua vierailunsa aikana koulukodissa. (Korpi 2004, 149; Lastensuojelulaki 1983/683; Tanner & Rytönen 1988, 29.) Salmisen (2001, 8) mukaan juuri perhetyön kehittyminen on muuttanut koulukotityön sisältöjä merkittävästi. Tämä suuntaus, jossa vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö koetaan tärkeäksi osaksi laitoshuoltoa, jatkuu edelleen. Vuoden 2008 alusta voimaan tullut uusi lastensuojelulaki velvoittaa kuntia painottamaan entisestään avohuollon tukitoimia ja erityisesti varhaista tukea perheille (Lastensuojelulaki 2007/417). Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön puolesta puhuvat myös kansainväliset tutkimukset. Ridgely ja Carty (2000, 104–106) ovat toimintatutkimuksessaan selvittäneet, että perheen aktiivinen osallistuminen lapsensa kuntoutukseen laitossijoituksen aikana edesauttaa kuntoutumista.

Viimeistään 1980-luvulla koulukodeissa ymmärrettiin myös, että koulukoteihin sijoitettava oppilasaines oli muuttunut suuresti. Tähän muutokseen oli pystyttävä vastaamaan muuttamalla koulukotien rakennetta, palveluja ja koko ilmapiiriä. Aiemmin koulukoteihin sijoitettiin pääasiassa rikoksia tehneitä poikia, mutta nyt oppilaat olivat entistä moniongelmaisempia ja tunne-elämän häiriöt olivat yhä yleisempiä. (Rissanen & Saloranta 1986, 23–25.) Toisaalta tämäntyyppinen muutos oppilasaineksessa oli

nähtävissä jo 1960-luvulla, jolloin oppilailla todettiin mielenterveyden ongelmia, joiden hoitaminen vaati muunlaista hoitoa kuin mitä koulukodissa pystyttäisiin antamaan (Vainionkangas 2000, 166). Todennäköisesti vasta laitoshuoltoon kohdistunut kritiikki ja oppilasaineksen muuttuminen yhä heterogeenisemmäksi muutti koulukotien hoitokäytänteitä. Vaikka muutos oppilasaineksessa huomioitiin koulukodeissa ensimmäisen kerran jo 1960-luvulla, muuttui lainsäädäntö koulukotioppilaiden sijoitusperusteista kovin verkkaisesti. Tästä on osoituksena se, että vasta vuoden 1992 lainmuutos mahdollisti koulukotisijoituksen puhtaasti psykiatrisin perustein. (Asetus valtion koulukodeista annetun asetuksen 1 ja 2 §:n muuttamisesta 1992.)

3.4 Koulukotitoiminnan uusi murros 1990-luvulla

Koulukotien tarpeellisuus kyseenalaistettiin jälleen 1990-luvulla. Taloudellisen tilanteen heikkeneminen pienensi valtion laitoksilleen myöntämien valtionosuuksien määrää, ja myös koulukodit joutuivat säästökuurille (Vainionkangas 2000, 196). Kunnat sijoittivat nuoria talousahdingossaan entistä enemmän koulukoteja edullisempiin yksityisiin perhekoteihin ja koulukodeissa esiintyi oppilaspulaa. Samaan aikaan koulukotien hallinnoinnista alettiin käydä keskusteluja. Useat työryhmät pohtivat koulukotien tarpeellisuutta ja toisaalta sitä, minkä tahon tulisi hallinnoida niitä. Vaihtoehtoina oli kaikkien koulukotien yksityistäminen, niiden muuttaminen liikelaitoksiksi tai säätioittäminen. Lopulta päädyttiin siihen, että STAKES jatkoi koulukotien hallinnoimista ja valvontaa. Tämä päätös oli myös koulukotien toiveen mukainen. Koulukotien pitäminen valtion hallinnon alaisena koettiin varmimmaksi tavaksi säilyttää niiden olemassaolo myös tulevaisuudessa. (Kitinoja 2005, 277; Kitinoja 2008, 155; Korpi 2004, 150; Vehkalahti 2004, 295.) Pösö, Jahnukainen ja Kekoni (2004, 5) toteavat koulukodin säilymisen palvelujärjestelmässä osoittavan niiden korvaamattomuuden osana lastensuojelua.

Kiristyneessä taloustilanteessa kymmenestä valtion koulukodista päätettiin kuitenkin kolme lakkauttaa. Muiden koulukotien säilyminen turvattiin siirtymisellä

tulosvastuullisuuteen. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että koulukodit perivät oppilaita koulukoteihin sijoitavilta kunnilta hoitomaksuja. Toiminnan rahoitus ja sitä kautta myös koko koulukotitoiminnan jatko tuli riippuvaiseksi palvelujen käytöstä eli sijoitettujen nuorten määrästä. Koulukotien siirtyminen tulosvastuullisiksi hoitoyksiköiksi pakotti myös vähentämään jonkin verran työntekijöitä. Pääasiassa tämä toteutettiin eläköitymisjärjestelyin ja osastojen hoitohenkilökunnan määrä pyrittiin pitämään ennallaan. (Vehkalahti 2004, 296–297; Pakkanen & Heino 2000, 2.)

Koulukotien kasvatustyössä painotettiin entistä enemmän moniammatillisuutta ja erityisesti yhteistyötä nuorisopsykiatrian kanssa. Lasten- ja nuorten psykiatrisiin ongelmiin alettiin kiinnittää muutenkin yhteiskunnassa enemmän huomiota, kun lamavuosien jälkeen hoitoverkossa ja ongelmien tunnistamisessa huomattiin olevan suuria puutteita. (Vehkalahti 2004, 306.) 1990-luvulla aloitettiin myös useita koulukotien kehittämishankkeita, joista merkittävin oli POLOKU -hanke. Siinä selvitettiin koulukotinuorten psyykkistä tilaa, oppimista ja erityisesti oppimisen esteitä. Yksi keskeisistä tutkimuksen kohteista hankkeessa oli päihdeongelmaisten- ja käyttäytymishäiriöisten nuorten hoito ja ongelmien ennaltaehkäisy. (Laukkanen & Ulvinen 1998, 4–6) POLOKU -hankkeen kaltaiselle laajalle tutkimukselle oli tilausta jo huomattavasti aiemmin, sillä Lehtosen (1983, 142) mukaan tämän tyyppistä tutkimusta koulukotinuorista ja heidän kuntoutustarpeistaan kaivattiin jo 1980-luvun alussa. Lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten ja nuorten ongelmien laajuus on nähty myös brittiläisissä lastensuojelulaitoksia koskevissa tutkimuksissa. Hudson (2000, 152) korostaa, että pelkkä resurssien lisääminen ei riitä ratkaisemaan lastensuojelun ongelmia, vaan työntekijöiden koulutuksessa tulee ottaa entistä enemmän huomioon lasten ja nuorten ongelmien moninaisuus.

3.5 Nykyiset koulukodit ja niiden perustehtävä

Suomessa oli 1990-luvun alkupuolella kymmenen valtion koulukotia. Kolme niistä lakkautettiin 1994 ja kaksi koulukotia yhdistettiin hallinnollisesti vuoden 2000 alussa. Vuosituhannen alussa valtion ylläpitämiä koulukoteja oli enää kuusi kappaletta. Lukumäärä on pysynyt muuttumattomana siitä lähtien. Valtion ylläpitämiä koulukoteja ovat Harvialan koulukoti, Kasvun Yhteisöt, Limingan koulukoti, Sippolan koulukoti, VBU-center/Lagmansgården ja Vuorelan koulukoti. Lisäksi Suomessa on kaksi yksityistä koulukotia, jotka ovat Lausteen perhekuntoutuskeskus ja Pohjolakoti Muhoksella. (Kitinoja 2005, 75.)

Valtion koulukotien asema ja toiminta on käynyt läpi paljon muutoksia 1990-luvulla. Muutokset ovat olleet sekä toiminnallisia että hallinnollisia. Koulukodeilla on verrattain itsenäinen asema opetuksen, hoidon ja kasvatuksen järjestämisessä. Laitoksien onkin ollut mahdollista erikoistua tiettyihin erityistarpeisiin sekä hoitomuotoihin. (Pakkanen & Heino 2000, 2.) Valtiollisten koulukotien toimintaa säätelee laki valtion kasvatustalouksista. Koulukotien opetusta säätelee perusopetuslaki sekä laki opetustoimen ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Valtion koulukotien tehtävänä on kasvattaa ja hoitaa lapsia sekä nuoria, joita ei ole tarkoituksenmukaista hoitaa ja kasvattaa lastensuojelulaitoksessa, lastenkodissa tai perhehoidossa. Asia voidaan tulkita siten, että koulukoti on erityispalvelujen viimesijainen palvelujärjestelmä. (Pakkanen & Heino 2000, 2.) Salmisen (2001, 17) mukaan perustehtävän tavoitteena on vastata perusturvaa vailla olevien, psykososiaalisesti oireilevien, moniongelmaisten, vaikeahoitoisten lasten ja nuorten tilanteeseen. Toiminta toteutuu yhteistyössä lasten perheiden sekä palvelun ostajan kanssa. Palvelunostajana ovat kuntien sosiaalitoimet. Koulukotien tehtäväkuvaa muotoillaan myös yhdessä asiakkaiden kanssa. Sijoitettavat lapset ja nuoret ovat vaikeasti huollettavia ja tämä edellyttää koulukotien työntekijöiltä laaja-alaista osaamista sekä moniammatillista työtettä. Tästä syystä perustehtävän lähtökohdat ja tavoitteet voivat määräytyä hyvinkin yksilöllisesti.

Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015 kuvailee koulukotien tulevaisuutta vaativamman lastensuojelun kentässä keskeiseksi. Strategian mukaan Suomessa on vuonna 2015 vähintään yhtä paljon vaativan lastensuojelun asiakkaita kuin vuonna 2008. Lastensuojelun peruslinjauksissa ei strategian arvion mukaan tulla näkemään suuria muutoksia. Lasten ja nuorten pahoinvointi sekä lastensuojelutoimenpiteet ovat tulevaisuudessakin yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä. Ennaltaehkäisevään työhön panostetaan tulevaisuudessa voimakkaammin, mutta koulukodit sekä niiden tarjoama erityisosaaminen muodostavat edelleen tärkeän osan sijaishuollosta. Strategian esittämän vision mukaan valtion koulukodit nähdään motivoivina ja palkitsevina kasvuympäristöinä, kokonaisvaltaisen ja monipuolistuvien lastensuojelu- ja erityisopetuspalveluiden tuottajina sekä vaativan lastensuojelun valtakunnallisina ja alueellisina edelläkävijöinä. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2010b.)

3.6 Lasten ja nuorten kasvatuslaitokset ulkomailla

Julkinen kritiikki lastensuojelulaitoksia kohtaan on kansainvälinen ilmiö. Isossa-Britanniassa alettiin kritisoida toisen maailmansodan aikoihin voimakkaasti lasten ja nuorten kasvuoloja ja kohtelua kasvatuslaitoksissa. Hallituksen asettama komitea julkaisi vuonna 1946 raportin, jossa kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vaadittiin ”normaalia perhe-elämää”. Lisäksi pidettiin tärkeänä, että lapsi saa asiallista hoitoa ja henkilökohtaisen ja kodinomaisen hoitosuhteen huoltajaansa. Komitean mietinnön jälkeen myös lastensuojelulaitosten henkilökuntaa ryhdyttiin pikaisesti kouluttamaan. (Holman 1996 Milliganin ja Stevensin 2006,15 mukaan) Joidenkin perhekotien perustamisesta huolimatta kehitys oli etenkin 1950- ja 1960- luvulla melko hidasta. Tosin paikalliset erot olojen parantamisessa olivat varsin suuret eri kasvatuslaitosten välillä. (Milligan ja Stevens 2006, 15.) Vastaava ilmiö oli nähtävissä myös Suomessa sen jälkeen, kun lastensuojelulaitoksia alettiin voimakkaasti kritisoida 1960-luvulla. Osa koulukodeista uudisti käytänteitään ja pyrki kehittämään erityisesti perhekuntoutusta ja omahoitajajärjestelmää jo 1970- luvulla, mutta joissakin laitoksissa tämä kehitys alkoi vasta pari vuosikymmentä myöhemmin. (Pösö 2004, 44; Siren 1967, 93; Rissanen & Saloranta 1986, 31, 41.)

Koko lastensuojelujärjestelmän uudistaminen sai Isossa-Britanniassa vauhtia 1960-luvulla, kun kaikytyypistä laitoshoidoa ryhdyttiin parinkymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen jälleen voimakkaasti arvostelevaan. Kritiikki saattoi ainakin osittain vaikuttaa siihen, että 1960-luvulla tehtiin laaja sosiaalihuollon organisaatiouudistus, jonka yhtenä tarkoituksena oli tehostaa ja kehittää lasten ja nuorten laitoshoidoa. (Crimmens & Milligan 2005; Milligan & Stevens 2006, 15.) 1970-luvulla lastensuojeluviranomaiset Isossa-Britanniassa huolestuivat lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten määrän kasvusta niin, että päättivät lakkauttaa suuren osan valtion ylläpitämistä lastensuojelulaitoksista. Ajan hengen mukaisesti panostettiin ennaltaehkäisevään kettätyöhön perheiden parissa. Perheille tarjottiin avohuollon tukitoimia kuten päivähoiton tyyppistä hoitoa aiemman laitoshoidon sijasta. Uusia ja aikaisempaa pienempiä paikallishallinnon ylläpitämiä laitoksia perustettiin 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa. Niiden taustalla vaikutti yhteisökasvatuksen ideologia. (Milligan & Stevens 2006, 16; Thorpe, Smith ym. 1980).

Myös Hillin (2000, 12–13) mukaan suuret ja vanhat kasvatuslaitokset lakkautettiin Isossa-Britanniassa ja ne korvattiin pienemmillä laitoksilla tai perhekodeilla. Johanssonin (2007, 29) mukaan Ruotsissa alettiin siirtyä kohti ammattimaisempaa lasten ja nuorten laitoshoidoa jo 1960- ja 1970-luvulla. Terapeuttinen näkökulma, jonka taustalla vaikuttivat psykodynaamiset mallit ja teoriat, nousi lasten ja nuorten laitoshuollossa keskeiseksi teemaksi. Samalla aloitettiin voimakas perhetyö, jonka tarkoituksena oli ottaa koko perhe mukaan kuntoutustyöhön. Korven (2004, 149) mukaan Suomessa perheiden kanssa käytävään yhteistyöhön panostettiin koulukodeissa vasta 1980-luvulta lähtien. Muutos lastensuojelulaitosten koossa ja hallinnoinnissa oli Ruotsissa samansuuntainen kuin Isossa-Britanniassa, tosin Ruotsissa se tapahtui vuosikymmen myöhemmin. Ruotsissa lastensuojelulaitokset siirtyivät Isoa-Britanniaakin selvemmin yksityiselle sektorille. Nykyisin Ruotsissa jopa 80 prosenttia kaikista lastensuojelulaitoksista on yksityisiä. (Johansson 2007, 30.)

Eurooppalaisessa lastensuojelussa muutos menneisiin aikoihin on ollut merkittävä. Jo 1980-luvulla alettiin painottaa näkemystä, että lasten ja nuorten laitoshoidon tulisi aina

olla vain väliaikainen ratkaisu. Laitoshoidon tulisi kestää vain siihen asti kunnes lapselle tai nuorelle löydetään sopiva sijaisperhe tai hänet voidaan sijoittaa takaisin biologisten vanhempien luokse. Samaan aikaan painotettiin hoidon yksilöllisyyttä ja suunnitelmallisuutta. Samoin laitostyöntekijöiden lisäkoulutukseen panostettiin. 1970- ja 1980-luvulla lastensuojelulaitosten työntekijöiden pessimistinen asenne mahdollisuuksiin auttaa huostaan otettuja lapsia alkoi kääntyä optimistisemmäksi. Yksi suurin muutos on ollut se, että nykyään ammattikasvattajat ovat ottaneet vanhemmat mukaan kasvatustyöhön tasaveroisina yhteistyökumppaneina. (Milligan & Stevens 2006, 16–19.)

Työntekijöiden koulutuksessa on kuitenkin monissa maissa edelleen parantamisen varaa. Isossa-Britanniassa, Irlannissa ja useissa Etelä-Euroopan maissa nuorten kasvatustieteissä toimivilla työntekijöillä ei ole useinkaan muodollista pätevyyttä. Sen sijaan Yhdysvalloissa ja Saksassa lastensuojelulaitoksiin on palkattu koulutettuja erityistyöntekijöitä kuten psykologeja ja perheterapeutteja. Työntekijöiden kouluttamiselle ja erityistyöntekijöiden palkkaamiselle on selkeästi tarvetta, sillä useilla laitoksiin sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on vakavia kehityksen ja käyttäytymisen ongelmia. Toinen epäkohta laitoshuollossa koskee työntekijöiden sukupuolijakaamaa. Useimmissa maissa työntekijöistä 70–80 prosenttia on naisia. Miestyöntekijöiden tarve lastensuojelulaitoksissa onkin suuri, sillä esimerkiksi Ruotsissa miehiä houkuttelee koulukoteihin töihin normaalia paremmilla sopimuksilla. (Hill 2000, 9–14, 24; Madge 1994.) Yhdysvalloissa lastensuojelun työntekijät ovat tavallisesti nuoria naisia, joilla on alalle sopiva kandidaatin tutkinto (Creekmore 2007,80).

Lasten ja nuorten määrä lastensuojelulaitoksissa laski useimmissa Länsi-Euroopan maissa 1980-luvulta lähtien. Suurin muutos tapahtui Isossa-Britanniassa, jossa laitoshoitoon sijoitettujen lasten määrä pieneni puolella vuodesta 1985 vuoteen 1995. Siellä muutoksen selittää se, että perinteisten lastensuojelulaitosten alasajon jälkeen useat huostaanotetut lapset sijoitettiin tukiperheisiin. Ison-Britannian lisäksi Pohjoismaissa siirryttiin 1980-luvulta lähtien laitoshuollosta kohti avohuollon tukitoimia. (Hill 2000, 9–14, 24; Madge 1994; Milligan & Stevens 2006, 16–19.)

Mielenkiintoista on, että Hillin (2000, 15) mukaan juuri parempi taloudellinen tilanne on vaikuttanut siihen, että esimerkiksi Pohjoismaissa on pystytty siirtymään halvemmasta laitoshoidosta kohti kalliimpaa tukiperhemallia. Suomessa perusteltiin koulukotien lakkauttamista 1980–1990-luvulla ainakin osittain säästösyillä (Korpi 2004, 150; Vehkalahti 2004, 295).

Vaikka lastensuojelulaitosten koon pienentyminen ja niihin sijoitettujen lasten määrän väheneminen ovat olleet yleismaailmallisia ilmiöitä, on kehitys ollut hyvin toisenlainen useimmissa Itä-Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa. Itä-Euroopan maissa, Unkaria lukuun ottamatta, lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten määrä jopa kymmenkertaistui kommunistisen järjestelmän romahdettua 1990-luvun alussa. Yhdysvalloissa sen sijaan lisääntyneet huumeongelmat nostivat myös lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten ja nuorten määrää. Etelä-Euroopan maissa lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten määrä on pysynyt jokseenkin muuttumattomana. Siellä laitoksiin on sijoitettuna noin kolme neljäsosaa huostaan otetuista lapsista ja nuorista. (Hill 2000, 14–15.)

Brittein saarilla ja Pohjoismaissa tapahtunut suurten laitosten lakkauttaminen ei johtanut samanlaiseen kehitykseen Itä-Euroopassa. Hillin (2000, 24) mukaan lastensuojelun tilanne onkin useissa maissa edelleen samanlainen kuin se oli Länsi-Euroopassa 1940–1950-luvulla. Erityinen ongelma ovat suuret laituskoot, jotka estävät läheisten aikuissuhteiden muodostumisen. On tärkeää huomata, ettei lastensuojelun kehittäminen ole tapahtunut kaikissa Länsi-Euroopan maissakaan samaan aikaan. Mielenkiintoista on, että yhden lastensuojelun edelläkävijämaan eli Ison-Britannian naapurimaassa Irlannissa kehitys on ollut huomattavasti hitaampaa. Skehillin (2004, 84) mukaan Irlannissa lastensuojelua alettiin kehittää vasta 1970-luvulla. Aluksi lastensuojelutyö oli lähes täysin paikallisten yhteisöjen varassa ja vasta 1990-luvulla ryhdyttiin kehittämään valtakunnallista lastensuojelujärjestelmää, kun maan ensimmäinen lastensuojelulaki tuli voimaan 1991. (Skehill 2004, 84.)

Aiemmin kävi ilmi, että Yhdysvalloissa laitoksiin sijoitettujen lasten ja nuorten määrä nousi 1980-luvulla toisin kuin useissa Länsi-Euroopan maissa. Lastensuojelulaitosten koko on kuitenkin myös Yhdysvalloissa noudatellut maailmanlaajuista suuntausta. Anderssonin (2007, 20–21) mukaan Yhdysvalloissa on viime vuosikymmeninä siirrytty kohti pienempiä laitoskokoja. Erityisesti pienet perhekotityyppiset laitokset ovat lisääntyneet. Erona Pohjoismaihin ja Isoon-Britanniaan on se, että Yhdysvalloissa laitokset ovat selvemmin erikoistuneet lasten iän, ongelmien ja hoidon kiireellisyyden perusteella. Yhdysvaltain lastensuojeluviranomaiset ovatkin jakaneet lastensuojelulaitokset seitsemään eri tyyppiin. Lisäksi näissä seitsemässä laitostyyppissä on olemassa alaluokkia. Yksi ainakin pohjoismaisista lastensuojelulaitoksista eroava hoitomalli on opettajaperhemalli, jossa opettajapariskunta asuu 6–8 nuoren kanssa hoitaen myös opettamisen. Kyseinen malli perustuu sosiaalisen oppimisen teoriaan ja sen avulla hoidetaan pääasiassa nuorten vakavia käyttäytymisongelmia. Myös diagnosointikeskukset, joissa arvioidaan nuoren ja tämän perheen hoidon tarve, näyttävät olevan yhdysvaltalainen ilmiö. Tosin myös Suomessa toimi samantyyppisiä laitoksia vielä 1980-luvulle asti. Tunnetuin näistä laitoksista oli Laukaassa sijainnut Järvilinnan vastaanottokoti, jossa arvioitiin pikaisen hoidon tarpeessa olevat lapset ja nuoret heidän jatkosijoitustaan varten.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksemme oli luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa oli historiallisen tutkimuksen piirteitä. Alasuutarin (1999, 39) mukaan historialliset tutkimukset ovat ideografisia eli niissä pyritään selittämään jotain yksittäistä ilmiötä, eikä välttämättä edes yritetä löytää jotain yleistä lainalaisuutta. Tutkimuksessamme selitettävä ilmiö oli koulukodeista kirjoitetut artikkelit sosiaali- ja opetusalan ammattilehdissä sekä koulukodeista tehdyt tieteelliset tutkimukset. Käytimme tutkimusmenetelminä laadullista sisällönanalyysiä, analyttistä diskurssianalyysiä sekä määrällistä aineistoanalyysiä.

4.1 Aineiston kerääminen

Ennen varsinaisen tutkimuksen alkua perehdyimme huolellisesti tutkittavaan aiheeseen eli koulukoteihin osana suomalaista lastensuojelua. Olimme molemmat työskennelleet aiemmin koulukodissa erityisopettajina ja lisäksi proseminarityöemme liittyivät koulukoteihin, joten meillä oli olemassa melko laaja yleiskäsitys koulukodeista jo ennen tutkimuksen aloittamista. Lisätietoa jouduimme etsimään pääasiassa ulkomaisista lastensuojelulaitoksista ja siitä, kuinka suomalainen koulukotijärjestelmä määrittyy kansainvälisestä kontekstista käsin. Myös koulukotien asema yhteiskunnassamme eri aikoina vaati lisäselvitystä. Tutkimuksen alkuvaiheessa meillä oli siis runsaasti ylöskirjattua tietoa tutkittavasta aiheesta, mutta emme tarkoituksella laatineet vielä tarkkarajaista teoriaosuutta ennen aineistonanalyysiä. Halusimme pitää mieleemme avoimina aineistolle (ks. mm. Alasuutari 1999, 83–84) ja täydensimme teoriaosuutta sen mukaan, mitä teemoja aineistosta nousi esille.

Tutkimusaineiston keräsimme kesällä 2010 Jyväskylän yliopiston kirjastossa. Tietokannasta etsimme artikkeleita hakusanoilla ”koulukot?”, ”koulukod?” ja

”suojelukasv?”. Kaksi ensin mainittua hakusanaa tuotti pääasiassa samoja hakutuloksia. Yhteensä hakusanoilla löytyi 134 eri lehtiartikkelia. Alustavasti valitsimme tutkimusaineistoomme kaikki ne artikkelit, joissa mainittiin sana *koulukoti* tai jonkun koulukodin nimi. Suojelukasvatukseen liittyvistä artikkeleista valitsimme vain ne, jotka käsittelivät koulukoteja. Tietokantaan tallennetut lehtiartikkelit oli julkaistu pääasiassa 1990- ja 2000-luvulla. Selvitimme kirjaston henkilökunnalta, milloin kunkin lehden artikkelit oli syötetty tietokantaan. Samalla ilmeni se, että useat julkaisut olivat vuosien varrella vaihtaneet nimeä. Rajasimme aluksi aineistoksi kolme kasvatus- ja sosiaalialan ammattilehteä, joista oli tietokantahaussa löytynyt eniten artikkeleita. Huomioimme aineistonvalinnassa julkaisujen nimenmuutokset. Myöhemmin otimme aineistoomme mukaan myös kaikki ne julkaisut, joiden tiedot oli tallennettu tietokantaan ja joista löytyi koulukoti-artikkeleita. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kolmen lehden osalta aineistomme koostui vuosina 1960–2010 julkaistuista artikkeleista, kun taas muiden lehtien koulukotiartikkelit on julkaistu 1980-luvulla ja sen jälkeen.

Etsimme lehtiartikkeleita, jotka oli julkaistu vuodesta 1960 vuoteen 2010. Päädyimme näin laajaan aikajakaumaan kahdesta syystä. Ensimmäkin halusimme selvittää, kuinka koulukodeista kirjoitettiin ammattilehdissä 1960–1970-luvuilla eli aikana, jolloin ennakkotietojemme mukaan koulukotien toimintaa oli voimakkaasti alettu arvostella. Toinen syy liittyi aineiston kokoon. Aineisto ei paisunut pelkojemme mukaisesti liian suureksi, vaikka otimme siihen mukaan myös 1960- ja 1970-luvulla julkaistut artikkelit. Ne lehtiartikkelit, jotka oli tallennettu kirjaston tietokantaan, löytyivät helposti, mutta tietokantaan tallentamattomat artikkelit jouduimme etsimään selaamalla läpi yksittäiset lehdet. Joidenkin julkaisujen kohdalla työtä helpotti se, että jokaisen vuosikerran viimeisessä numerossa oli luettelo vuoden aikana julkaistuista artikkeleista. Löydettyämme koulukodeista kertovan artikkelin, kopioimme sen ja merkitsimme kopioon julkaisun nimen ja numeron. Tässä vaiheessa luokittelimme julkaisut vuosikymmenittäin erivärisiin kansioihin, jotta varsinaisessa analysointivaiheessa voisimme ottaa paremmin huomioon sen, miten koulukodeista on eri vuosikymmeninä kirjoitettu.

Tutkimusaineistoon otettiin mukaan myös kaikki Suomessa julkaistut koulukoteja käsitelleet tieteelliset tutkimukset. Tutkimukset löytyivät yliopistojen yhteistietokannasta. Tutkimuksia ei tulostettu tai luettu kokonaan, vaan tutkimusten osalta aineistonanalyysi suoritettiin tutkimuksen nimen sekä tiivistelmän perusteella, mikäli se oli saatavilla. Tämä valinta johtui siitä, että tutkimuksemme ensisijaisena aineistona olivat sosiaali- ja kasvatustieteen ammattilehtien artikkelit.

4.2 Aineiston esittely

Lehtiartikkelit

Tutkimuksen aineistoksi valikoitui valmis aineisto. Tällä tarkoitetaan sitä, että kyseinen aineisto oli olemassa valmiina riippumatta tutkimuksesta. Aineisto koostui lehtiartikkeleista sekä tieteellisistä tutkimuksista. Koulukodeista kertovia sosiaali- ja kasvatustieteen ammattilehtien artikkeleita, jotka oli julkaistu vuosina 1960–2010, löytyi yhteensä 105. Kaksi artikkelia jouduttiin jättämään aineiston ulkopuolelle, koska kyseiset Dialogi-lehdet puuttuivat Jyväskylän yliopiston aikakauslehtihyllystä. Aineiston koko oli tästä johtuen ammattilehtien osalta 103 artikkelin suuruinen. Taulukossa 1 on esitelty koulukoteja käsitelleiden artikkeleiden määrät vuosikymmenittäin. Määrällisesti eniten artikkeleita koulukodeista kirjoitettiin 1980-luvulla. Tämän jälkeen kasvatustieteen- ja sosiaalialan ammattilehtien kiinnostus koulukoteja kohtaan hiipui selvästi, sillä 2000-luvulla koulukoteja käsitelleitä juttuja kirjoitettiin puolet vähemmän kuin 1980-luvulla. Seuraavaksi esitellään tarkemmin ne julkaisut, joiden artikkelit kuuluivat tämän tutkimuksen tutkimusaineistoon.

Opettaja on Suomen vanhin viikoittain edelleen ilmestyvä aikakauslehti, ja lehti kuuluu kymmenen suurimman aikakauslehden joukkoon. Lehden edeltäjää, Opettajain-lehteä, alettiin julkaista jo vuonna 1906. Opettaja-nimisenä lehteä on julkaistu vuodesta 1973 lähtien. Opettaja-lehti ilmestyy 40 erillisenä numerona vuodessa. Lehti on Opettajien ammattijärjestön OAJ:n äänenkannattaja. Lehden tarkoituksena on jakaa opetusalan uusinta tietoa paitsi kaikille opettajille, myös kansanedustajille ja opetushallituksen

virkamiehille, joille lehti myös jaetaan. Lehden levikki on lähes 100 000. (Opettajien ammattijärjestö 2010.) Vuosina 1960–2009 Opettajassa ja sen edeltäjässä Opettajain lehdessä julkaistiin yhteensä 11 artikkelia, joissa käsiteltiin koulukotia. Samana ajanjaksona lehdissä julkaistiin kaikkiaan noin 20 000 artikkelia eli koulukoteja käsiteltiin joka 1800. artikkelissa (1/1800).

Sosiaalitieto edeltäjäineen on ollut vuodesta 1912 sosiaalialan eri ammattiryhmien ja luottamushenkilöiden keskeinen tietolähde sekä keskustelufoorumi. Lehti ilmestyi *Köyhäinohitoilehti* nimisenä vuoteen 1918, *Huoltaja*-nimellä vuoteen 1976, *Sosiaaliturvana* vuoteen 2009 ja vuoden 2010 alusta *Sosiaalitieto*-nimellä. Sosiaalitiedon aihepiiri ulottuu lasten ja perheiden palveluista vanhustenhuoltoon, sosiaalialan käytännön työstä hallintoon ja johtamiseen. Lehti on suunnattu erityisesti sosiaalialalla työskenteleville sekä alaa opiskeleville. *Sosiaalitieto* julkaistaan 12 kertaa vuodessa. (Huoltaja-säätiö 2010.) *Sosiaalitieto*-lehden edeltäjissä julkaistiin vuosina 1960–2009 yhteensä noin 8500 artikkelia, joista koulukoteja käsitteli 34. Tästä voi päätellä, että koulukotia käsiteltiin kerran 250 artikkelia kohden (1/250).

Lapsen maailma on ilmestynyt useilla nimillä jo vuodesta 1933 lähtien. Lehti on Lastensuojelun Keskusliiton äänenkannattaja. *Lapsen maailman* edeltäjiä olivat *Lapsi* ja yhteiskunta vuosina 1933–1937, *Lapsi* ja nuoriso vuosina 1938–1972 ja *Lapset* ja yhteiskunta vuosina 1973–1988. Lehden artikkeleissa käsitellään lasten ja nuorten kasvatusta sekä lastensuojelukysymyksiä. Kaksitoista kertaa vuodessa ilmestynvä *Lapsen maailma* on suunnattu pääasiassa lapsiperheille ja ammattikasvattajille. (Lastensuojelun keskusliitto 2010.) Vuosina 1960–2009 *Lapsen maailmassa* ja sen edeltäjissä julkaistiin noin 3000 artikkelia, joista 39 käsitteli koulukotia. Näin ollen koulukoti oli lehden aiheena joka 76 artikkelissa (1/76).

Erityiskasvatus on Suomen erityisopettajien liiton SEL:n jäsenlehti, jota on julkaistu nykyisellä nimellä vuodesta 1990 lähtien. Lehden julkaisija on Suomen erityiskasvatuksen liitto ry. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa ja sen levikki on

aineistomme julkaisuista pienin eli noin 2500. Ennen Erityiskasvatusta julkaistiin *Sellistä*-nimistä lehteä vuosina 1972–1989. (Suomen erityiskasvatuksen liitto 2010.) Erityiskasvatuksessa ja sen edeltäjässä *Sellistä*-lehdessä julkaistiin vuosina 1972–2009 noin 600 artikkelia, joista 10:ssä käsiteltiin koulukotia. Näin ollen joka 60. artikkelissa oli aiheena koulukoti (1/60).

Tesso on sosiaali- ja terveysalan aikakauslehti, joka ilmestyy 8 kertaa vuodessa ja jonka levikki on 30000–40000. Lehden julkaisija on Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. *Tesso* julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2009 kolmen aiemmin ilmestyneen lehden fuusion tuloksena. Nämä kolme lehteä olivat Stakesin *Dialogi*, Kansanterveyslaitoksen *Kansanterveys* ja Sosiaali- ja terveysministeriön *Socius*. Vuosittain *Dialogi* ilmestyi 8 kertaa, *Kansanterveys* 10 kertaa ja *Socius* 6 kertaa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010 a.) *Tessossa* ja sen edeltäjissä julkaistiin vuosina 1960–2009 viisi koulukotia käsitellyttä artikkelia. Kaikkiaan lehdissä ilmestyi kyseisenä ajankohtana noin 5000 artikkelia eli koulukotia käsiteltiin vain joka tuhannessa (1/1000) artikkelissa.

Kasvatus on Suomen kasvatustieteellisen seuran julkaisema tieteellinen aikakauslehti, joka antaa tietoa uusista kasvatustieteellisistä tutkimuksista. Vuodesta 1969 lähtien julkaistua lehteä kustantaa Koulutuksen tutkimuslaitos ja se lehti ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Lehti on tutkimusaineiston julkaisuista ainoa, joka edustaa selkeästi tiedeyhteisöä. (Koulutuksen tutkimuslaitos 2010.) *Kasvatus*-lehdessä julkaistiin vuosina 1960–2009 yhteensä noin 2500 artikkelia, joista kolmessa käsiteltiin koulukoteja. Näin ollen koulukoti oli *Kasvatus*-lehden aiheena vain joka 800 artikkelissa (1/800).

Vuodesta 1965 lähtien julkaistu *Psykologia* on Suomen psykologisen seuran julkaisema aikakauslehti, joka antaa psykologiaan tietoa niin alan asiantuntijoille kuin muillekin alasta kiinnostuneille. Lehden levikki on noin 3000 ja lehti julkaistaan kuusi kertaa vuodessa. (Suomen psykologinen seura 2010.) *Psykologia*-lehden osalta aineisto

kerättiin vuodesta 1992 lähtien ilmestyneistä lehdistä, koska kyseisestä lehdestä mukaan tutkimukseen valittiin vain ne vuosikerrat, joista oli tallennettu tiedot Jyväskylän yliopiston tietokantaan. Vuosina 1992–2009 Psykologia-lehdessä julkaistiin noin 1000 artikkelia, joissa koulukotia käsiteltiin kerran (1/1000).

TAULUKKO 1. Aineisto artikkeleiden määrän mukaan

LEHTI	1960- luku	1970- luku	1980- luku	1990- luku	2000- luku	N
Opettaja	4	1	4		2	11
Sosiaalitieto	7	6	10	7	4	34
Lapsen maailma	1	6	16	11	5	39
Erityiskasvatus			6	2	2	10
Tesso				1	4	5
Psykologia					1	1
Kasvatus	2			1		3
N	14	12	36	22	18	N=103

Tieteelliset tutkimukset

Suomessa julkaistuja tieteellisiä tutkimuksia löytyi yhteensä 154. Tutkimukset julkaistiin vuosina 1948–2009. Tutkimuksista suurin osa oli yliopistojen pro gradu -tasoisia opinnäytteitä. Huomioitavaa on, että aineistoon sisällytettiin pro gradujen lisäksi alempaan korkeakoulututkintoon liittyneet tutkimukset, jotka olivat yliopistojen lopputöitä. Tällaisia olivat lähinnä 1970–1980-luvulla tehdyt sosiaalihuoltajatutkintoon liittyneet tutkimukset. Koulukodeista tehdyistä tutkimuksista ainoastaan kolme oli väitöskirjoja. Myös koulukodeista tehtyjä lisensiaatin töitä löytyi kolme.

Yliopistotasoisien tutkimusten lisäksi aineistoon valittiin yliopistojen ulkopuolella julkaistut laajemmat tutkimukset. Näitä olivat lähinnä Stakesin ja Sosiaalihuoltajatuksen julkaisemat koulukoteja koskevat tutkimushankkeet. Määrällisesti eniten tutkimuksia tehtiin 1980- ja 1990-luvulla. Mielenkiintoista aineistossa oli se, että ensimmäiset koulukoteja käsitelleet väitöskirjat tai lisensiaatintyöt tehtiin niinkin myöhään kuin 1990-luvulla. Tätä aiemmin koulukodeista oli tehty muutamaa valtiohallinnon rahoittamaa tutkimusta lukuun ottamatta vain yliopistojen pro gradu -tasoisia tutkimuksia. Varsinkin 2000-luvulla koulukodit alkoivat kiinnostaa tutkimuskohteina myös yliopistojen ulkopuolisia tahoja. Useimmat tällaiset tutkimushankkeet toteutti Stakes eli nykyinen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Huomioitavaa on se, että samaan aikaan kun laajemmat koulukoteja käsitelleet tutkimukset lisääntyivät 2000-luvulla, väheni yliopisto-opiskelijoiden tekemien pro gradu- tasoisien koulukotitutkimusten määrä lähes puoleen 1980- ja 1990-lukujen tasosta.

TAULUKKO 2. Koulukoteja käsitelleet tutkimukset

TUTKIMUS	1940-luku	1950-luku	1960-luku	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-luku	N
Väitöskirjat						1	2	3
Lisensiaatintyöt						3		3
Pro gradut / lopputyöt	2	6	11	31	33	31	18	132
Muut tutkimukset		1		2	3	3	7	16
N	2	7	11	33	36	38	27	154

4.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi

Tämä tutkimus noudatteli laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteita. Soininen (1995, 34–35) toteaa laadullisen tutkimusotteen olevan hermeneuttinen: pääpaino on tulkinnalla ja ilmiöiden merkityksen ymmärtämisellä. Tässä tutkimuksessa ilmiönä oli yhteiskunnallinen kiinnostus koulukoteja kohtaan ja yhteiskunnan suhtautuminen koulukoteihin eri vuosikymmeninä. Alasuutarin (1999, 39) mukaan laadullinen tutkimus muodostuu karkeasti kahdesta osasta: ensimmäisessä vaiheessa havainnot pelkistetään ja toisessa vaiheessa arvoitus ratkaistaan. Alasuutari kuitenkin korostaa, ettei näitä kahta laadullisen tutkimuksen keskeistä elementtiä voi erottaa toisistaan vaan ne nivoutuvat koko tutkimuksen ajan toisiinsa. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto pelkistettiin ensin teemoittelun avulla. Teemoitteluun liittyi kuitenkin jo ratkaisun avain, koska teemat toimivat lähtökohtana tulkinnalle ja myös tutkimustulosten esittämiselle. Eskolan ja Suorannan (2003, 18) mukaan laadullisessa tutkimuksessa keskitytään yleensä pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan

niitä mahdollisimman perusteellisesti. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto koostui kuitenkin 103 artikkelista ja 154 tieteellisestä tutkimuksesta. Tämän vuoksi tutkimuksessa käytettiin myös määrällistä aineistonanalyysiä erityisesti eri teemojen esiintyvyyden analysoinnissa. Laadullisista aineistonanalyyseistä tutkimuksessa käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä ja analyyttistä diskurssianalyysiä.

Aineiston analyysin alussa tutkimusaineisto käytiin läpi. Artikkelit luettiin huolellisesti ja tieteellisistä tutkimuksista luettiin tiivistelmät, mikäli ne olivat saatavilla. Tämän jälkeen artikkeleista ja tutkimuksista löytyneet näkemykset ryhmiteltiin eri teemoiksi. Teemoittelu on laadullisessa sisällönanalyysissä keskeinen aineistonanalyysitapa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 91–93) mukaan teemoittelussa laadullinen aineisto käytännössä pilkotaan ja ryhmitellään eri aihepiirien mukaan. Tutkimusprosessin aikana vallitsevaksi työskentelykäytänteeksi muodostui tutkijoiden välinen vuoropuhelu, josta oli erityisesti hyötyä aineistoa analysoitaessa. Käytännössä vuoropuhelu toteutui siten, että prosessin aikana aineiston analysointi tapahtui kahden toisistaan erillisen tutkijan toimesta. Analysoitu aineisto lähetettiin sähköisesti arvioitavaksi tutkijakollegalle. Toimenpiteellä saavutettu etu tuli esille siten, että aineiston alkaessa kylläntymään päätettiin yhteisesti siitä, että esimerkiksi kyseinen artikkeli ei hyödy enää laajemmasta käsittelystä. Aineistosta esille nousseiden teemojen muotoutumisessa noudatettiin samaa työskentelyotetta.

Teemojen muodostamisessa käytettiin apuna kuitenkin myös analyyttistä diskurssianalyysiä. Diskurssianalyysin avulla selvitettiin esimerkiksi sitä, kohdistuiko artikkelissa ilmennyt kritiikki suoraan koulukotien toimintaan vai yleisemmin yhteiskuntaan ja sen tarjoamiin resursseihin. Aineistoon kuuluneista artikkeleista muodostettiin eri teemat kuin tieteellisistä tutkimuksista, koska tutkimukset erosivat selvästi niin tarkoitusperiltään kuin toteutukseltaan ammattilehtien artikkeleista. Tähän ratkaisuun vaikutti myös se, että tieteellisissä yhteisöissä toteutetut tutkimukset ovat lähtökohdiltaan yleensä neutraaleja, kun taas ammattilehtien artikkeleissa voi näkyä hyvinkin voimakkaasti kirjoittajan tai julkaisijan omat tarkoitusperät. Tutkimusaineisto ryhmiteltiin vuosikymmenittäin, samoin myös aineistonanalyysissä vertailtiin eri

vuosikymmeninä esiintyneitä teemoja keskenään. Toisena vaihtoehtona olisi ollut ryhmitellä aineisto ja siitä esiin tulleet teemat tiettyjen historiallisten tapahtumien perusteella, esimerkiksi Marraskuun liikkeen kritiikin ja sen jälkeisen sisältöjen kehittämisen perusteella. Tällöin tutkijoiden omat tulkinnat olisivat vaikuttaneet kuitenkin merkittävästi ryhmittelyyn ja samalla myös tutkimustuloksiin.

Eskolan (2007, 162) mukaan laadullinen tutkimus voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriasidonnaiseen tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa käytettiin nimenomaan teoriasidonnaista eli teoriaohjaavaa (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009) sisällönanalyysiä. Tämä valinta näkyi esimerkiksi siinä, että teoreettista viitekehystä ei kirjoitettu tutkimuksen alussa valmiiksi vaan teoriaosaa täydennettiin tutkimuksen kuluessa. Teoriaosaan tehtiin useita lisäyksiä, koska aineistosta nousi joitakin teemoja esille, jotka olivat jääneet teoriaosassa aluksi liian vähälle huomiolle. Toisaalta teoreettista viitekehystä myös rajattiin jos tutkimusaineistosta ei joitakin ennako- oletusten mukaisia teemoja löytynytkään. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti tutkimusaineisto ja teoria kävivät tutkimuksen edetessä näin omaa vuoropuheluaan.

Diskurssianalyyseistä tutkimuksessa käytettiin analyttistä diskurssianalyysiä. Jokisen ja Juhilan (2002, 85–87) mukaan analyttisessä diskurssianalyysissä pyritään tiukkaan aineistolähtöisyyteen eli tulkintoja ja oletuksia ei tehdä etukäteen, kuten kriittisessä diskurssianalyysissä. Analyttisen diskurssianalyysin mukaisesti tutkimuksen lähtökohtana olikin avoimuus aineistolle ja sieltä nousseille tutkimuskysymyksille. Tästä syystä tutkimustehtäviäkään ei määritelty tarkasti vielä tutkimuksen alkuvaiheessa. Suonisen (2002, 19–20) mukaan diskurssianalyysi tutkii sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan tarkastelun kohteena olevassa sosiaalisessa käytänteessä. Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysin avulla selvitettiin kielenkäytön vaikutusta siihen kuvaan, jonka ammattilehdet ovat koulukodeista lukijoilleen antaneet eri vuosikymmeninä. Tutkimuksessa tutkijapositio oli analyttisen diskurssianalyysin mukaisesti neutraali eli johtopäätökset ja tulkinnat pyrittiin tekemään vasta aineistonanalyysin jälkeen. Myös Soininen (1995, 34–35) korostaa, ettei tutkijan tehtävänä ole toimia tuomarina tutkittavan asian suhteen, vaan lisätä tietoa tutkittavasta

ilmiöstä. Tutkijoilla oli olemassa koulukodeista kuitenkin tietyt ennakkokäsitykset ja ne vaikuttivat väistämättä tutkimuksen aikana tehtyihin valintoihin, vaikka pyrkimys olikin tehdä tutkimusta neutraalin tutkijaposition kautta.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen perusteena on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline. Näin ollen kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2003, 210–212.)

Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi tutkijat pyrkivätkin lukemaan aineistoa mahdollisimman objektiivisesti ilman ennakkokäsityksiä sekä dokumentoimaan tutkimuksen tekoon liittyneitä valintoja ja perusteluita koko tutkimusprosessin ajan.

Tutkimusaineiston analysoinnissa toimittiin siten, että kahden tutkijan toimesta suoritettiin varmistus tutkimuksen kulun eri vaiheissa. Näin toimiessa aineisto kävi läpi tarkistuksen kahteen kertaan jo tutkimuksen tekovaiheen aikana. Tutkijoiden välillä vallitsi verrattain hyvä yksimielisyys esille nousseista teemoista sekä niiden kautta tehdyistä tulkinnoista. Ne teemat, jotka molemmat tutkijat näkivät aineiston pohjalta syntyviksi, otettiin automaattisesti tutkimuksen teemoiksi. Sen sijaan artikkelit, joista tutkijat muodostivat toisistaan poikkeavia teemoja, tarkasteltiin yksityiskohtaisesti. Käydyn dialogin jälkeen päätettiin yhteisesti aineistosta esille nousseet teemat. Tämän jälkeen teemat luokiteltiin taulukoiksi, joiden avulla saavutettiin luotettavuus. Taulukkomuotoisen aineiston analysoinnissa tutkijat toistivat kahden eri tulkinnan käytäntöä. Tulososiossa vuoropuhelun jälkeen saavutettiin yhteinen näkemys siitä, mitä asioita oli tarpeen nostaa esille tulosten esittämisvaiheessa.

Teemojen luotettavuutta arvioitaessa on syytä huomioida se, että molemmat tutkijat ovat työskennelleet yhdessä valtion koulukodissa opetustehtävissä. On luonnollista, että teemojen syntymiseen vaikuttaa alitajuisesti kaikki ne kokemukset, mitä tutkijoilla on

koulukotimaailmasta. Työhistorian vaikutukset jäänevät kuitenkin vähäisiksi, koska teoria, aineisto sekä niiden pohjalta syntyneet tulkinnat ovat kulkeneet kahden eri tutkijan kautta ennen kirjallisen ulkoasun syntymistä. Tutkimuksen etuna on tässä tapauksessa ollut se, että tutkijoita on ollut kaksi. Uskottavuuteen tämä on vaikuttanut todennäköisesti positiivisella tavalla. Syntynyt luokittelu teemojen muodossa on osittain yleistettävissä. Joidenkin osa-alueiden kohdalla esimerkiksi teemojen yhdistäminen suuremmaksi kokonaisuudeksi olisi ollut mahdollista ja eri tahon toimiessa tutkijana jopa todennäköistä. Teemat syntyivät kuitenkin kahden eri tutkijan toimesta, joten samantyylliset kategoriat olisivat todennäköisiä, mikäli tutkimuksen toistaisi vielä joku toinen tutkija tai tutkijaryhmä.

Tutkimustulosten siirrettävyyttä tarkasteltaessa on otettava huomioon se, että tulokset ovat syntyneet valitun aineiston pohjalta. Tuloksia voidaan pitää osittain siirrettävinä, jos niitä tarkastellaan ammatillisesta näkökulmasta. Koulukoteja tarkasteltaessa ammattilehtien sekä tehtyjen tutkimuksien kautta on kuva luonnollisesti professionaalinen. Siirrettävyyden osalta voidaan varsin luotettavasti todeta se, miten koulukodit nähdään alaa lähellä olevien ammattilaisten näkökulmasta ja mikä tutkijoita on koulukodeissa kiinnostanut. Laajemman siirrettävyyden osalla tuloksiin on suhtauduttava maltillisesti. Eri aikakausien henki välittyy ammattilehdissä ja tutkimuksissa kuitenkin varsin suppeasti. Esimerkiksi se, mitä sanomalehdet ovat koulukodeista kirjoittaneet, voisi luoda hyvinkin erilaisen kuvan koulukodeista esiripun takana.

5 TULOKSET

Tutkimustulokset jaettiin neljään osaan, joista kolmessa ensimmäisessä käsitellään ammattilehtien artikkeleista esiin tulleita tuloksia ja neljännessä tieteellisten julkaisujen aiheita. Luvussa 5.1 tarkastellaan sitä, millaisia teemoja löytyi vuosina 1960–2010 julkaistuista koulukoteja käsittelevistä ammattilehtien artikkeleista. Tulosten toisessa osassa eli luvussa 5.2 selvitetään, miten teemat jakautuivat tutkimusaineistossa eri vuosikymmenille. Vuosikymmeniin perustuva jako ei kuitenkaan ole selkeästi perusteltavissa kaikkien tulosten kohdalla, vaan tietyt teemat avataan tarkemmin, silloin kun se tutkimuksen tulosten pohjalta on ollut perusteltua. Vuosikymmenittäin toteutunut tarkastelu antaa kuitenkin selkeän kuvan tutkimusteemojen osalta. Luvussa 5.3 selvitetään, miten lehtiartikkelien sisältämät teemat jakautuivat eri ammattilehtien välille. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sekä teemojen esiintymisessä eri vuosikymmeninä että eri julkaisujen välillä on havaittavissa eroja. Näiden erojen sekä yhtäläisyyksien pohtiminen antaa näkökulman siihen, miten koulukotia on aiheena käsitelty artikkeleissa eri julkaisujen välillä. Luku 5.4 käsittelee koulukodeista tehtyjä tieteellisiä julkaisuja. Osuudessa esitellään tieteellisistä tutkimuksista muodostetut teemat ja luodaan katsaus siihen, mitkä asiat koulukodeissa ovat olleet tutkijoiden kiinnostuksen kohteena eri aikoina.

5.1 Teemat lehtiartikkeleissa

Tutkimusaineistona olleista lehtiartikkeleista muodostettiin aineistolähtöisesti yhteensä 13 teemaa. Aineiston 103 artikkelissa esiintyi määrällisesti 239 teemaa eli keskimäärin jokaisesta artikkelista löytyi 2,32 teemaa. Aineistosta nousseet teemat olivat koulukotitoiminnan sisältö, koulukotinuoret, tutkimukset ja kirjallisuus, koulukotityön muutos, kritiikki vähäisiä resursseja kohtaan, koulukotien historia, koulukotityön oikeutus/tarve, oppilaiden perheet, kritiikki koulukotien toimintaa kohtaan, viranomaisyhteistyö, koulukotikoulu, koulukotien henkilökunta ja kansainvälisyys (ks. Taulukko 3). Teemoja muodostettaessa oli selvää, että osa aineistosta löytyneistä

teemoista limittyy ulottuvuuksiltaan samoille osa-alueille. Teemojen raja-aidat eivät muodosta kuitenkaan selkeitä linjoja, vaan teemojen kautta artikkeleista oli mahdollista poimia pääkohdat, joita ne tutkimuksen näkökulmasta käsitteivät.

Teemojen tarkastelu osoitti sen, että neljä teemaa – koulukotityön sisältö (23 %), tutkimukset ja kirjallisuus (11 %), koulukotinuoret (11 %) ja koulukotityön muutos (10 %) – kattoivat määrällisesti yli puolet kaikista aineistossa esiintyneistä teemoista. Teemat, jotka esiintyivät aineistossa useammin kuin toiset, voidaan tulkita merkityksellisemmiksi. Merkityksellisyyden näkökulmasta on mahdollista pohtia sitä, miten koulukotiin osana suomalaista lastensuojelujärjestelmää suhtaudutaan tutkimuksen aineiston pohjalta. Vastaavasti aineistossa viisi vähiten esiintynyttä teemaa muodostivat prosentuaalisesti seuraavat osuudet: kansainvälisyys (2 %), koulukotien henkilökunta (4 %), koulukotikoulu (4 %), kritiikki toimintaa kohtaan (5 %) sekä viranomaisyhteistyö (5 %). Näiden viiden teeman yhteenlaskettu osuus oli noin 20 % kaikista teemoista. Loput neljä teemaa muodostivat oman kokonaisuutensa (27 % teemoista). Teemat ryhmiteltiin kolmeen eri kategoriaan siten, että niistä muodostui A-, B- ja C -ryhmät. Taulukossa 3 on esitetty lehtiartikkeleista muodostetut teemat ja niiden esiintyminen vuosikymmenittäin.

TAULUKKO 3. Tutkimusaineisto teemojen esiintymisen mukaisesti

RYHMÄ	TEEMAT	1960-luku	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-luku	N	%	RYHMÄ %
A	Koulukotityön sisältö	7	7	27	8	5	54	22,7	54,2
	Tutkimukset ja kirjallisuus	4	2	6	8	6	26	10,9	
	Koulukotinuoret	2	2	8	6	8	26	10,9	
	Koulukotityön muutos	1	2	10	4	6	23	9,7	
B	Kritiikki resursseja kohtaan	5	5	4	2	2	18	7,6	26,9
	Koulukotien historia	1		9	1	6	17	7,1	
	Oikeutus/tarve	4	1	6	2	3	16	6,7	
	Oppilaiden perheet		1	7	3	2	13	5,5	
C	Kritiikki toimintaa kohtaan		4	4		3	11	4,6	18,9
	Viranomaisyhteistyö		3		4	4	11	4,6	
	Koulukotikoulu	1		3	3	3	10	4,2	
	Henkilökunta		2	2		5	9	3,8	
	Kansainvälisyys				3	2	5	1,7	
Yhteensä	13 teemaa	25	29	86	44	55	239	100	100

Selvästi yleisin teema koulukoteja käsittelevissä artikkeleissa oli koulukotityön sisältö, joka löytyi 54 artikkelista. Näin ollen yli puolet (52 %) tutkimusaineistosta käsitteli jollain tavalla koulukotityön sisältöjä. Kaikista löytyneistä 239 teemasta sisältö-teeman osuus oli noin 23 %. Tutkimuksessa oli haastavaa päättää, mitkä artikkelit kuuluivat selkeästi koulukodin sisältö-teemaan, koska löysemmällä tulkinnalla olisi lähes jokaisesta artikkelista voinut löytää jotakin koulukotitoiminnan sisältöihin liittyvää. Sisältö-teemaan valittiin mukaan ne artikkelit, joissa selvästi käsiteltiin koulukotitoiminnan eri sisältöjä. On huomioitava, että sisällöt on ymmärretty tässä tutkimuksessa varsin laajasti. Kyseiseen teemaan kuuluvat paitsi koulukotitoimintaa yleisemmällä tasolla esittelevät artikkelit, myös ne artikkelit, joissa käsiteltiin jotain yksittäistä koulukodin toimintamuotoa, kuten esimerkiksi koulukodin harrastustoimintaa tai perhekoteja. Koulukotityön sisältö -teemaan kuuluneiden artikkeleiden ote oli useimmiten hyvin informatiivinen. Toisaalta useista kritiikkiä sisältäneistä artikkeleista löytyi luonnollisesti myös sisältö-teema, koska kritiikki kohdistui usein juuri koulukotityön sisältöihin.

Koulukotitoimintaan kuuluvasta koulukotikoulusta muodostettiin oma teemansa. Tämän ratkaisun taustalla vaikuttivat tutkijoiden omakohtaiset kokemukset siitä, että koulukotikoulut ovat usein erillisiä saarekkeita koulukotien sisällä. Tämä näkyi myös koulukotikouluja käsitelleissä artikkeleissa ja erityisesti niissä olleissa opettajien tai rehtoreiden haastatteluissa. Lisäksi koulukotikouluilla on eri hallintoviranomainen kuin koulukotien hoitohenkilökunnalla (ks. kuvio 1). Toisaalta koulukotikoulu eroteltiin teemoittelussa koulukodin muusta kasvatustoiminnasta myös sen takia, että tutkimuksen yksi keskeinen tehtävä oli selvittää sitä, miten sosiaalialan- ja opetusalan ammattilehtien kirjoittelu erosi toisistaan. Tässä vastakkainasettelussa oli kiinnostavaa tarkastella, miten juuri koulukotikoulua on käsitelty eri alojen ammattilehdissä.

Koulukotityön muutos -teemalla tarkoitetaan tutkimuksen yhteydessä niitä artikkeleiden sisältämiä kirjoituksia, joissa selkeästi käsiteltiin koulukotityöhön liittyviä muutoksia tai muutosehdotelmia. Koulukotien historia -teema käsitteli luonnollisesti koulukotien tai jonkun yksittäisen koulukodin historiaa. On tärkeää huomata, että historia-teema liittyi

niihin artikkeleihin, joissa koulukoteja käsiteltiin selvästi historiallisesta perspektiivistä käsin. Sen sijaan koulukotityön muutos -teema muodostettiin artikkeleista, joissa koulukodin muutosta tarkasteltiin lähihistoriasta käsin ja lisäksi muutos nostettiin artikkelissa selvästi esille. Koulukotinuoria käsitelleet artikkelit toivat sisällöissä selkeästi esille ulottuvuuden, jossa lähestymistapa oli oppilaslähtöinen.

Huomionarvoista on, että koulukotinuoret-teemaan sisällytettiin vain ne artikkelit, joissa käsiteltiin selvästi koulukotien nuoria. Esimerkiksi koulukotikoulusta kertovia artikkeleita ei luettu automaattisesti mukaan koulukotinuoret-teemaan, jos niissä käsiteltiin koulutoimintaa jostain muusta kuin nuorten näkökulmasta.

Kritiikki toimintaa kohtaan -teema sisälsi artikkeleissa suoran tai epäsuoran kriittisen näkemyksen koulukodin toiminnan olemassaoloa tai menetelmiä kohtaan. Kritiikki resursseja kohtaan eroaa merkittävästi edellä mainitusta kritiikistä jo lähtökohdiltaan. Resursseihin kohdistuneen kritiikin tarkoituksena oli joko puolustella koulukotien olemassaoloa tai perustella toiminnan kehittymisen mahdottomuutta yhteiskunnan panostaessa liian vähän koulukoteihin. Hieman yllättäen koulukodin sisältä tullut kritiikki resursseja ja valtiovallan toimenpiteitä kohtaan oli yleisempää kuin koulukodin ulkopuolelta tullut kritiikki koulukodin toimintaa kohtaan. Artikkelit, joista löytyi oikeutus/tarve-teema, olivat vähäisiä resursseja kritisoineiden artikkeleiden ohella tyypillisesti puolustuspuheenvuoroja koulukotityötä kohtaan. Oikeutus/tarve-teeman ja kritiikki resursseja kohtaan -teeman erottaminen toisistaan oli aineistoa analysoitaessa haastavaa. Kyseiset teemat eroavatkin toisistaan lähinnä kirjoituksen sävyn perusteella. Ensin mainittu puolustelee koulukoteja ainakin päällisin puolin neutraalisti, kun taas jälkimmäisessä koulukotien olemassaoloa ja kehittämistä perusteellaan selkeän kriittisen sävyn säestämänä. Artikkeleita, joista löytyi oikeutus/tarve-teema ja kritiikki resursseja kohtaan -teema, yhdistää toisiinsa myös niiden kirjoittaja. Usein näiden artikkeleiden kirjoittajana oli koulukodin johtaja, jonka näkemys koulukoti-instituutiosta tuli luonnollisesti vahvan profession kautta.

Tutkimukset ja kirjallisuus -teema muodostettiin niiden artikkeleiden pohjalta, jotka käsitelivät jotakin koulukodista tehtyä tutkimusta tai muuta julkaisua. Oppilaiden

perheet -teema laajensi materiaalissa tarkastelun näkökulman koskemaan lastensuojeluasiakkuuden koko perhettä koskevaksi asiaksi, se poikkesi näin ollen merkittävästi muista teemoista lähestymistavaltaan. Henkilökunta-teema käsitteli koulukotityöntekijöitä ja tyypillinen teemaa käsittelevä artikkeli oli luonteeltaan informatiivinen työnkuvan esittely tai henkilöhaastattelu. Viranomaisyhteistyö tarkoittaa teemana eri viranomaistahojen välistä vuorovaikutuksellista toimintaa sijaishuollon prosesseissa. Kansainvälisyysteema käsitteli koulukotien kansainvälisiä hankkeita, joissa oli mukana henkilökuntaa ja usein myös oppilaita.

5.2 Teemat vuosikymmenittäin

Teemoista kuusi esiintyi jokaisella viidellä vuosikymmenellä. Nämä teemat olivat koulukotityön sisältö, koulukotinuoret, tutkimukset ja kirjallisuus, koulukotityön muutos, oikeutus/tarve sekä kritiikki resursseja kohtaan. Eniten teemoja käsiteltiin 1980-luvulla, jonka prosentuaalinen osuus kaikista teemoista (239) oli noin 36 %. Vähiten teemoja käsiteltiin 1960-luvulla, jolloin eri teemoja esiintyi 25 kertaa eli noin 10 % kaikista teemoista. Tarkasteltaessa teemojen esiintymistä eri vuosikymmeninä on huomioitava se, että aineistoon kuuluneista ammattilehdistä Erityiskasvatusta alettiin julkaista vasta 1972.

1960-luvulla koulukotia käsitelleitä artikkeleita oli aineistossa yhteensä 14 kappaletta. Artikkeleiden neljä eniten käsiteltyä teemaa olivat koulukotityön sisältö, kritiikki vähäisiä resursseja kohtaan, koulukotityön oikeutus/tarve sekä tutkimukset ja kirjallisuus. 1960-luvulla yksi artikkeli käsitteli keskimäärin noin kahta eri teemaa (1,8). 1970-luvulla artikkeleita oli yhteensä 12 ja niissä kolme eniten esiintynyttä teemaa olivat koulukotityön sisältö, kritiikki toimintaa kohtaan ja kritiikki vähäisiä resursseja kohtaan. 1970-luvun yksittäinen artikkeli käsitteli keskimäärin hieman yli kahta teemaa (2,4). 1960- ja 1970-luvun aineistossa näkyy selvästi koulukoteihin kohdistuneen kritiikin vaikutus, koska kritiikki resursseja kohtaan nousee teemoista selvästi esille verrattuna muihin vuosikymmeniin. Mielenkiintoista on se, ettei 1960-luvun artikkeleissa esiintynyt lainkaan kritiikkiä koulukotien toimintaa kohtaan. Kyseistä

kritiikkiä kuitenkin esiintyi joissakin julkaisuissa runsaastikin (ks. Vainionkangas 2000, 166–167), mutta sosiaali- ja opetusalan ammattilehdissä kirjoittelussa keskityttiin puolustamaan koulukotien asemaa ja kritisoimaan valtiovallan tarjoamia resursseja.

Selvästi eniten koulukodeista kirjoitettiin ammattilehdissä 1980-luvulla, jolloin artikkeleita julkaistiin 36 kappaletta. Kyseisten artikkeleiden kolme määrällisesti eniten esiintynyttä teemaa olivat sisältö, koulukotityön muutos sekä koulukotien historia. 1980-luvulla artikkelit käsittelivät keskimäärin hieman yli kahta eri teemaa yksittäisessä artikkelissa (2,4). Mielenkiintoista 1980-luvun aineistossa oli se, että koulukotien olemassaoloa ja tarvetta alettiin 1960-luvun tapaan jälleen voimakkaasti puolustella. Lisäksi 1980-luvulla kirjoitettiin perheiden kanssa käytävästä yhteistyöstä selvästi muita vuosikymmeniä enemmän. Artikkeleiden määrä väheni 1990-luvulla selvästi ja tämä näkyi myös teemojen määrässä, sillä 1990-luvun aineistossa teemojen kokonaismäärä oli puolet pienempi edelliseen vuosikymmeneen verrattuna. Merkittävää teemojen esiintymisessä oli se, että koulukotien historiaa käsiteltiin 1990-luvulla vain kerran eli selvästi vähemmän kuin 1980- ja 2000-luvulla. Sen sijaan viranomaisyhteistyö oli 1990-luvun lehtiartikkeleissa yksi keskeisistä teemoista, kun taas 1980-luvulla siitä ei kirjoitettu lainkaan.

Koulukodeista kirjoitettujen artikkeleiden määrä väheni edelleen 2000-luvulla. Toisaalta näissä 18 artikkelissa käsiteltiin yhteensä 55 teemaa eli noin kolme jokaista artikkelia kohden. Huomioitaessa se, että keskimäärin ammattilehden artikkeli käsitteli kahta erillistä teemaa, voidaan päätellä että 2000-luvulla koulukoteja käsiteltiin aikaisempaa laajemmin yksittäisessä artikkelissa. Neljä eniten esiintynyttä teemaa 2000-luvulla olivat koulukotinuoret, koulukotityön muutos, historia sekä tutkimukset ja kirjallisuus. Tutkimukset ja kirjallisuus sekä historia esiintyivät yhtä monta kertaa 2000-luvun aineiston teemoissa. Merkittävää 2000-luvun aineistossa oli se, että koulukotien henkilökuntaa koskevia artikkeleita kirjoitettiin aikaisempaa selvästi enemmän. Mielenkiintoista aineistossa oli myös se, että 2000-luvulla kirjoitettiin kolme koulukotien toimintaa kritisoivaa artikkelia. 1990-luvulla kyseistä kritiikkiä ei esiintynyt lainkaan.

5.3 Teemat ja niiden esiintyminen eri ammattilehdissä

Tutkimusaineisto koostui seitsemän eri ammattilehden artikkeleista. Tutkimustuloksissa on tästä syystä perusteltua tarkastella näiden lehtien välisiä eroavaisuuksia sekä toisaalta myös yhtäläisyyksiä. Ammattilehdet ilmestyivät tutkimuksen tulokset -osuuden kirjoittamisen aikana seuraavilla nimillä: Opettaja, Sosiaalitieto, Lapsen maailma, Erityiskasvatus, Psykologia, Kasvatus ja Tesso. Teemojen jakautumisessa lehtien välillä oli havaittavissa eroja, kuten myös selkeitä yhdistäviä tekijöitä. Taulukko 4 kuvaa teemojen jakautumista ammattilehtien välillä.

TAULUKKO 4. Tutkimusaineisto lehdissä esiintyvien teemojen mukaisesti 1960–2000

LEHTI	Muutos	Historia	Oikeus/ tarve	Koulu- koti- työn sisältö	Koulu- koti- nuoret	Koulu	Kritiikki toimin- taa kohtaan	Kritiikki resursseja kohtaan	Tutki- mukset ja kirjalli- suus	Oppilai- den perheet	Henki- lökunta	Viran- omais- yhteis- työ	Kansain- välisyys	N	%
Opettaja	2	2	3	8	2	3		2	2	1	1			26	11,0
Sosiaalitieto	4	6	4	16	8	1	6	7	7	4	2	2	2	69	29,1
Lapsen maailma	9	7	4	19	10	3	1	7	7	7	5	6	2	87	36,7
Eryityskasvatus	5	1	4	7	2	2	1		4	1			1	28	11,8
Psykologia	1				1				1		1			4	1,7
Kasvatus	1			3		1	1		2					8	3,4
Tesso	1	1			3		2	2	3			3		15	6,3
Yhteensä	23	17	16	54	26	10	11	18	26	13	9	11	5	237	100

Kaksi ammattilehteä käsitteli artikkeleissaan kaikkia aineistosta nousseita teemoja. Nämä lehdet olivat Sosiaalitieto sekä Lapsen maailma. Näiden kahden ammattilehden osuus kaikkien julkaisujen yhteenlasketuista teemoista oli määrällisesti merkittävä. Lapsen maailma käsitteli teemoja 87 kertaa ja sen prosentuaalinen osuus teemoista oli noin 37 %. Sosiaalitieto vastaavasti käsitteli teemoja yhteensä 69 kertaa ja sen prosentuaalinen osuus oli 29 % kaikista teemoista. Yhteensä nämä kaksi lehteä muodostivat selkeän enemmistön (66 %) kaikista teemoista. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava se, että julkaisuissa on eroja vuosittaisen ilmestymisen sekä julkaisujen olemassaolon välillä. Suuntaa antavana johtopäätöksenä voidaan todeta, että Lapsen maailma sekä Sosiaalitieto käsittelivät koulukotiteemoja ahkerammin kuin muut tutkimuksen lehdet.

Sosiaalialan lehdissä koulukoti on ollut aiheena selvästi useammin kuin opetusalan lehdissä. Asiaa voidaan selkeyttää vertailemalla kahden eniten koulukotiartikkeleita kirjoittaneen opetusalan ammattilehden ja kahden eniten koulukotiartikkeleita kirjoittaneen sosiaalialan lehden artikkeleiden määrää toisiinsa. Sosiaalitiedossa ja Lapsen maailmassa koulukotiartikkeleita kirjoitettiin vuosina 1960–2009 yhteensä 73, kun vastaavana ajanjaksona kahdessa opetusalan ammattilehdessä vain 21. Ero on merkittävä, vaikka otetaan huomioon se, että Erityiskasvatuksen edeltäjää Sellistä-lehteä alettiin julkaista vasta vuonna 1972. Suhteuttamalla koulukotiartikkeleiden määrän kaikkiin kyseisten ammattilehtien julkaisemiin artikkeleihin, on tulos vielä selkeämpi. Koulukotia käsiteltiin Lapsen maailmassa keskimäärin kerran 76 artikkelia kohden (1/76) ja Sosiaalitiedossa vastaava suhdeluku oli 1/250. Opetusalan johtavassa ammattilehdessä Opettajassa koulukotia käsiteltiin keskimäärin joka tuhannessa artikkelissa (1/1000). Erityiskasvatuksessa koulukodeista sen sijaan kirjoitettiin selvästi useammin, sillä joka 60. artikkeli käsitteli koulukotia. (ks. luku 4.2 Aineiston esittely.)

Sosiaalitiedossa vilkkainta aikaa koulukotiartikkeleiden osalta oli 1980-luku, jolloin aiheesta kirjoitettiin kymmenen artikkelin verran. Sosiaalitieto käsitteli verrattain tasaisesti koulukoti-aihetta koko tutkimuksen kohteena olleen ajanjakson. Poikkeuksen tekee 2000-luku, jolloin aiheesta kirjoitettiin neljä kertaa. 2000-luvulla kiinnostus

koulukotia kohtaan voidaan nähdä laskevana. Sosiaalitiedon kolme suosituinta teemaa olivat koulukotityön sisältö, koulukotinuoret sekä saman verran käsitellyt tutkimus ja kirjallisuus ja kritiikki resursseja kohtaan. Lapsen maailmassa kolme keskeisintä teemaa olivat koulukotityön sisältö, koulukotinuoret sekä koulukotityön muutos. Lapsen maailmassa koulukotikirjoittelun tuotteliainta aikaa edustaa 1980-luku 16 artikkelillaan, mutta myös 1990-luvun yksitoista artikkelia erottui aineistosta.

Opettaja-lehden yleisimmät koulukotia käsitelleet teemat olivat koulukotityön sisältö, oikeutus/tarve sekä koulu. Opettaja julkaisi yhteensä yksitoista artikkelia, jotka käsitelivät koulukotia. Aktiivisinta kirjoittelu oli 1960- ja 1980-luvuilla, molempina vuosikymmeninä koulukotia käsiteltiin lehdessä neljä kertaa. Sen sijaan 1990-luvulla Opettaja ei julkaissut koulukoteja käsitteleviä artikkeleita lainkaan. Erityiskasvatuksen keskeisimmät teemat olivat sisältö, koulukotityön muutos, koulukotityön oikeutus ja tarve sekä tutkimukset ja kirjallisuus. Koulukotia käsitelleiden artikkeleiden määrät olivat suurimmillaan 1980-luvulla. Tutkimuksen näkökulmasta merkittävää oli se, että artikkeleiden määrän ollessa kymmenen, käsittelevä Erityiskasvatus tutkimuksen teemoja kuitenkin 28 kertaa. Ainoastaan kolme teemaa ei esiintynyt lainkaan Erityiskasvatus-lehdissä. Tästä voi päätellä, että Erityiskasvatus on käsitellyt koulukotia artikkeleissaan monipuolisemmin kuin muut ammattilehdet.

Psykologia julkaisi yhden artikkelin 2000-luvulla ja artikkelin sisällöstä nousi esille neljä teemaa. Teemat olivat koulukotityön muutos, koulukotioppilaat, tutkimukset ja kirjallisuus sekä koulukotien henkilökunta. Kasvatus-lehdessä koulukotia käsitelleitä artikkeleita oli kaksi 1960-luvulla ja yksi 1990-luvulla. Yhteensä artikkeleista löytyi kahdeksaa teemaa. Yleisin teema oli koulukotityön sisältö, joka esiintyi jokaisessa artikkelissa. Tessossa julkaistiin 2000-luvulla koulukotia käsitteleviä artikkeleita neljä ja 1990-luvulla yksi. Teemoista koulukotinuoret, viranomaisyhteistyö sekä tutkimukset ja kirjallisuus esiintyivät artikkeleissa jokainen kolme kertaa. Kaikkiaan Tessossa esiintyi viisitoista teemaa ja tarkastelu osoitti sen, että koulukotityön sisältö ja koulukotityön muutos esiintyivät Tessossa harvemmin verrattuna muihin lehtiin. Eri teemojen esiintymisestä ammattilehdissä voidaan todeta myös, että koulukotityön sisältö oli

käsiteltyin teema kaikissa muissa ammattilehdissä paitsi Psykologiassa ja Tessossa, joissa sisältöä ei käsitelty lainkaan.

5.4 Koulukodeista tehdyt tieteelliset tutkimukset

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto koostui artikkeleiden lisäksi koulukoteja käsitelleistä tieteellisistä tutkimuksista. Tutkijoiden mielenkiinto koulukoteja kohtaan on ollut vähäistä, sillä koulukodeista on tehty vasta kolme väitöskirjaa. Näistä ensimmäinen julkaistiin vasta vuonna 1993. Koulukoteja käsitelleistä tutkimuksista suurin osa oli pro gradu -tasoisia yliopistojen opinnäytetöitä. Muita tutkimuksia oli yhteensä 16 kappaletta ja ne olivat pääosin Stakesin tai Sosiaalihuollon julkaisemia ja käsitelivät enimmäkseen koulukotityön sisältöä tai laatua. Koulukodeista käsin tarkasteltuna ulkopuolinen tieteellinen tutkimustyö on kuuden laajemman tutkimuksen varassa. Lisäksi on huomioitava se, että kaksi näistä tutkimuksista oli koulukotijohtajan tekemiä: Kitinojan lisensiaatintyö (1999) sekä väitöskirja (2005).

Aineiston 154 tutkimuksesta muodostettiin yhteensä neljä eri teemaa. Teemojen kokonaismäärä oli 175 teemaa eli keskimäärin jokaisesta tutkimuksesta löytyi noin yksi teema. Vertailtaessa tieteellisiä tutkimuksia ammattilehtien artikkeleihin, voidaan todeta, että artikkeleista löytyi enemmän teemoja. Suurelta osin tämä selittyy aineiston keräämiseen ja analysointiin liittyvillä eroilla. Artikkelit tulostettiin ja luettiin kokonaisuudessaan, minkä jälkeen niistä etsittiin eri teemoja, mutta tieteelliset artikkelit teemoiteltiin joko pelkän otsikon tai epäselvissä tapauksissa tiivistelmän perusteella. Syynä tähän ratkaisuun oli se, että tämän tutkimuksen ensisijainen aineisto muodostui ammattilehtien artikkeleista. Toinen selitys teemojen pienempään määrään on löydettävissä tutkimusten erilaisesta luonteesta verrattuna artikkeleihin. Usein tutkimuksessa keskitytään johonkin yksittäiseen teemaan perusteellisemmin, kun taas lyhyessäkin artikkelissa voidaan tarkastella useampaa teemaa pintapuolisesti. Tieteellisten tutkimusten yleinen luonne yhdistettynä tapaan kerätä aineistoa vaikutti myös siihen, että tutkimuksista muodostettiin osittain eri teemoja kuin artikkeleista. Tieteellisistä julkaisuista muodostettiin myös karkeajakoisempia teemoja kuin

tarkemman seulan läpikäyneistä ammattilehtien artikkeleista. Tästä johtuen tieteellisistä julkaisuista muodostettuja teemoja on selvästi lehtiartikkeleiden teemoja vähemmän.

Taulukossa 5 esitellään tieteellisten julkaisujen sisältämät teemat vuosikymmenittäin.

TAULUKKO 5. Tieteelliset julkaisut koulukodeista

TIETEELLISET JULKAISUT 1940–2010					
VUODET	TEEMA				
	KOULUKOTI- NUORET	KOULUKODIN TOIMINTA	TYÖN- TEKIJÄT	HISTORIA	N
1940-LUKU	1	1			2
1950-LUKU	5	3			8
1960-LUKU	8	3		1	12
1970-LUKU	24	4	1	2	31
1980-LUKU	22	12	4	4	42
1990-LUKU	19	21	3	1	44
2000-LUKU	19	14	1	2	36
N	98	58	9	10	175

Tieteellisten julkaisujen teemat jakautuivat neljään teemaan, jotka olivat seuraavat: koulukotinuoret, koulukodin toiminta, työntekijät ja koulukodin historia. Artikkeleiden ja tutkimusten eroista kertoo osaltaan se, ettei tieteellisistä artikkeleista muodostunut lainkaan kritiikki-teemaa. Tästä voi päätellä, ettei yhdenkään tutkimuksen päätarkoituksena ollut kritisoida koulukoteja tai niitä hallinnoivia viranomaisia. On kuitenkin selvää, että tarkemmalla analysoinnilla myös kriittisiä näkökantoja tutkimuksista olisi löytynyt, mutta nyt teemoiksi valikoituivat lähinnä ne tutkimuskohteet, joita tutkimukset olivat tarkastelleet.

Tieteellisten tutkimusten osalta selvästi yleisin teema oli koulukotinuoret (ks. taulukko 5). Tutkimusten kohteeksi koulukotinuoret tulivat laajemmin 1970-luvulla, jonka jälkeen he ovat olleet säännöllisesti tutkijoiden kiinnostuksen kohteena. Aineiston perusteella koulukotinuoria käsitelleissä tutkimuksissa tutkijoita ovat kiinnostaneet eniten koulukotinuorten sopeutuminen yhteiskuntaan, syyt sijoitukseen sekä koulukotinuorten omat kokemukset koulukodista. Aineistosta oli nähtävissä se, että koulukotinuorten omia kokemuksia on käsitelty tutkimuksissa laajemmin vasta viimeisen 20 vuoden aikana. Samalla mielenkiinto tutkia koulukotinuorten sopeutumista yhteiskuntaan tai syitä koulukotisijoitukseen on vähentynyt. Kiinnostavaa aineistossa oli myös se, että koulukotityöntekijöihin liittyneitä tutkimuksia (5 % kaikista teemoista) on tehty huomattavasti vähemmän kuin tutkimuksia, joissa tarkastelun kohteena ovat olleet koulukotinuoret (55 %). Vastaavat prosenttiosuudet olivat lehtiartikkeleiden osalta 4 % ja 11 %, joten tästä voisi päätellä, että tutkijat ovat olleet kiinnostuneempia koulukotinuorista kuin artikkeleiden kirjoittajat. Osittain asia selittyy kuitenkin sillä, että tutkimusten tekijät olivat pääasiassa opettajiksi valmistuvia opiskelijoita ja heidän tutkimuksissaan tutkimuskohteeksi ovat luonnollisesti valikoituneet koulukotien oppilaat.

Tieteellisten tutkimusten teemoista toiseksi yleisin oli koulukodin toiminta -teema, joka muodosti 33 %:a kaikista teemoista. Koulukodin toimintaan ja sen yhteiskunnalliseen tehtävään liittyneitä tutkimuksia on tehty aivan viime vuosiin saakka. Tämä voi kertoa siitä, että koulukoti on edelleen instituutiona sellainen, josta on tuotettu liian vähän

tutkimustietoa. Lisäksi aineistosta selvisi, että perhekoteja alettiin tutkia vasta 1980-luvulla. Tämä selittyy sillä, että perhekotitoiminta koulukotinuorten asumismuotona yleistyi juuri 1980-luvulla. Koulukotikouluihin liittyviä tutkimuksia tehtiin erityisen paljon 1990-luvulla, kun taas 1970-luvulla koulukotikouluja käsiteltiin tutkimuksissa vain vähän.

6 POHDINTA

Tutkimuksessa tarkasteltiin sosiaali- ja opetusalan ammattilehtien koulukotikirjoittelua sekä koulukodeista julkaistuja tutkimuksia. Tutkimustehtäviä oli kolme. Tutkimuksen keskeisimpänä tehtävänä oli selvittää, mitä ja miten koulukodeista kirjoitettiin ammattilehdissä vuosina 1960–2009. Toisena tutkimustehtävänä oli tarkastella sitä, millaisia eroja koulukotikirjoittelussa oli eri ammattilehtien välillä. Ammattilehtien artikkelit teemoiteltiin ja aineistosta nousseiden teemojen kautta koulukotiin liittyneiden kirjoitusten sisältöjä analysoitiin aikakausien sekä lehtien välillä. Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin kaikki Suomessa julkaistut koulukotitutkimukset ja selvitettiin, mitä teemoja tutkimukset käsittelivät. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin suomalaista lastensuojelua sekä valtion koulukoteja. Teoria käsitteli lyhyesti myös lastensuojelun ja laitoshoidon kansainvälistä kontekstia.

Tutkimus osoitti sen, että koulukodit ovat vähän tutkittu alue ja alan ammattilehdet ovat käsitelleet koulukoteja artikkeleissaan niukasti. Esimerkiksi Opettaja-lehti julkaisi vuosina 1960–2009 vain yksitoista koulukotia käsittelevää artikkelia eli koulukoti oli aiheena yhden kerran noin kahdesta tuhannesta artikkelista. Tutkimuksessa selvisi myös se, että sosiaalialan ammattilehdet ovat kirjoitelleet koulukodeista opetusalan ammattilehtiä enemmän. Tästä voidaan päätellä, että koulukodit nähdään yhteiskunnassa enemmän sosiaalipoliittisen keskustelun kohteena. Ajallisesta perspektiivistä tarkasteltuna mielenkiintoinen ero löytyi 1980-luvun sekä muiden vuosikymmenten väliltä. 1980-luku oli koulukotikirjoittelun aktiivisinta aikaa artikkelien määrän mukaan tarkasteltuna. Ammattilehtien runsas koulukotikirjoittelu 1980-luvulla voidaan ainakin osittain nähdä seurauksena 1960-luvulla alkaneelle koulukotikritiikille, sillä koulukoteja kritisoitiin esimerkiksi eristäytymisestä muusta yhteiskunnasta.

Koulukoteja käsitelleet tutkimukset ja ammattilehtien artikkelit liittyivät yleensä koulukotityön informatiiviseen kuvaamiseen ja tätä kautta mahdollisesti enemmän tai vähemmän koko koulukotimaailman ymmärrettäväksi tekemiseen. Tutkimuksen yhtenä keskeisenä tuloksena voidaan pitää ammattilehtien artikkeleiden ja tieteellisten tutkimusten kautta syntyneitä teemoja koulukotikirjoittelusta. Artikkeliaineistosta nousi esille 13 eri teemaa ja tutkimuksista neljä teemaa. Lehtiartikkeleiden yleisin teema oli koulukotityön sisältö. Koulukotinuoret-teema sekä tutkimukset ja kirjallisuus -teema olivat aineistossa myös niin ikään suosittuja aihealueita. Lisäksi koulukotityön muutos -teema nousi selkeästi esille. Koulukotityön sisältö -teeman runsas käsittely ammattilehtien artikkeleissa kertonee siitä, että koulukodeista tiedetään edelleen alan ammattilaisten keskuudessa vähän. Koulukotiin liittyvistä aiheista haluttiin tuoda esille sisällöllisiä faktoja sekä koulukotityön muuttumista kuvaavia piirteitä. Johtopäätöksenä teemojen osalta voidaan todeta, että koulukodit näyttäytyvät selkeästi toimintaympäristönä, jonka avaaminen eri alojen osaajille nähtiin ja nähdään edelleen tarpeellisena.

Vuonna 1964 julkaistiin teos *Kosto vai kasvatus*, jossa koulukoteja kritisoitiin voimakkaasti. Kritiikin kohteena olivat erityisesti koulukotien vanhentuneet kasvatuserätyömenetelmät, harrastetoiminnan vähäisyys sekä koulukotikoulun ongelmat. Syynä tähän nähtiin ensisijaisesti henkilökunnan koulutuksen puute. (Vainionkangas 1995, 199–200.) Muutamia vuosia myöhemmin esitetty kritiikki voimistui entisestään ja koko koulukotijärjestelmän olemassaolo kyseenalaistettiin. Vuonna 1967 perustettu Marraskuun liike julkaisi *Pakkoauttajat* nimisen artikkelikokoelman, jossa arvosteltiin koulukotijärjestelmää voimakkaasti. Arvosteluissa koulukoti nähtiin vanhentuneena sekä toimimattomana kokonaisuutena, johon oli syytä suhtautua suurella varauksella (Eriksson 1967; Mäkelä 1967, 33,56; Siren 1967, Vainionkangas 2000, 166-167.)

Marraskuun liike ei kuitenkaan esittänyt kritiikkiään ammattilehdissä. Suorinta kritiikkiä ammattilehtien artikkeleissa esittivätkin ehkä yllättäen yksityisten koulukotien johtajat. Näissä kirjoituksissa kritisoitiin paitsi valtiovaltaa resurssien vähäisyydestä, myös varsin voimakkaasti yksittäisiä valtion koulukoteja niiden haluttomuudesta

kehittää toimintaansa. Aktiivisesti koulukodeista ja erityisesti johtamastaan Pohjolan poikakodista 1970–1980-luvulla kirjoittanut Seppo Saloranta kritisoi koulukoteja seuraavin sanankääntein vuonna 1974: ”Koulukotien olisi jo korkea aika astua pois perinteisestä roolistaan ja ottaa huomioon yhteiskunnan komplisoituminen sekä kehittää omaa toimintaansa vastaamaan uuden, monipuolisen yhteiskunnan vaatimuksia. Nykyinen koulukoti tarjoaa kaikille samanlaisen kohtelun, kasvatuksen ja hoidon riippumatta siitä, missä kehitysvaiheessa tai millä sosiaalistumisasteella oppilas on. Tätä ei ole otettu huomioon siinä kehityssuunnittelussa, mitä viime aikoina on koulukotirintamalla tapahtunut.” Salorannan kritiikki kohdistui koko koulukotitoimintaan, mutta ottaen huomioon hänen asemansa yksityisen koulukodin johtajana, hänen kirjoituksensa kritiikin kärki osui nimenomaan valtion koulukoteihin.

Salorannan kritiikistä on löydettävissä mielenkiintoinen huomio. Koulukotien yhteinen sävel toiminnan kehittämiseen on ollut kautta aikojen selvästi hukassa. Pösökin (2004) viittaa tähän todetessaan, että koulukodit ovat kehittyneet varsin eri aikoihin. Yhteistyön vähäisyydestä ja kehityksen hitaudesta kertoo myös seuraava lainaus Seija Rimpiläisen artikkelista vuodelta 2001: ” Monenlaista asiantuntemusta vaativa työ ei pysty riittävästi kehittymään itseriittoisena varsinkin, kun valtio antaa toiminnalle vain puitteita ja suuntaviivoja.” Samanlaista kritiikkiä esitti jo 30 vuotta aiemmin Eero Pikkujämsä (1971), kun hän totesi artikkelissaan, ettei avohuoltoa ja laitoshuoltoa voi erottaa ”erillisiksi ongelma-alueikseen niin kuin aikaisemmin on tapahtunut, vaan niiden tulee saumattomasti liittyä nuorta auttavan toiminnan kehittämiseen.”

Ammattilehtien artikkeleissa esiintyneiden teemojen kautta koulukoteja kohtaan esitetty kritiikki ilmenee puolustuspuheenvuoroina: koulukodeista käsin kritisoitiin vähäisiä resursseja sekä esiteltiin koulukotityön sisältöjä. Lisäksi puolustettiin koulukotien olemassaoloa ja niiden tarvetta. Vuodelta 1969 löytyy myös opinnäytetasoinen tutkimus koulukotityön tuloksellisuudesta. Koulukoteihin kohdistunut kritiikki ei tutkimuksen tuloksien mukaan ole varsinaisesti hävinnyt milloinkaan. Tämän tutkimuksen tulokset eivät sen sijaan tukeneet sitä, että 1990-luvulla koulukotien olemassaolo olisi selvästi kyseenalaistettu (ks. Vainionkangas 2000, 196), sillä 1990-luvun ammattilehtien

artikkeleista ei löytynyt lainkaan kritiikki toimintaa kohtaan -teemaa. Sen sijaan kritiikki valtion koulukodeille myöntämiä resursseja kohtaan nousi uudelleen esiin. Tämän kritiikin taustalla voi nähdä yleisen taloustilanteen heikkenemisen 1990-luvun alussa, mikä taas vaikutti suoraan koulukotien valtionosuuksien määrään. Koulukotien olemassaoloa kohtaan esitetyt perusteet sekä vastaavasti koulukoteja puolustavat puheenvuorot näyttäisivät artikkeleiden ja tutkimuksien teemojen valossa vuorottelevan ajallisen syklin mukaan. Vuosikymmenet ovat vaihtuneet, mutta kritiikki ja siihen vastaaminen jatkaa omaa kiertokulkuaan koulukotimaailman ja ympäröivän yhteiskunnan välillä. Tutkimus synnytti uutta tietoa ajallisen perspektiivin osalta siitä, että koulukodit ovat olleet ja tulevat ilmeisesti aina olemaan kritiikin kohteena. Koulukodit näyttäisivät synnyttävän kulttuuria, jossa internaatti ja ympäröivä yhteiskunta käyvät kriittistä dialogia toisiinsa nähden.

Pääsääntöisesti kaikki tutkimuksessa mukana olleet ammattilehdet kirjoittivat koulukodeista vähän. Pernasaaren koulukodin pitkäaikainen johtaja Ensio Kyppö (1989, 13) kertoi koulukotien olevan usein väärin kuvitelmien ja väärin arvostelujen kohteena ja ehkä asia on edelleen näin. Tuloksia pohtiessa on kuitenkin syytä muistaa se, että sijaishuollon piirissä olevat lapset sekä heidän perheensä muodostavat marginaalisen ryhmän suomalaisessa yhteiskunnassa. Bardy (2009a, 3) osoittaa asian marginaalisuudesta huolimatta huolestuttavaa tilastotietoa: viimeisen vuosikymmenen aikana lastensuojelun piirissä olevien lasten määrä on vähintäänkin kaksinkertaistunut. Lastensuojeluasiakkaita on noin 76 000. Tämä tarkoittaa sitä, että kolme prosenttia kaikista alaikäisistä lapsista kuuluu tähän joukkoon. Ongelma muodostuu juuri siitä, että marginaalinen ongelmaryhmä kasvaa edelleen ja luo lastensuojelulle tätä kautta uusia haasteita. Koulukoteja voidaan pitää yhtenä keskeisenä osana lastensuojelua ja tästä johtuen tutkimuksen osoittama vähäinen kirjoittelu kertonee samalla myös laajemmassa mittakaavassa sen, miten suomalainen hyvinvointiyhteiskunta suhtautuu lastensuojeluun. Koulukodit näyttäytyvät edelleen pienen piirin toimintaympäristönä, mutta niin on ilmeisesti käynyt myös koko lastensuojelun kohdalla.

Tieteellisten tutkimusten osalta yksi keskeinen tulos oli se, että koulukotitutkimukset painottuivat selkeästi yliopistojen opinnäytetöihin. Laajempia tieteellisiä tutkimuksia koulukodeista on tehty oikeastaan vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Tiedeyhteisöjen hitaasta syttymisestä koulukoteja kohtaan kertoo osaltaan myös se, että kolmesta koulukoteja käsitelleestä väitöstutkimuksesta ensimmäinen julkaistiin vasta vuonna 1993 eli 164 vuotta ensimmäisen koulukodin perustamisen jälkeen. Vähäistä tutkimustoimintaa voidaan pitää tutkimuksessa merkittävänä tuloksena – siitakin huolimatta, että tulos nousi esille tutkimustehtävistä käsin tarkasteltuna sekundäärisenä tietona. Tutkimuksen osoittama tieto vähäisestä tutkimustyön määrästä oli merkittävä myös siksi, että esimerkiksi Kitinoja (2005, 75) toteaa koulukotien kehitystyön dynaamisen eteenpäin viemisen takaavan sen, että koulukodit pystyvät vastaamaan niihin kohdistuvaan erityisosaamisen kysyntään jatkossakin. Valtion hallinnoimina laitoksina koulukotien kehittämisen yksi keskeinen toimintamuoto lienee juuri ammattimaisen tutkimuksen lisääminen.

Mielestämme laajempien koulukotitutkimusten tekeminen erityisesti 2000-luvulla kuvastaa hyvin sitä, että koulukodit ovat kiinteästi osa laajempaa kokonaisuutta. Koulukoteihin vaikuttaa samat muutokset kuin muuhunkin yhteiskuntaan. Koulukodit ja niiden toiminta on näin ollen mahdollista nähdä tärkeänä osana suomalaista hyvinvointivaltiota. Tutkimuksellisen painopisteen muuttuminen voidaan nähdä olevan yhteyksissä 1990-luvun lamaan, jonka seurauksena tarvittiin ilmeisen kipeästi todisteita lastensuojelun sekä samalla myös koulukotien tilan kohentamiselle. Lamavuosien jälkeinen talousahdinko aiheutti myös sen, että koulukotiin sijoitettavien lasten ja nuorten määrä laski radikaalisti. Talouden muuttuvien tilanteiden vaikutusten ollessa näinkin suuret koulukotien toiminnan ylläpidolle, voidaan kysyä onko tulosvastuullinen toiminta koulukotien osalta järkevää. Koulukodit tarvitsevat taloudellisen sekä sosiaalisen hyväksynnän turvatakseen olemassaolonsa.

Koulukodeista kirjoitettaessa aineistosta erottui selkeästi kolme eri sävyä. Nämä sävyt olivat koulukotia kriittisesti tarkastelevat artikkelit, neutraalisti suhtautuvat sekä koulukodin puolesta kirjoitetut artikkelit. Artikkeleiden sävyjä tarkasteltaessa oli myös

mahdollista tehdä johtopäätöksiä siitä, minkä profession näkökulmasta koulukoteja käsiteltiin ja mitä mahdollisia intressejä artikkeleiden kirjoittajilla oli. Esimerkiksi koulukotien toimintaa selvästi puolustelevat ja toisaalta valtiovallan koulukotipolitiikkaa kritisoineet artikkelit oli useimmiten kirjoittanut joku koulukotien johtajista. Johtajien kirjoituksista oli löydettävissä varsin kriittisiäkin näkökantoja valtiovallan harjoittamaa koulukotipolitiikkaa kohtaan. Monissa artikkeleissa tämänkaltaisen kritiikki oli joko sattumalta tai tarkoituksellisesti luettavissa ikään kuin rivien välistä. Artikkelit ja tutkimukset osoittivat kuitenkin sen, että kaikissa koulukoteja käsittelevissä yhteyksissä tärkeintä ei ole määrä, vaan sisältö. Tämän tutkimuksen teemat osoittautuivat kuvaaviksi, koska ne vastasivat osaltaan siihen mitä ja miten koulukoteja on käsitelty tutkimuksessa mukana olleissa julkaisuissa. Lisäksi tutkimuksista nousseet teemat muodostivat laajan kuvan koulukoti-instituution asemasta tieteellisen tutkimustyön kohteena.

Tutkimustehtävien kautta pyrittiin luomaan uutta tietoa siitä, mitä ja miten koulukodeista on kirjoitettu 1960–2009 välisenä aikana. Tutkimuksessa syntyi tietoa myös muista osa-alueista koskien koulukotia. Tutkimusmenetelminä teoriaohjaava sisällönanalyysi, laadullinen sisällönanalyysi sekä diskurssianalyysi soveltuivat tähän tutkimukseen hyvin, tosin diskurssianalyysin hyödyntäminen jäi melko pieneksi juuri aineiston laajuuden takia. Tutkimustapa oli kuitenkin kontekstisidonnainen eli yleistämiseen tulee suhtautua varauksella. Tutkimustulokset antoivat kuvan koulukodeista julkisuuden valokeilassa ammattilehtien ja tutkimusten osalta, mutta suuri osa median kenttää jäi vielä pimentoon. Tutkimuksen toistettavuutta tarkasteltaessa tutkijoiden omilla näkemyksillä koulukodeista oli väistämättä myös vaikutuksensa. Toisaalta tutkijoiden kohtuullisen laaja ennakkotietämys koulukodeista auttoi ymmärtämään koulukoti-instituutiota ja sen asemaa lastensuojelun hitaassa kehityskulussa.

Uskomme, että tällä tutkimuksella on merkitystä, koska se antoi uutta tietoa siitä, miten koulukodeista on kirjoitettu viimeisen viiden vuosikymmenen aikana. Vastaavaa

lähestymistapaa ei ole aikaisemmin koulukotitutkimuksen yhteydessä käytetty. Uusi näkökulma voi auttaa muodostamaan käsitystä siitä, mitä koulukodit edustavat ja mikä niiden paikka on suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksen tulokset osoittavat myös sen, että koulukodeista tiedetään edelleen varsin vähän. Koulukodit saavat tutkimuksen kautta mahdollisuuden näköalaan, jossa internaattia tarkastellaan ympäröivästä yhteiskunnasta käsin. Tutkimus pyrki luomaan kuvan siitä, miten koulukodeista on kirjoitettu ammattilehdissä sekä tieteellisissä tutkimuksissa. Lähestymistapa on varsin laaja ja siitä johtuen yksityiskohtainen paneutuminen esimerkiksi yksittäisen ammattilehden sisältöihin oli mahdotonta. Tutkimuksia koskevassa osuudessa pintapuolinen perehtyminen ei myöskään voinut luoda muuta kuin suuntaviivoja määrittävän kuvan koulukotitutkimuksista. Jatkotutkimusaiheena voisi olla yksittäisen ammattilehden tutkiminen ja sitä kautta syvällisemmän kuvan muodostaminen ilmiöstä nimeltä koulukoti. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät rajauksen seurauksena myös sanomalehdet. Koulukotien näyttäytyminen valtakunnallisessa sekä alueellisessa uutisoinnissa voisi hyödyttää koulukotien identiteetin rakentumista osana suomalaista sekä alueellista kulttuuria.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Andersson, B. 2007. Diversity in residential care and treatment of young people in Sweden. Göteborg university. Department of psychology.

Asetus valtion koulukodeista annetun asetuksen 1 ja 2 §:n muuttamisesta 18.9.1992/881.

Bardy, M. 2009a. Johdanto. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 11–15.

Bardy, M. 2009b. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Creswell, J. 2007. Qualitative inquiry and research design. Choosing among five approaches. 2. uudistettu painos. Thousand Oaks: Sage.

Creekmore, M. 2007. Child welfare and juvenile justice in the USA: A practice perspective. Teoksessa M. Hill, A. Lockyer & F. Stone (toim.) Youth justice and child protection. London: Jessica Kingsley, 75–89.

Crimmens, D. & Milligan, I. 2005. Residential child care: becoming a positive choice? Teoksessa D. Crimmens & I. Milligan (toim.) Facing forward: residential child care in the 21 st century. Lyme Regis: Russel House.

Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Eskola, J. & Suoranta J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Helsinki: Gummerus.

Fairclough, N. 1997. Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.

Foucault, M. 1980. Tarkkailla ja rangaista. Helsinki: Otava.

Haikari, J. 2009. Latu auki elämään. Sippolan koulukodin historia 1909–2009. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Harrikari, T. 2004a. Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Harrikari, T. 2004b. Tahdon vahvistamisesta tarpeen tyydytykseen. Suomalaisen koulukodin lainsäädäntöhistoriaa 1860–1980. Teoksessa M. Jahnukainen, T. Kekoni & T. Pösö (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 21–60.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa M. Bardy. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 52–53.

Hill, M. 2000. The residential child care context. Teoksessa M. Chakrabarti & M. Hill (toim.) Residential child care.: international perspectives on links with families. London: Jessica Kingsley, 9–29.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hollander, A., Tärnfalk, M. 2007. Juvenile crime and the justice system in Sweden. Teoksessa M. Hill, A. Lockyer & F. Stone (toim.) Youth justice and child protection. London: Jessica Kingsley, 90–103.

Hudson, J. 2000. Peer groups: A Neglected resource. Teoksessa M. Chakrabarti & M. Hill (toim.) Residential child care. International perspectives on links with families and peers. Gateshead: Atheneum Press, 141–155.

Huoltaja-säätiö. 2010. Sosiaalitieto. <http://www.sosiaalitieto.fi/>. Luettu 12.9.2010.

Jokinen, A. & Juhila, K. 2002. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Johansson, J. 2007. Residential child care in Sweden. Homes, staff and residents. Göteborg university. Department of psychology.

Kalland, M. 2004. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Gummerus, 119–153.

Kekoni, T., Kitinoja, M. & Pösö, T. 2008. Erityinen huolenpito koulukodeissa. Raportteja 36/2008. Helsinki: Stakes.

Kitinoja, M. 2004. Koulukoteihin sijoitetut lapset lapsityyppinä. Teoksessa M. Jahnukainen, T. Kekoni & T. Pösö (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 97–118.

Kitinoja, M. 2005. Kujanpäässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Helsinki: Gummerus.

Korpi, K. 2004. Uudenkartanon kasvatustaloksesta Limingan koulutuskeskukseksi. Kasvatusta, hoitoa ja opetusta vuodesta 1829. Helsinki: Gummerus.

Korpinen, J. & Pösö, T. 2007. Approaching youth crime through welfare and punishment: The Finnish perspective. Teoksessa M. Hill, A. Lockyer & F. Stone (toim.) Youth justice and child protection. London: Jessica Kingsley, 41–60.

Koulutuksen tutkimuslaitos. 2010. Kasvatus. <http://ktl.jyu.fi/ktl/julkaisut/kasvatus>. Luettu 25.9.2010.

Kyppö, E. 1989. Ne kovimmat pojat. Helsinki: Gummerus.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelulaki 5.8.1983/683.

Lastensuojelun keskusliitto. 2010. Lapsen maailma. <http://www.lapsenmaailma-lehti.fi/>.
Luettu 12.9.2010.

Lehtonen, K. 1983. Kulttuuriristiriidat koulukotikasvatuksen ongelmana. *Sosiaaliturva* 13 (12), 637–638.

Madge, N. 1994. *Children and residential care in Europe*. London: NCB.

Mahkonen, S. 2003. *Lastensuojeluilmoitus*. Helsinki: Gummerus.

Marshall, K. 2007. Human rights and children's rights in the Scottish children's hearings system. Teoksessa M. Hill, A. Lockyer & F. Stone (toim.) *Youth justice and child protection*. London: Jessica Kingsley, 266–283.

Mathiesen, T. 1990. *Prison on trial*. Trowbridge, Wiltshire: Dotesios.

Metsämäki, M. & Nisula, P. 2006. *Aktivistit. Suomalaisten kansalaisliikkeiden tarina*. Helsinki: Edita.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala. *Lastensuojelu tänään*. Helsinki: Gummerus, 61–76.

Mikkola, M. & Helminen, J. 1994. *Lastensuojelu*. Helsinki: Gummerus.

Milligan, I. & Stevens, I. *Residential child care*. 2006. *Collaborative practice*. Thousand Oaks: Sage.

Mäkelä, K. 1967. Pakkoauttajat. Teoksessa L.D. Eriksson (toim.) Pakkoauttajat. Helsinki: Tammi, 33–57.

Opettajien ammattijärjestö. 2010. Opettajalehti. <http://www.opettaja.fi>. Luettu 12.9.2010.

Opetushallitus. 2010. Koulukotiopetus. http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/koulukotiopetus. Tulostettu 8.9.2010.

Opetushallitus. 2010. Valtion koulukodit. http://www.oph.fi/opetushallitus/valtion_oppilaitokset/valtion_koulukodit. Tulostettu 8.9.2010.

Pakkanen, T. & Heino, T. 2000. Valtion koulukodit valtakunnallisten erityispalvelujen ja erityisosaamisen tuottajina. Stakesin aiheita 12. Helsinki: Stakes.

Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Kouvola: Lastensuojelun keskusliitto.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. 1 luku 3§ opetuksen järjestämisen perusteet. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Tulostettu 8.7.2010.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. 3 luku muut opetuksen järjestäjät 8§ valtio opetuksen järjestäjänä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Tulostettu 8.7.2010.

Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Kouvola: Lastensuojelun keskusliitto.

Pulma, P. 2004. Lastensuojelun kehityslinjoja. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A.(toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy, 11–20.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Helsinki: Stakes.

Pösö, T. 1993. Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pösö, T., Jahnukainen, M. & Kekoni, T. 2004. Koulukoti tutkimuspuheenvuorojen aiheena. Teoksessa M. Jahnukainen, T. Kekoni & T. Pösö (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 9.

Ridgely, E. & Carty, W. 2000. Residential treatment: A Resource for families. Teoksessa M. Chakrabarti & M. Hill (toim.) Residential child care. International perspectives on links with families and peers. Gateshead: Atheneum Press, 101–107.

Rissanen, J. & Saloranta, S. 1986. Uusi koulukoti – hajautettu kokonaisuus. Nuorten ystävät ry. Oulu.

Rousu, S. & Holma, T. 2003. Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Räty, T. 2008. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Salminen, M. 2001. Koulukotityön sisältö, laatu ja tuloksellisuus. Stakesin aiheita 13/2001. Helsinki: Stakes.

Salminen, M. 2009. Teoksessa J. Haikari. Latu auki elämään. Sippolan koulukodin historia 1909–2009. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy, 7–8.

Siltanen, A-R. 1990. Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan. Valtion huoltoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 21/1990. Helsinki: Sosiaalihuollitus.

Siren, P. 1967. Ei kotia ei koulua. Teoksessa L.D. Eriksson (toim.) Pakkoauttajat. Helsinki: Tammi, 78–107.

Skehill, C. 2004. History of the present of child protection and welfare social work in Ireland. Lampeter: The Edwin Mellen Press.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Turun yliopisto.

Suomen erityiskasvatuksen liitto. 2010. Erityiskasvatus. <http://sel.fi/sivut/>. Luettu 19.9.2010.

Suomen psykologinen seura. 2010. Psykologia. <http://www.psykologienkustannus.fi/sps/lehti/index.htm>. Luettu 25.9.2010.

Suoninen, E. 2002. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Thorpe, D., Smith, D., Green, C. & Paley, J. 1980. Out of care: The community support of juvenile offenders. London : Allen & Unwin.

Tanner, T. & Rytönen, T. 1988. Myös vanhemmat voivat asua koulukodissa. Lapset ja yhteiskunta 47 (5), 29–30.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010 a. Tesso. <http://dialogi.stakes.fi/FI/index.htm>. Luettu 19.9.2010.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010 b. Valtion koulukodit, strategiset linjaukset: Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/koulukodit/strategiset_linjaukset. Tulostettu 9.9.2010.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010 a. Tesso. <http://dialogi.stakes.fi/FI/index.htm>. Luettu 19.9.2010.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. Valtion koulukodit, strategiset linjaukset: Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/koulukodit/strategiset_linjaukset.
Tulostettu 9.9.2010.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Unisef 2010. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?
http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus. Tulostettu 6.9.2010.

Vainionkangas, H. 1995. Mutta uneksia saa ehdottomasti. Pohjolakoti 80 vuotta 1995. Helsinki: Gummerus.

Vainionkangas, H. 2000. Kotina ja kouluna. Suuriruhtinaan maan turvakodista tietokoneaikaan. Koivikon koulukodin värikkäät vaiheet 125 vuoden aikana. Helsinki: Gummerus.

Vehkalahti, K. 2004. Kissapäiviä ja koulunkäyntiä. 110 vuotta kasvatustyötä Vuorelan koulukodissa. Vuorelan koulukoti. Helsinki: Gummerus.

Wikipedia 2010. Sävy. Muita merkityksiä. <http://fi.wikipedia.org/wiki>. Tulostettu 30.9.2010.

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimusaineisto

A1,2 ja 3 = samaa lehteä, nimi muuttunut

A1= Lapsi ja nuoriso 1960-1972

A2=Lapset ja yhteiskunta 1973-1987

A3=Lapsen maailma 1988-2009

B 1 ja 2 = samaa lehteä, nimi muuttunut

B1=Kasvatus ja koulu 1960-1969

B2=Kasvatus 1970-2010

C 1 ja 2 = samaa lehteä, nimi muuttunut

C1=Huoltaja 1960-1975

C2=Sosiaaliturva 1976-2010

D 1 ja 2 = samaa lehteä, nimi muuttunut

D1= Opettajain lehti 1960-

D2=Opettaja

(Liite 1 jatkuu)

E 1 ja 2 = samaa lehteä, nimi muuttunut

E1= Sellistä 1972-1989

E2= Erityiskasvatus 1990-2010

F= Dialogi

G=Psykologi

H=Socius

I=Tieteelliset julkaisut (pro gradu ja väitöskirja)

A 1 Lapsi ja nuoriso 1960 – 1972

1. Harju, P. Koulukotioppilaiden jälkihuolto. Lapsi ja nuoriso 2/1971, 45 – 49.
2. Oinonen, S. Koulukodin sosiaalinen funktio ja laitospasvattajan mielenterveys. Lapsi ja nuoriso 6/1970, 190 – 192.
3. Oinonen, S. Poika- ja tyttökotien yhdistäminen. Lapsi ja nuoriso 11/1971, 337 – 339.
4. Suometsä, S. Lasten laitoshoidon teorit nykyisen tutkimuksen valossa. Lapsi ja nuoriso 9/1961, 256 – 262.
5. Koulukotikasvatukseen liittyvän avohuollollisen toiminnan kehittäminen. Lapsi ja nuoriso 5/1971, 160.

A 2 Lapset ja yhteiskunta 1973 – 1987

6. Karinsalo, R. Koulukotien iso harppaus. Lapset ja yhteiskunta 8/1988, 32 – 33.
7. Kuusela, K. Historiallinen Vuorela 90 vuotta tyttöjen kotina. Lapset ja yhteiskunta 1/1985, 37 – 38.
8. Lehtonen, K. Musiikkiterapia koulukodissa auttaa sopeutumaan. Lapset ja yhteiskunta 1/1985, 26 – 28.

(Liite 1 jatkuu)

9. Lehtonen, K. & Leino, J. Musiikista apua laitosnuorten kasvuun ja kehitykseen. Lapset ja yhteiskunta 9/1987, 41 – 44.
10. Leppänen, J. Koulukotipsykologin työkentästä Pohjolan Poikakodissa. Lapset ja yhteiskunta 11/1973, 312.
11. Luukkonen, M-L. Luostarikoulu – koulu pahantapaisille tytöille: eräs hoitomuoto USA:ssa. Lapset ja yhteiskunta 8/1985, 448 – 449.
12. Martikainen, M. Työyhteisön kehittämisestä valtion koulukodeissa. Lapset ja yhteiskunta 2/1976, 40.
13. Palokari, S. Sosiaalhallitus sanoi EI Pohjolakodin perhekuntoutuskeskukselle. Lapset ja yhteiskunta 9/1988, 12 – 13.
14. Palokari, S. Koulukodit tuulettavat uuden kulttuurin sisään. Lapset ja yhteiskunta 12/1987, 20 – 21.
15. Pohjanpalo, M. Vaihtoehtoinen luokka koulukodin sijaan. Lapset ja yhteiskunta 5/1986, 280 – 281.
16. Rautiainen, J-M. Lastensuojelulaitos läpivalaisussa. Lapset ja yhteiskunta 9/1988, 40 – 41.
17. Salmenlinna, H. Ihmiset, persoonallisuudet, luovat laitoksen. Pohjolan poikakoti, muuttuva poikakoti. Lapset ja yhteiskunta 1/1987, 4 – 10.
18. Tanner, T. Yläneen koulukoti kokeilee: myös vanhemmat voivat asua koulukodissa. Lapset ja yhteiskunta 5/1988, 29 – 30.
19. Toivola, P. Mitä koulukodin jälkeen? Lapset ja yhteiskunta 8/1981, 393 – 397.
20. Toivola, P. Sijoitukset ennen koulukotiin tuloa. Lapset ja yhteiskunta 6/1987, 22 – 24.
21. Viljakainen, O. Urheilun kipinä koulukodista. Lapset ja yhteiskunta 3/1986, 144 – 149.

(Liite 1 jatkuu)

22. Lausteen poikakodin uusien tilojen vihkiäisjuhla. Lapset ja yhteiskunta 4/1982, 291.

A 3 Lapsen maailma 1988 – 2010

23. Ahtiala, P. Sijaishuollon laatu. Lapsen maailma 5/1996 (liite).
24. Alasuutari, P. Takana raju nuoruus, edessä oma elämä. Lapsen maailma 11/1995, 30 – 32.
25. Holopainen, K. Koulukodit onnistuvat vaikeassa tehtävässään. Lapsen maailma 1/2000, 38 – 40.
26. Huvinen, I. Sairilan koulukoti 30 vuotta: kulttuurin merkitys hoitoyhteisössä. Lapsen maailma 12/1992, 40 – 41.
27. Juntto, J. Koulukodit vieraisilla. Lapsen maailma 5/2003, 18 – 20.
28. Laurinolli, K. Kasvua yli rajojen: liettualaisnuoret Suomessa. Lapsen maailma 5/2000, 40 – 41.
29. Munter, S. Lastensuojelun imago ja viestintäverkostot. Lapsen maailma 1-2/1998, 6 – 9.
30. Niemi, H. Kohtaamispaikkana perhe. Lapsen maailma 9/1992, 52.
31. Niklander, S. Yläneen koulukoti. Lapsen maailma 8/1991, 48 – 49, 51.
32. Pesonen, S. Millaista on onnistunut suojelukasvatus: puheenvuoro lastensuojelun sisällölliseen keskusteluun. Lapsen maailma 5/1992, 18 – 20.
33. Rask, L. Koulukoteja lakkautetaan: miten käy ongelmiin ajautuvien nuorten? Lapsen maailma 10/1993, 25.
34. Rautiainen, J-M. Kolmekymmentävuotta Suomen kovinta koulukotia. Lapsen maailma 12/1989, 12.
35. Saikkonen, U. Koulukodit vastaavat haasteeseen: valtio luopuu koulukodeista, kysyntä ratkaisee laitosten kohtalon. Lapsen maailma 2/1994, 28 – 29.

(Liite 1 jatkuu)

36. Tikkanen, R. Kasvatus, tasa-arvo ja perinteet laitoksessa: poikien tulo Sairilan koulukotiin. *Lapsen maailma* 12/1992, 41 – 42.
37. Vanas, A. Koulukodin vakavat silmät. *Lapsen maailma* 6-7/2004, 48 – 49.
38. Willberg, U. Välittämisen voima. *Lapsen maailma* 6-7/2007, 28 – 31.

B 1 Kasvatus ja koulu 1960 – 1969

39. Saari, E. Karkailun ongelma. *Kasvatus ja koulu* 1961, 201 – 216.
40. Määttänen, M. Suojelukasvatuslaitosten erityisopetus. *Kasvatus ja koulu* 1969, 11.

B 2 Kasvatus 1970 – 2010

41. Kimonen, E. Ekologinen lähestymistapa ja yhdyskuntakasvatus koulukotioppilaiden sosiaalisen kehityksen edistäjänä. *Kasvatus* 4/1990, 327 – 328.

C 1 Huoltaja 1960 – 1975

42. Marttila, S. Kylliälän koulukodin oppilaiden varhaisemmat elämänvaiheet. *Huoltaja* 1-2/1960, 23 – 28.
43. Pesonen, J. & Martonen, M. Pernasaaren koulukotipoikien ammattipreferensseistä. *Huoltaja* 15-16/1968, 509 – 513.
44. Pirinen, A. Sosiaalilautakunnan ja koulukodin yhteistoiminta. *Huoltaja* 8/1974, 359 – 360.
45. Rauhala, U. Koulukotipoikien ja nuorisovankien myöhemmät elämänvaiheet. *Huoltaja* 9/1973, 366 – 372.
46. Rissanen, J.R. Perhekoti koulukodin osana. *Huoltaja* 23/1974, 1125.
47. Saari, E. Koulukodit suojelukasvatustyön suorittajina. *Huoltaja* 20/1964, 623 – 628.

(Liite 1 jatkuu)

48. Saari, E. Koulukotien kehitysnäköaloja. Huoltaja 3/1968, 62 – 63, 78.
49. Saloranta, S. Koulukodin palveluiden monipuolistaminen. Huoltaja 8/1974, 354 – 360.
50. Ehdotus koulukotilaiksi perusteluineen. Huoltaja, 2/1963, 69 – 72.
51. Pohjolan poikakoti. Huoltaja 19/1965, 593.
52. Kunnille entistä suurempi vastuu suojelukasvatustyössä. Huoltaja 23/1966, 737 – 740.
53. Koulukotien tarve tutkitaan. Huoltaja 5/1972, 167.
54. Koulukotien paikkalukua vähennettävä 25%:lla. Huoltaja 5/1973, 188 – 189.

C 2 Sosiaaliturva 1976 – 2010

55. Ahvenainen, O. Koulukotityöstä nuorisovuonna. Sosiaaliturva 6/1985, 262 – 263.
56. Ahvenainen, O. Kohtaamispaikka - perhe. Sosiaaliturva 15/1993, 26 – 27.
57. Alho, A. Lausteen perhekuntoutuskeskus ja erityiskoulu: muuttuva laitos muuttuvassa lastensuojelussa. Sosiaaliturva 14/1998, 673 – 676.
58. Antikainen, E. Viipurissa ja Petroskoissa katulapsille apua turvakodeista, eväät elämään koulukodeista. Sosiaaliturva 2/1997, 4 – 6.
59. Anttonen, A. Koulukoti kuin sveitsiläinen sisäoppilaitos. Sosiaaliturva 4/1990, 144 – 147.
60. Helasvuo, K. Reunamerkitöjä lastensuojelun historiaan. Sosiaaliturva 14/2003, 14 – 16.
61. Jousimaa, K. Vanhan Vuorelan tarinoita. Sosiaaliturva 3/1985, 88 – 90.
62. Keski-Vähälä, T. Koulukotien tiedottaminen lisääntynyt: lastensuojelun asiantuntemusta laitoksista kentälle. Sosiaaliturva 1-2/1992, 4 – 5.

(Liite 1 jatkuu)

63. Laukkanen, T. Miten koulukotinuoria voisi auttaa. *Sosiaaliturva* 2/1998, 4 – 7.
64. Lehtonen, K. Musiikkiterapiaa koulukodissa. *Sosiaaliturva* 24/1982, 1204 – 1205.
65. Lehtonen, K. Kulttuuriristiriidat koulukotikasvatuksen ongelmana. *Sosiaaliturva* 12/1983, 637 – 638.
66. Lehtonen, K. Koulukotinuoret yhteiskuntamme marginaalivähemmistönä. *Sosiaaliturva* 14/1990, 671 – 675.
67. Mäki, H. Kirja-arvostelu: Koulukodin laiva kääntyy hitaasti. Kirjasta: Kissanpäiviä ja koulunkäyntiä. 110 vuotta kasvatustyötä Vuorelan koulukodissa. Vehkalahti, K. *Sosiaaliturva* 14/2004, 14 – 15.
68. Niemelä, H. Koulukoti auttaa kappaleen matkaa. *Sosiaaliturva* 23/1983, 1269 – 1272.
69. Rimpiläinen, S. Koulukodeissa tarvitaan moniammatillista työtä. *Sosiaaliturva* 6/2001, 4 – 7.
70. Rissanen, J-R. Perhekuntoutusta koulukodissa. *Sosiaaliturva* 10/1986, 481 – 483.
71. Saloranta, S. Loppuivatko keinot? Koulukotien johtajat kertovat uuden lastensuojelulain vaikutuksista. *Sosiaaliturva* 8/1984, 396 – 397.
72. Sundberg, L. Rikoskierre ei katkea koulukodissa. *Sosiaaliturva* 3/1982, 85 – 87.
73. Toivola, P. Koulukodit pyrkivät huolehtimaan lapsen osallisuudesta. *Sosiaaliturva* 12/2004, 16 – 17.
74. Perheterapeutteja koulukoteihin. *Sosiaaliturva* 24/1987, 1406.
75. Perhekoti parempi kuin laitosasuntola. *Sosiaaliturva* 7/1984, 333 – 337.

D 1 Opettajain lehti 1960 –

76. Kyppö, E. Koulukotien työvaikeuksia. *Opettajain lehti* 1965, 34.

(Liite 1 jatkuu)

77. Mäkisarka, A. Lasten ja nuorten laitoshoido koulukodissa. Opettajain lehti 39/1968, 16 – 17, 31.
78. Oinonen, S. Muuttuva suojelukasvatuskoulu. Opettajain lehti 51-52/1972, 44 – 45.
79. Soive, M. Koulukotisijoitus – rangaistus vai suojelutoimenpide. Opettajain lehti 28/1965, 8 – 10, 25.
80. Töyrylä, I. Pahantapaisuus on lapsen hätähuuto. Opettajain lehti 48/1967, 18 – 19.

D 2 Opettaja

81. Ahvenainen, O. & Nikkanen, P. Kannustavia tuloksia koulukodin tuntikehyksestä. Opettaja 23/1984, 4 – 5, 23.
82. Heikkilä, U-M. Koulukodissa kysytään opettajalta aitoa välittämistä. Opettaja 51-52/2001, 24 – 27.
83. Herva, M. Perhekodit ja pienryhmät auttavat tavoitteeseen koulukodissa. Opettaja 50-52/1983, 38 – 40.
84. Hujala, A. Koulukodit muuttavat luonnettaan. Opettaja 39/1989, 20.
85. Rinne, R. Vanajassa nuori kuntoutetaan oman elämänsä hallintaan. Opettaja 39/1989, 21 – 23.
86. Willberg, U. Yritetään vielä yhdessä: kasvattajien pedagogiset taidot ja tahto auttavat parsimaan nuoren elämää ehjemmäksi. Opettaja 49/2009, 6 – 10.

E1 Sellistä

87. Ahvenainen, O. Tuntikehyskokeilu koulukotikoulussa lukuvuonna 1982 – 1983. Sellistä 3/1985, 4 – 12.
88. Kitinoja, M. Pohjolan poikakoti + tytöt = Pohjolakoti. Sellistä 2/1988, 14 – 16.
89. Kitinoja, M. Pohjolakodin koulun kesälukukausi. Sellistä 3/1988, 15 – 17.

(Liite 1 jatkuu)

90. Kitinoja, M. Suomen koulukodit. Sellistä 1/1989, 13 – 16.
91. Marja-aho, M., Oinonen, I. & Tuominen, L. Uudistuva koulukoti. Lausteen poikakodin esittely. Sellistä. 1/1982.
92. Saloranta, S. Suojelukasvatuksesta perhekuntoutukseen. Perhekuntoutuksen kehittäminen suojelukasvatuslaitoksessa. Sellistä 4/1988, 32 – 33.

E2 Erityiskasvatus

93. Huvinen, I. Pian 125-vuotias Koivikko uskoo toiminnallisuuteen. Erityiskasvatus 1/1999, 18 – 20.
94. Kitinoja, M. Kujanpäässä koulukoti. Erityiskasvatus 1/2006, 21 – 23.
95. Kuisma, J. Ammatin opiskelu Pernasaaren koulukodissa. Erityiskasvatus 4/1993, 32 – 33.
96. Kujala, J. Opiskelupaikkana koulukoti – kasvatusta, hoitoa ja opetusta vuodesta 1829. Erityiskasvatus 3/2006, 6 – 7.
97. Kimonen, E. & Nevalainen, R. Koulukotinuorten liittyminen yhteiskuntaan. Erityiskasvatus 1/1992, 8 – 11, 19.

F Dialogi

98. Hoikkala, S. Puhutteleva kirja koulukotinuorista. Dialogi 7/2004, 36.
99. Hyötynen, P. Selkeyttä koulukotien valvontaan. Dialogi 2A/2003, 10.
100. Hyötynen, P. Lasten psyykkiset ongelmat ja väkivaltaisuus ovat koulukodin arkea. Dialogi 2B/2003, 4 – 9.
101. Ulvinen, A. Koulukotityöillä heikompi minäkuva kuin samanikäisillä peruskoulutyöillä. Dialogi 1/1998, 16 – 17.

(Liite 1 jatkuu)

G Psykologia

102. Ingi, M. Solveigin naamion takaa. Lähityöntekijän näkökulma menneisyysmatkaan. *Psykologia* 2/2003, 72 – 82.

H Socius

103. Pietilä, J. Koulukoti, aina vain. *Socius* 4/2004.

I Tieteelliset tutkimukset (Yliopistotasoisia opinnäytetöitä, jos ei toisin mainita)

1940-luku

1. Kantola, Helvi. 1948. Vuorelan koulukodin oppilasaines ja sen sijoittuminen yhteiskuntaan.
2. Korosuo, Osmo. 1949. Hoidettavien ryhmittely poikien koulukodeissa.

1950- luku

3. Meskanen, Helena. 1950. Helsingin kaupungin koulukotihoidokkien ominaisuuksista.
4. Koskinen, Elina. 1954. Valikoima koulukodin tietokirjoiksi.
5. Oksanen, Taimi. 1957. Koulu-, työ- ja vapaa-aikatoiminta Pernasaaren koulukodissa.
6. Marttila, Saara. 1958. Kylliälän koulukodin oppilaiden varhaisemmat elämänvaiheet.
7. Vuoristo, Soili. 1959. Kasvuympäristön vaikutus oppilaiden käyttäytymiseen koulukodissa.: tutkimus Käyrän koulukodin oppilaista vuosina 1956-1958.
8. Anttila, Kaija. 1959. Koulukodin kuraattoritoiminta.

(Liite 1 jatkuu)

1960-luku

9. Nieminen, Urpu. 1960. Perhesuhteiden, pahantapaisuuden laadun, älykkyyden ym:n vaikutus Helsinkiin vuosina 1957-1958 koulukodeista poistettujen tyttöjen selviämisestä.
10. Runsas, Keijo. 1964. Kotiniemen koulukoti vuosina 1900-1960.
11. Utriainen, Sinikka. 1964. Kylliälän koulukodin oppilaiden tausta.
12. Launonen, Ansa. 1965. Kylliälän koulukodin oppilaiden henkilösuhteet ennen laitossijoitusta.
13. Siren, Pirkko. 1965. Koulukoti: päämäärät ja sosiaalinen rakenne.
14. Harju, Pertti. 1966. Yleisen ja ryhmätoivottavuuden välisestä erosta sekä niiden yhteydestä itsekuvauksen nimeämisiin ammattikoulu- ja koulukotipoikaryhmillä.
15. Tuunainen, Kari. 1966. Koulukotipoikien arvojen muodostumiseen.
16. Lehti, Aulis. 1968. Outamon vastaanottokotiin sijoitettujen poikien koulukäyttäytymisestä ennen laitossijoitusta ja sen aikana.
17. Arvola, Leena. 1969. Koulukotipoikien asennoitumisesta koulua, yhteiskuntaa ja työelämää kohtaan: koulukodissaoloaika – asennemuutokset – koulukotikasvatuksen tulokset.
18. Hietala, Olli. 1969. Koulukotipoikain anomisuudesta ja anomian suhteesta eräisiin psykologisiin variaabeleihin.
19. Nyberg, Max. 1969. Harrastustoiminta koulukodissa poikien näkökulmasta.

1970-luku

20. Helimäki, Lauri. 1970. Tutkimus Kotiniemen koulukodin oppilaista ja heidän taustatekijöistään 50- ja 60-luvulla sekä 50-luvun oppilaiden jälkirikollisuudesta.

(Liite 1 jatkuu)

21. Hirvikorpi, Sirkka-Liisa. 1970. Koulukoti: yleisiä toimintamuotoja ja oppilasaineksen rakenteen muutoksia.
22. Kyllönen, Ansa. 1970. Kylliälän koulukotioppilaiden sosiaalinen tausta ja henkilösuhteet ennen laitossijoitusta ja niiden vaikutus sopeutumattomuuteen.
23. Mälkiä, Osmo. 1970. Kotoiset koulukodit 1-2.
24. Pikkujämsä, Eero. 1970. Koulukotipoikien ja ammattikoulupoikien seksuaalisen käyttäytymisen kuvailua ja vertailua.
25. Saunamäki, Pekka. 1970. Järjestyshäiriöt ja niiden käsittely Kotiniemen koulukodissa ja Yläneen tyttökodissa.
26. Vuohelainen, Sirpa. 1970. Vuorelan koulukodin kirjoista vuosina 1955-69 poistetuista jatkokoulutukseen lähteneet ja heidän menestymisensä.
27. Heinonen, Veijo. 1971. Koulukodit epäsosiaalisten nuorten huollossa.
28. Hietala, Olavi. 1971. Pahantapaisuuden ennustaminen eräiden psykologisten variaabeleiden tarkastelua käyttäen kriteerinä 13-14-vuotiaiden poikien koulukotisijoitusta.
29. Nokelainen, Sirkka. 1971. Koulukotioppilaiden lomista tutkimus Sairilan, Koivikon ja Kotiniemen koulukodeista.
30. Tervonen, Maija. 1971. koulukotityttöjen taustatekijöistä ja sosiaalisesta sopeutumattomuudesta.
31. Hermalampi, Ritva. 1972. Entisten koulukotioppilaiden myöhemmästä yhteiskuntaan sopeutumisesta.
32. Judström, Helena. 1972. Kotiniemen 15-17-vuotiaiden koulukotipoikien pahantapaisuuden ennustaminen.
33. Laitakari, Riitta-Leena. 1972. Koulukotipoikien tausta, epäsosiaalisuus ja heihin kohdistuneet avohuollon suojelukasvatukselliset toimenpiteet.

(Liite 1 jatkuu)

34. Ruotsalainen, Seppo. 1972. Koulukotipoikien ego-strengthin ja eräiden persoonallisuuden muuttujien tarkastelua sekä näiden yhteydestä joihinkin taustan muuttujiin.
35. Salo, Maija. 1972. Koulukotityttöjen sopeutuminen yhteiskuntaan koulukodista pääsyn jälkeen.
36. Keskitalo, Eija. 1973. Koulukoti sosiaalisen instituutiona: tutkimus erään koulukodin toiminnasta, sen oppilas- ja henkilökuntayhteistyöstä ja niiden välisestä vuorovaikutuksesta.
37. Saloranta, Aira. 1973. Koulukotipoikien jälkihuollon järjestäminen.
38. Kivimäki, Jarmo. 1975. Koulukotilaitoksemme päämäärät ja niiden toteutuminen 1960-1970-lukujen ideologioiden valossa.
39. Lehtonen, Ritva. 1975. Riskinottoalttiuden ja rikollisuuden vertailua koulukotipojilla siirryttäessä yksilötilanteesta ryhmätilanteeseen.
40. Lähteinen, Irmeli. 1975. Kylliälän koulukodista vuosina 1971-1973 koevapauteen siirtyneet oppilaat ja heidän menestymisensä koulukotivaiheen jälkeen.
41. Aspegren, Maarit. 1976. Valtion koulukotien ja kunnallisten suojelukasvatuslaitosten poikien sijoitusrakenne vuonna 1972.
42. Chydenius, Esa. 1976. Koulukotipoikien psykososiaalisista taustatekijöistä sekä koulukotipoikiin että kasvattajiin kohdistuvista minä-käsityksistä.
43. Haataja, Toivo. 1976. Ohjaus sosiaalihuolinnossa- erityisesti koulukotien sosiaalihuoltojärjestelmän kannalta tarkasteltuna.
44. Linturi, Hannu. 1976. Toivolan koulukoti vuosina 1922-1946 tarkasteltuna Helsingin lastensuojeluolojen muodostamaa yleistusta vastaan.
45. Honkola, Armi. 1977. Kotiniemen koulukodista vuosina 72-75 koevapauteen lähteneiden oppilaiden jälkivaiheista.

(Liite 1 jatkuu)

46. Nieminen, Kaarina. 1977. Perhe- ja nuortenkodin nuorten elämäntavasta.
47. Saikko, Marjut. 1977. Koivikon ja Sippolan koulukotien oppilaiden tupakointi.
48. Kupiainen, Outi. 1978. Vaihtoehtona yhteisökasvatus.
49. Kuusi, Elina. 1979. Kasvatuslaitoksista koulukoteihin. Suojelukasvatuslaitosten toiminnasta ja tavoitteista ennen ja jälkeen vuoden 1936 LSL:n ja vuoden 1940 NuoRikL:n antamisen.
50. Simola, Erja. 1979. Koulukotipoikien kasvuolosuhteiden ja taustatekijöiden yhteydestä heidän sosiaaliseen sopeutumattomuuteensa.

1980-luku

51. Kiiski, Soile. 1980. Koivikon koulukotiin vuosina 1968-1979 sijoitettujen tyttöjen tausta ja ongelmien alkaminen.
52. Laitila, Maija. 1980. Oppilaiden viihtyminen ja sopeutuminen Kylliälän koulukotiin ja Pohjolan poikakotiin.
53. Käki, Kyösti. 1981. Koulukotien opettajien ja johtajien arviointia peruskoulun opetustoimesta Suomen koulukodeissa.
54. Hannuniemi, Reijo & Kaurala, Reijo. 1982. Pohjolan poikakodista 1970-luvulla kotiutetut oppilaat: oppilaiden myöhemmät elämänvaiheet.
55. von Koskull, Anders. 1982. Den rättsliga grunden för rättighetsbegränsningar i skolhem.
56. Luukkanen, Sirpa. 1982. Kurinpito rangaistuslaitoksissa ja koulukodeissa.
57. Rahikainen, Merja. 1982. Koulukotinuoren kotitausta.
58. Kuosmanen, Päivi. 1983. Koulukoti- aktivoiva vai sopeuttava hoitoyhteisö.
59. Huovinen, Anu & Suokas, Leena. 1984. Entiset koulukotipojat ja heidän rangaistu rikollisuutensa.

(Liite 1 jatkuu)

60. Ivanoff-Pullinen, Tuula. 1984. Koulukotipojille Järvilinnan vastaanottokodissa laaditut kasvatussuunnitelmat ja niiden merkitys.
61. Kukkonen, Harri & Sinisalo, Juha. 1984. Koulukoti lähikasvattajan työympäristönä: lähikasvattajan työympäristön, toimenkuvan, työn ongelmien ja täydennyskoulutuksen tarkastelu.
62. Luoma, Esko. 1984. Pohjolan peruskoulun oppilaiden aggression ja koulumenestyksen yhteydestä oppilaan taustoihin ja persoonallisuuden piirteisiin.
63. Soininen, Heikki. 1984. Eristystä vai hoitoa: tutkimus koulukotien kehityksestä ja kehitystarpeista 1960-luvun kritiikin valossa.
64. Saarinen, Auli & Toivonen, Päivi. 1985. Koulukotityttö: oppilaiden mielipiteitä koulusta, opiskelusta, vaikuttamiskokemuksista ja koulukodista.
65. Soininen, Marja-Liisa. 1985. Koulukoti ja oppilaan sosiaalinen tietoisuus.. normaalioppilaiden sekä lyhyen ja pitkän aikaa koulukodissa olleiden oppilaiden sosiaalisuutta osoittavien asenteiden vertailua.
66. Tams, Hannele & Vesaluoma, Sinikka. 1985. Koulukotien yhdeksäsluokkalaisten jatkokoulutuksen ja ammatin suunnittelu.
67. Hokkanen, Paula & Onkalo, Päivi. 1986. Koulukotioppilas perhekodissa ja asuntolassa.
68. Holm, Pekka & Savolainen, Timo. 1986. Kotiniemen koulukodista 1979-82 lähteneiden poikien tausta, Kotiniemessä oloaika ja jälkiseuranta.
69. Järvi, Kristiina & Mäkipää, Tiina. 1986. Koulukotityttöjen elämänkulku.
70. Lehtomaa, Margit & Salminen, Marja. 1986. Koulukotityttöjen sosialisatiokokemukset.
71. Naukkarinen, Aimo. 1986. Entisten koulukotipoikien kasvuympäristö ja sen yhteyksistä heidän koulukodin jälkeiseen rangaistuun rikollisuuteensa.

(Liite 1 jatkuu)

72. Halonen, Pertti & Vartiainen, Pekka. 1987. Koulukodin ja peruskouluopetuksen välisestä yhteydestä.
73. Ijäs, Anne. 1987. Taiwanissa olevan Suomen lähetysseuran koulukodin kehitys vuosina 1968-1980.
74. Jokinen, Leena. 1987. Henkinen kuormitus lähikasvattajan työssä.
75. Kjellberg, Leena. 1987. Koulukotien oppilasaineksesta vuosina 1946-1968 tapahtuneita muutoksia.
76. Poukkanen, Pentti. 1987. Suojelukasvatuksen aate ja käytäntö tarkasteltuna Kylliälän koulukodin historiallisissa vaiheissa.
77. Siekkinen, Auli. 1987. Asumismuodon vaikutus oppilaan viihtymiseen ja käyttäytymiseen Pohjolakodissa.
78. Vuorenoja, Kristiina. 1987. Henkilökuntaan kohdistuva verbaalinen ja fyysinen aggressio tyttöjen ja poikien koulukodeissa.
79. Honkanen, Merja. 1988. Koulukodin lähikasvattajan työstressi.
80. Jyrkilä, Merja. 1988. Epäsosiaalisen uran päätepiste?
81. Rautiainen, Sanna & Taavetti-Kaikkonen, Kristiina. 1988. Sairilan koulukodista vuosina 1983 ja 1984 kotiutettujen tyttöjen 12 kuukauden seuranta tavoitteiden toteutumisen kannalta.
82. Kalliopuska, Mirja. 1989. Kuuden valtion koulukodin henkilökunnan asenteiden, arvojen ja vieraantumisen yhteydestä koulukodin kustodiaalisuuteen-terapeuttisuuteen.
83. Oinonen, Janne. 1989. Koulukotinuorten uravalinta-aiheet peruskoulun yhdeksännen luokan keväällä.

(Liite 1 jatkuu)

1990-luku

84. Aaltonen, Janne. 1990. Teknisen työn mielekkyys koulukotikoulussa oppilaan arvioimana.
85. Eteläaho, Anne. 1990. Sopeuttajat ja sopeutettavat: koulukotitoimikunnan ja sen oppilaiden tarkastelua.
86. Huovinen, Ari. 1990. Sairilan kartano kuninkaankartanosta koulukotiin.
87. Jaakkola, Tarja, Myllykangas, Virpi & Puskala, Ulla. 1990. Koulukotiopettajien työtyytyväisyys ja ammatissapysymishalukkuus.
88. Kimonen, Eija & Nevalainen, Raimo. 1990. Ekologinen lähestymistapa ja yhdyskuntakasvatus koulukotioppilaiden sosiaalisen kehityksen edistäjänä: Pernasaaren koulukodin oppilaiden koetut osallistumistarpeet.
89. Kitinoja, Manu. 1990. Koulu osana koulukodin hoidollista toimintaa.
90. Kylen, Tero. 1991. Koulukodin perhekoti käyttäytymishäiriöisen nuoren asumismuotona ja terapeuttisena hoitoyksikkönä.
91. Mylly, Jukka. 1991. Koulukotien ammattikoulutus.
92. Hautala, Antti & Hettula, Ilpo. 1992. Ammatillinen erityisopetus Pohjolakodissa. Opettaja/kasvattaja Pohjolakodissa. Opettajien käsityksiä opetussuunnitelmista ja niiden toteutumisesta sekä oppilaista.
93. Hästbacka Susann. 1992. Laagmansgården – skolhem i utveckling.: en studie av edukativa förändringprocesser i och med införandet av ett fostrings- och arbetsprogram hösten 1986.
94. Niekka, Jutta & Räntilä, Susanna. 1992. Koulukotiopettajien, laaja-alaisten erityisopettajien ja sosiaalisesti sopeutumattomien oppilaiden erityisopettajien mielipiteitä tietotekniikan käytöstä erityisopetuksessa.
95. Pekkanen, Tiina. 1992. Selviytyykö koulukotipoika? Sippolan koulukodista kotiutettujen poikien taustasta ja selviytymisestä.

(Liite 1 jatkuu)

96. Raatikainen, Tarmo & Rautiainen, Timo. 1992. Vertaileva tapaustutkimus koulukodista ja tarkkailuluokasta motivaation kehitysympäristönä.
97. Strömmer, Matti. 1992. Perhekotikasvattajan kasvatustavoitteiden suhde Pohjolakodin kasvatuspäämäärien sisältöön. Durkheimin itsemurhateorian sovellus.
98. Lappalainen, Jukka. 1993. Vanajan koulukodissa v. 1984-1991 asuneet nuoret: entisten koulukotinuorten sijoittumisesta yhteiskuntaan ja heidän käsityksiään Vanajan koulukodista kasvuyhteisönä.
99. Pösö, Tarja. 1993. Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. **Väitöskirja.**
100. Ijäs, Henna & Tahkola, Mirja-Liisa. 1994. Kovispojat ja rakkaritytöt. Tapaustutkimus Pohjolakodin oppilaiden tarpeista.
101. Kuparinen, Leena. 1994. Yksilökeskeisen ja perhekeskeisen hoidon yhteys oppilaiden valitumiseen, selviytymiseen koulukodissa ja koulukodin jälkeen: Pernasaaren koulukodista vuosina 1986-1989 kotiutetut oppilaat ja heidän selviytymisensä noin vuosi kotiutuksen jälkeen.
102. Kytö, Niina. 1994. Oppilaana Koivikon koulukodissa. tutkimus Koivikon koulukodin nuorista.
103. Parkkinen, Jaana. 1995. ”Hetken lapset”: tapaustutkimus kahdesta entisestä koulukotinuoresta.
104. Brandr, Heli. 1996. Koulukotinuoren minäkäsitys.
105. Heikkinen, Anna-Liisa. 1996. Sukupuoli koulukotityön määrittäjänä.
106. Puronaho, Pasi. 1996. ”Tottakai mä olen selviytynyt”: koulukotinuoren selviytymiseen liittyvät tekijät sekä yhteiskunnan että nuoren näkökulmasta.
107. Säätelä, Jouko. 1996. Liikuntaa koulukodissa: voimaa, vauhtia ja vaarallisia tilanteita.

(Liite 1 jatkuu)

108. Inkinen, Anu. 1997. ”Muuta vaihtoehtoa ei sitten ollut...”
Vierihoidonprojekti koulukodissa.
109. Takalo, Tuula. 1997. Läheisyys ja uhka koulukotioppilaiden mielikuvissa.
110. Virtanen, Päivi. Työntekijän muotokuva muuttuvissa kehyksissä.
Tutkimus lastensuojelulaitoksen työntekijöiden työorientaatiosta.
Lisensiaatintyö.
111. Ansamaa, Hanna-Reeta & Isoaho, Mari-Ilona. 1998. Ei vapaata vangita
voi...vai voiko? tutkielma koulukotinuorten ja tavallisten nuorten
kokemusmaailmoista.
112. Hokkanen, Pauliina. 1998. Minä nyt elän tätä päivää ja sitte huomenna on
seuraava. Koulukotinuorten tulevaisuuden perspektiivi & Nevalainen, Tiina.
113. Valta, Juha. 1998. Pahantapaiset ja heikkolahjaiset oppilaat Oulun
kansakoulutoimen ongelmana vuosina 1874-1950 sekä Pohjolan poikakotiin
vuosina 1915-1939 sijoitetut oululaiset lapset. **Lisensiaatintyö.**
114. Flinck, Marjukka & Kauppi, Matti. 1999. Nuorilla on se oma juttu ja
meillä se oma. Tutkimus Pohjolakodin perhekotien tukiasuntotoiminnasta.
115. Kaalikoski, Juhani. 1999. Leirikoulu koulukodin työmuotona: tiedettä,
tarinaa ja pohdiskelua ”Operaatio Korfun” innostamana.
116. Kitinoja, Manu. 1999. Pohjolakodista 1980-luvulla kotiutetut oppilaat.
Toistotutkimus Pohjolakodista kotiutetuista oppilaista. **Lisensiaatintyö.**
117. Luosujärvi, Aki. 1999. Koulukotinuoret ja eettiset dilemmat.: Piaget`n ja
Kohlbergin moraalikehitysteorioiden tarkastelua.
118. Ruuskanen, Jonna & Taskinen, Katja. 1999. Uusi suunta elämälle! –
koulukodissa vietetyn ajan merkitys yhdeksäsluokkalaisten jatko-
opintosuunnitelmille.

(Liite 1 jatkuu)

2000-luku

119. Ostrup, Lilly. 2000. Koulukodin lähikasvattajien henkinen hyvinvointi työssä: Tapaustutkimus.
120. Siilasvuo, Louise. 2000. Kotiniemen kasvatustuloslaitos/ koulukoti 1901-1988.
121. Laukkanen, Terhi. 2001. Koulukotinuoren hoidon polun menestys- ja kipupisteet vanhempien näkökulmasta.
122. Huhtala, Johanna. 2002. Psykopaatti, umpimielinen ja turhamainen: pahantapaisten tyttöjen kasvatuksen jäljillä: Toivoniemen koulukoti 1903-1958.
123. Grannabba, Sami & Weckström, Jan. 2003. Före detta skolhemselever: en uppföljning bland elever inskrivna på VBU-center Lagmansgården 1984-1997.
124. Häggblom, Janina. 2003. Skolhemselevernas vardag och anpassning.
125. Kanninen, Katri. 2003. Kontrollista kohtaamiseen – nuorten kokemuksia asemastaan koulukodissa.
126. Leppänen, Anssi & Olkinuora, Sampo. 2003. ”Ei tää oo silleen suljettu, mut kuitenkin silleen suljettu” : tapaustutkimus koulukodin oppilaiden kulttuurista.
127. Murtoniemi, Sirpa & Tiiperi, Marika. 2003. Limingan koulutuskeskuksen peruskouluoppilaiden opiskelumotivaatio.
128. Rajalin, Heljä. 2003. Kestääkö siivet? koulukotinuoren itsetunto.
129. Wallenius, Jorma. 2003. Toivon ylläpitäminen perhekotityön ytimenä koulukodissa. Grounded theory-metodologialla tuotettu substantiaalinen teoria.
130. Lindroos, Jenni & Sandqvist, Therese 2004. Före detta skolhemselevers upplevelser av tiden på Lagmansgården.
131. Savilampi, Henna. 2004. ”Sai vähän nauraakin”: koulukotinuorten kokemuksia koululiikunnasta.

(Liite1 jatkuu)

132. Karjola, Mari. 2005. ”Sit on vaan menny hermo ihan totaalisesti ja sillei...”: tapaustutkimus koulukotinuorten kokemuksista ongelmallisista sosiaalisista tilanteista, joissa on ollut läsnä aggressiivisiin keinoihin turvautumisen uhka.
133. Kitinoja, Manu. 2005. Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. **Väitöskirja.**
134. Puolitaival, Janne & Puolitaival, Mari. 2006. Erityinen huolenpito osana suomalaista lastensuojelun laitoshuoltoa.
135. Lundqvist, Katarina. 2006. Identitet okänd: om socialt arbete på grupphemmen för barn som ensamma söker asyl i Finland.
136. Vehkalahti, Kaisa. 2008. Daughters of penitence: Vuorela State Reform School and the construction of reformatory identity, 1893-1923. **Väitöskirja.**
137. Vuorinen, Minna. 2008. Lukemisen vaikeudet käyttäytymisen häiriöt ja vakavat taustaongelmat koulukotiin sijoitetuilla nuorilla.
138. Ingalsuo-Ervelä, Kirsi. 2009. ”Kaikki mikä kielletään on hauskaa”: koulukotinuorten kokemuksia ja mielipiteitä päihdevalistuksesta.

J Muut tutkimukset

1950-luku

139. Helasvuo, K. 1954. Koulukotipoikien keskinäisestä väkivaltaisuudesta. Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun julkaisuja.

1970-luku

140. Sosiaalilaitostutkimus: koulukodit. 1971. Tutkimusraportti. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

(Liite1 jatkuu)

141. Rauhala, U. 1972. Koulukotipoikien ja nuorisovankien myöhemmät elämänvaiheet. Tutkimus sosiaalisen taustan, henkilökohtaisten ominaisuuksien ja laitoshoidon vaikutuksista koulukotipoikien ja nuorisovankien myöhempään elämänvaiheisiin. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

1980-luku

142. Ahvenainen, O., Lindholm, H. & Nikkanen, P. 1984. Suomen koulukotien oppilaat keväällä 1981. Helsinki: Sosiaalhallitus.
143. Alho, A. 1987. Perheterapiakoulutus lastenhuoltolaitoksissa. Helsinki: Sosiaalhallitus.
144. Toivola, P. 1988. Koulukotinuorten seurantatutkimus: 1980-1982 kotiutuneet oppilaat. Helsinki: Sosiaalhallitus.

1990-luku

145. Siltanen, A-R. 1991. Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan: valtion hoitoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Helsinki: Sosiaalhallitus.
146. Kokko, A-M. 1994. Matkalla yhdessä tekemiseen: Nupro – nuorten integroitu hoitomalli. Helsinki: Stakes.
147. Näsänen, M. & Rautava, M. 1998. Koulukotioppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä huostaanotosta, sijoituksesta ja koulukotielämästä. Helsinki: Stakes.

2000-luku

148. Pakkanen, T. & Heino, T. 2000. Valtion koulukodit valtakunnallisten erityispalvelujen ja erityisosaamisen tuottajina. Helsinki: Stakes.
149. Salminen, M. 2001. Koulukotityön sisältö, laatu ja tuloksellisuus. Helsinki: Stakes.

(Liite1 jatkuu)

150. Kuuri, T. 2002. Oppimisvaikeudet koulukotinuorten ongelmana. Helsinki: Stakes.
151. Lehtosalo, P. 2002. Poloku-tutkimus: tutkimus nuorista kolmessa koulukodissa. Psykiatrinen ja neuropsykologinen näkökulma. Helsinki: Stakes.
152. Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodeista. Helsinki: Stakes.
153. Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat: Ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.
154. Kekoni, T., Kitinoja, M. & Pösö, T. 2008. Erityinen huolenpito koulukodeissa. Helsinki: Stakes.